

Att skriva en stilistiskt fungerande brukstext på svenska

En studie av genrekompetens i svenska språket hos finska
universitetsstudenter

Elli Heikkilä

Tammerfors universitet

Fakulteten för språk, översättning och litteratur

Nordiska språk

Avhandling pro gradu

Maj 2015

Tampereen yliopisto
Pohjoismaiset kielet
Kieli-, käännös- ja kirjallisuustieteiden yksikkö

HEIKKILÄ, ELLI: Att skriva en stilistiskt fungerande brukstext på svenska – En studie av genrekompetens i svenska språket hos finska universitetsstudenter

Pro gradu -tutkielma, 86 sivua + 2 liitesivua
Toukokuu 2015

Lyhyiden kommunikatiivisten tekstien kirjoittamisen taitoa tarvitaan usein työelämässä. Tarve kirjoittaa esimerkiksi sähköposti ruotsin kielellä saattaa tulla ajankohtaiseksi työelämässä, ja siksi tällaisten tekstien kirjoittamista harjoitellaan myös ruotsin kielen kurssilla, joka kuuluu kaikkien yliopisto-opiskelijoiden kieliopintoihin. Tekstin kirjoittamisessa täytyy kuitenkin ottaa huomioon monia asioita, joista keskeinen on tekstin tyyli. Tyyli tarkoittaa esittämisen tapaa tai ilmaisun muotoa ja on oleellinen osa tekstin välityksellä tapahtuvaa kommunikaatiota.

Tämän pro gradu -tutkielman tarkoituksena on selvittää, millainen on suomalaisten yliopisto-opiskelijoiden genrekompetenssi ruotsin kielessä, kun on kyse lyhyiden kommunikatiivisten tekstien kirjoittamisesta. Tarkastelen genrekompetenssia tyylin käsitteen avulla. Tutkimuksen tavoitteena on selvittää, miltä tyyli näyttää tekstin eri tasoilla ja miten eri tasot toimivat keskenään tyylillisesti. Toisaalta tavoitteena on myös tarkoitukseen sopivan metodin kehittäminen, sillä selkeää metodia yliopisto-opiskelijoiden genrekompetenssin tutkimiseen heidän kirjoittamiensa tekstien pohjalta ei ollut olemassa.

Aineistona tässä tutkimuksessa ovat ruotsinkieliset sähköpostiviestit, joita ovat kirjoittaneet opiskelijat useasta eri opetusryhmästä Tampereen yliopiston Kielikeskuksen järjestämällä ruotsin kielen kurssilla. Tutkimusaineisto käsittää yhteensä 16 tekstiä, jotka on kirjoitettu syyslukukaudella 2013. Tutkin tekstien tyyliä tekstuaalisen, ideationaalisen ja interpersonaalisen tason ja tyylipiirteiden avulla, joita tarkastelen sekä erikseen että toisiinsa vertaillen kussakin aineiston tekstissä.

Tutkimuksen tuloksena selvisi, että yliopisto-opiskelijoiden genrekompetenssi lyhyen kommunikatiivisen tekstin kirjoittamisessa ruotsin kielellä oli vaihteleva. Suurin osa kirjoitti tyylillisesti eheän tekstin, jonka tyyli oli johdonmukainen alusta loppuun. Toisaalta ne tekstit, joiden tyyli ei ollut johdonmukainen, sisälsivät suuria tyylillisiä vaihteluja tekstin sisällä. Keskeisimpiä tällaisista vaihteluista oli tyylin vaihtelu hyvin muodollisesta tyylistä epämuodolliseen. Tutkimuksen avulla kehitin myös menetelmää tutkia genrekompetenssia vieraskielisten lyhyiden kommunikatiivisten tekstien pohjalta tyylin käsitteen avulla.

Avainsanat: brukstext, e-post, stil, stildrag, genre, genrekompetens

Innehållsförteckning

1 Inledning	1
1.1 Syfte	2
1.2 Forskningsfältet och tidigare forskning	4
1.3 Centrala begrepp i avhandlingen.....	10
2 Textlingvistiska utgångspunkter	12
2.1 Text.....	12
2.2 Stil, stildrag och stilmarkör.....	15
2.3 Genre och texttyp	18
3 Textens tre dimensioner	21
3.1 Det textuella	21
3.2 Det ideationella	22
3.3 Det interpersonella	23
4 Genrekompetens i fokus	26
4.1 Genrekompetens som fenomen	26
4.2 Utveckling av genrekompetens	29
4.3 Svenskstudierna vid Tammerfors universitet	32
5 Material	34
5.1 Materialets avgränsning.....	34
5.2 E-post som forskningsmaterial	36
6 Metod	38
6.1 Att analysera stil i e-post.....	43
6.2 Metod för analys av de tre nivåerna	47
6.2.1 Den textuella analysen.....	47
6.2.2 Den ideationella analysen.....	48
6.2.3 Den interpersonella analysen.....	48
6.2.4 Syntes om stilen på olika nivåerna	49

7 Hur stilen ser ut	50
7.1 Textmönster	50
7.2 Lexikogrammatik	57
7.3 Perspektiv	65
7.4 Språkhandlingar	68
8 Hur stilen fungerar	74
8.1 Textuella stildrag i materialet	74
8.2 Ideationella och interpersonella stildrag i materialet.....	78
9 Sammanfattning och slutdiskussion	80
Källförteckning	87
Bilagor	92
Bilaga 1	92
Bilaga 2	93
Figurer	
Figur 1. En förenklad bild av Bachman & Palmers modell för språkkunskap.....	10
Figur 2. Cykel för undervisning och lärande	31
Figur 3. Olika nivåer i textmodellen och deras relation till varandra.....	40
Figur 4. Funktionell stilanalys	42
Tabeller	
Tabell 1. De interpersonella språkhandlingarna	24
Tabell 2. Textdelar, stildrag och stilmarkörer som förekommer i e-post.....	46
Tabell 3. Indelningskriterierna för abstrakt-konkret i denna avhandling	60
Tabell 4. Indelningskriterierna för nominal-verbal i denna avhandling.....	63
Tabell 5. Frekvensordlistan över 10 ord för varje text i materialet	93

1 Inledning

Förmågan att skriva bra kan sägas vara nödvändig i det nutida samhället: en stor del av all daglig verksamhet kräver skriftlig kompetens och agerande i texternas värld. Således är förmågan att skriva texter för olika ändamål en viktig del av vår språkfärdighet både i modersmål och i främmande språk. Varje text vi skriver har ett syfte och en mottagare och den skrivs i en viss kontext. Vid skrivandet måste en skribent också göra ett antal språkliga och strukturella val som påverkar resultatet – en färdig text – som representerar en viss *genre*. De ovan nämnda aspekterna definierar det viktigaste som hör till begreppet genre. Olika genrer har ändå sina egna krav som skribenten måste ta hänsyn till och som är viktiga med tanke på textens förståelighet, den uppfattning mottagaren får av skribentens skriftliga kunskaper och textens flyt. Flytande kunskaper i att skriva, läsa och hantera olika slags texter är väsentliga också i samhällslivet i stort. Luukka (2004b, 111-112) konstaterar att textkompetens är en nyckel till framtidens medborgarfärdigheter, ett kritiskt och engagerat medborgarskap. Också Dysthe et al. (2011, 13) konstaterar att kraven på skrivfärdighet har ökat inom yrkes- och samhällslivet. Allt flera behöver flytande skrivfärdigheter i sina yrken och skrivandet kan anses vara både en viktig studie- och yrkeskompetens (ibid.).

Basen för färdigheten att skriva olika slags texter skapas i skolan. De som fortsätter att studera på yrkeshögskolan eller vid universitet efter åren på skolan blir tvungna att utveckla sina skriftliga kunskaper vidare under loppet av sina högskolestudier. Oberoende av den bransch eller vetenskapsgren de studerar bör alla högskolestudenter i Finland avlägga studier i det andra inhemska språket och på detta sätt visa sina kunskaper i språket. Senare i arbetslivet behöver de möjligen ha förmåga att uttrycka sig själv på svenska men också förstå svenskspråkigt tal. Hurdana är svenskkunskaperna hos studenterna som studerar på högskolenivå?

Målet i den här undersökningen är att analysera finska högskolestudenters genrekompetens i svenska språket genom att analysera svenskspråkiga e-postmeddelanden skrivna av en grupp studenter. Undersökningen är begränsad till universitetsstudenter och den genomförs genom att analysera stildrag och variation i stil

i ett antal studenttexter. På basis av denna analys redogörs för universitetsstudenters kunskaper att skriva svenskspråkiga brukstexter. Syftet preciseras mer utförligt i avsnitt 1.1. Med hjälp av denna undersökning ökar jag kunskapen om finländska högskolestudenters färdigheter i skriftlig svenska ur en textuell synvinkel. Som sagt, har högskolestudenters kunskaper i främmande språk sin grund delvis i skolundervisning. Därför anser jag att undersökningens resultat kan säga något om vilka färdigheter som anses vara viktiga i språkundervisningen i skolan: verkar genrekompetens vara en kompetens som övas i språkundervisningen eller inte? Mitt intresse för att forska i universitetsstudenters textuella kunskaper har sin grund också i viljan att utöka kunskapen om finska akademiska studenters genrekompetens, vilket är ett rätt outforskat område i Finland. Undersökningen genomförs med hjälp av Språkcentret vid Tammerfors universitet, dvs. de analyserade texterna i undersökningen är skrivna av studenter på kursen *Skriftlig och muntlig kommunikation i svenska* vid Språkcentret vid Tammerfors universitet. Språkcentret är ansvarigt för undervisning i språk- och kommunikationsfärdigheter vid Tammerfors universitet (*Språkcentret vid Tammerfors universitet* 2014). Jag anser att denna undersökning är till nytta också för Språkcentret vars mål enligt dess webbsida är att utbilda sina studerande till språkkunniga aktörer (ibid.). Med hjälp av resultaten kan Språkcentret vid Tammerfors universitet men också språkcentren vid olika universitet och yrkeshögskolor i Finland diskutera och få idéer om svenskundervisning och dess utveckling.

1.1 Syfte

Det övergripande syftet med min avhandling är att ge en bild av universitetsstudenters genrekompetens i svenska språket. Ett sekundärt syfte knutet till det övergripande syftet är att utpröva en metod för analys av genrekompetens. Genom att forska i studenternas texter bidrar jag med kunskap om universitetsstudenters kompetens att konstruera en svenskspråkig brukstext, med vilken syftas till genren e-postmeddelande i denna studie. Jag analyserar svenskspråkiga e-postmeddelanden skrivna av en grupp universitetsstudenter som har skrivit texterna i samband med deras akademiska språkstudier. Skrivuppgiften har varit samma för alla skribenter. Genrekompetens är ett

brett fenomen och det är därför nödvändigt att avgränsa forskningsobjektet och välja området jag fördjupar mig i. Jag närmar mig forskningsobjektet (genrekompetens) genom att forska i *stil* och dess variation i brukstexter som representerar genren e-postmeddelande. *Stil* spelar en stor roll i kommunikationen (se vidare avsnitt 2.2). Därtill uppfattas stil ofta som en viktig genreegenskap i genreforskningen (se vidare avsnitt 2.3). Därför operationaliseras genrekompetens i denna avhandling med begrepp som sammanhänger med begreppet stil. Jag analyserar stil i texterna med hjälp av Hellspång & Ledins (1997) analysmodell vars grund ligger i språkets tre metafunktioner (se kapitel 3). Jag använder begreppet nivå för att syfta till dessa textuella, ideationella och interpersonella metafunktioner. Mina forskningsfrågor kan sammanfattas på följande sätt:

1. Hur ser stilen ut på e-postens olika nivåer i texter skrivna av studenter?
2. Hur fungerar olika nivåer stilistiskt med varandra i texterna?
3. Hur kan genrekompetens studeras i texter skrivna av studenter?

Jag strävar efter att få svar på de två första forskningsfrågorna med hjälp av stilanalys. Jag analyserar hur stilen ser ut på varje av de tre nivåerna. Samtidigt analyserar jag hur dessa nivåer fungerar stilistiskt med varandra. Dessa frågor hänger ihop och bildar en helhet. Detta leder till att jag svarar på dessa frågor delvis samtidigt. Jag fokuserar på variation mellan olika nivåer i en text och inte på variation mellan texter skrivna av olika skribenter.

Genom analysen för de två första frågorna får jag svar även på den tredje forskningsfrågan som syftar till metodologisk utveckling, dvs. en utvärdering av hur genrekompetens kan studeras i texter skrivna av studenter. Därför kan jag svara på den tredje frågan först efter stilanalysen. Jag syftar till att utveckla metoden som kan användas för att analysera stil eftersom en tydlig metod för detta ändamål saknas och behövs. På basis av denna analys kan jag dra slutsatser om studenternas kunskaper att konstruera en text som uppfyller genrekrav eftersom en viss genre förutsätter en viss stil och den har bestämda funktionella drag såsom ett syfte och vissa språkliga och strukturella drag. Härigenom når jag också det övergripande syftet som är att ge en bild av finska universitetsstudenters genrekompetens i svenska språket.

1.2 Forskningsfältet och tidigare forskning

I Finland har begreppet *tjänstemannasvenska* etablerat sig i talat språk när det talas om svenskstudierna i högskolan. Svenskstudierna i högskolan och de kunskaper som krävs i språket har definierats på många sätt i Finlands lag. *Språklagen* (423/2003) stadgar att Finland har två nationalspråk finska och svenska. Syftet med denna lag är att trygga rätten för var och en att få använda sitt eget språk, antingen finska eller svenska, hos myndigheter (ibid.). Lagstiftningen gäller främst för anställda i den offentliga sektorn (Elsinen & Juurakko-Paavola 2006, 11). En central lag är också den som handlar om behörighetsvillkor i finska och svenska i samband med anställning (*Lag om de språkkunskaper som krävs av offentligt anställda* 424/2003). På grund av denna lag kan det konstateras att kunskaper i svenska språket i Finland är nödvändiga. Även om man arbetar vid en enspråkig myndighet, borde man förstå också det andra språket nöjaktigt. Om man däremot arbetar vid en tvåspråkig myndighet, är kraven på skriftliga färdigheter ännu högre: man borde ha nöjaktiga *muntliga* och *skriftliga* kunskaper i det andra språket. Det tredje dokumentet som är viktigt med tanke på svenskstudierna i högskolan är *Statsrådets förordning om bedömning av kunskaper i svenska och finska inom statsförvaltningen* (481/2003). Den handlar om språkexamina och språkkunskap som i allmänhet visas i samband med studierna. Med andra ord stadgar lagstiftningen att fastställda språkkunskaper i det andra inhemska språket är en fast del av högskoleexamina och på det sättet en del av yrkesinriktad eller akademisk kompetens. Det finns särskilda examensförordningar både för yrkeshögskolor och för universitet. I delarna som handlar om kraven på språkkunskaper betonas både 1) språkkunskaper som krävs vid en statlig anställning (jfr *Lag om de språkkunskaper som krävs av offentligt anställda* 424/2003) och 2) språkkunskaper som är viktiga i den bransch eller det yrke man är verksam i. (Elsinen & Juurakko-Paavola 2006, 13-14.)

Svenskstudierna som hör till högskoleexamen är en del av språkundervisningen för speciella ändamål. Det är alltså fråga om språkundervisning vars syfte är att utveckla mångsidiga och fungerande kommunikationsfärdigheter i praktiska situationer hellre än att främja heltäckande behärskning av språket och dess regler. Fokus ligger på studentens egen bransch eller vetenskapsgren: tema, innehåll och ordförråd är sådana som studenten

kan behöva i sitt blivande jobb. (Elsinen & Juurakko-Paavola 2006, 21.) Därför är språkundervisningen i yrkeshögskolor och vid universitet avsevärt annorlunda än t.ex. i gymnasiet. Livlig debatt om muntliga färdigheters företräde i språkundervisningen syns även i högskolor: kommunikativa uppgifter har en stor roll i akademiska språkstudier. Å andra sidan är vardagliga kommunikationssituationer just de situationer i vilka främmande språk oftast behövs i arbetslivet. Ritva Horppu (2005) har redogjort för behovet av kunskaper i det andra inhemska språket ur arbetslivets synvinkel. Hon genomförde en enkätundersökning bland studenter som hade avlagt sin examen vid Helsingfors universitet år 1999 och hade varit i arbetslivet några år. När det är fråga om att skriva på svenska i jobbet, behöver cirka en tredjedel av hennes finskspråkiga informanter (36 %) svenskan mest för att skriva korta meddelanden (Horppu 2005, 32). Sådana här texter är till exempel brev och e-post. 15 % behöver svenska för att skriva saktexter, såsom anvisningar, rapporter och fackböcker. Däremot behöver endast fyra procent av informanterna svenska för att skriva vetenskaplig text. (ibid.) Å ena sidan tyder dessa resultat på att språkundervisning som ges i högskolor är ändamålsenlig eftersom studenterna behöver kunskaper för att använda svenskan i praktiska sammanhang, ofta för att skriva korta kommunikativa texter. Å andra sidan tyder resultaten också på att det är motiverat att forska i texttyper som studenter skriver på svenska senare i arbetslivet. På det sättet är det möjligt att få värdefull information om deras språkkunskaper.

Enligt Elsinen & Juurakko-Paavola (2006, 32) kan de uppgifter som används i bedömningen av skriftliga kunskaper i högskolan indelas huvudsakligen i essäuppgifter och i mer styrda skrivuppgifter. Som jag ovan konstaterade, representerar sådana här kommunikativa skrivuppgifter texter som studenterna förmodligen behöver i sina blivande jobb. Skrivandet av kommunikativa texter är oftast styrt eftersom skribenten får anvisningar gällande textens syfte och målgrupp. Därtill skapas kontexten för skrivuppgiften genom att berätta vad texten borde innehålla (Elsinen & Juurakko-Paavola 2006, 32). Huhta & Takala (1999, 209) påpekar att kommunikativa skrivuppgifter har fått fotfäste i bedömningen av högskolestudenternas skriftliga kunskaper i takt med att kommunikativ språkkunskap har fått mer uppmärksamhet. Kommunikativa skrivuppgifter möjliggör också en bedömning av studenters funktionella och sociolingvistiska kunskap betydligt bättre än essäuppgifter (Elsinen & Juurakko-Paavola

2006, 32). Som till exempel Jaana Puskala (2003, 289) konstaterar, borde funktionalitet anses viktig när läraren läser en studenttext: texten borde först och främst ses som representant för en genre. Först efter detta borde man fokusera på den språkliga utformningen. Detta är ett intressant resultat och visar att forskning inom detta fält är relevant: forskning om genre och genrekompetens behövs mera.

Språkstudier inom finska högskolesektorn har utforskats mycket när det gäller yrkeshögskolor. Detsamma gäller språkstudier i gymnasiet. Språkkunskaper i främmande språk hos finska universitetsstudenter har däremot studerats i lägre grad i Finland även om akademiska skrivfärdigheter på modersmål har studerats. I det följande presenterar jag forskning som tangerar teman i min forskning. Mitt fokus ligger på forskning som har gjorts kring temat i Finland. Jag tar också upp forskning som har gjorts i andra länder för det finns gott om genreforskning som har gjorts internationellt.

I Finland koncentrerar sig studier om textkompetens och genre mest på texter skrivna på modersmålet och fokus är på texter skrivna av gymnasister. Päivi Valtonen (2012) har i sin doktorsavhandling studerat nyhetstexter som abiturienter har skrivit i ämnet modersmål (finska) i studentexamensprovet. Det handlar om den första delen av modersmålsprovet i finska studentexamen och mäter abiturienternas textkompetens. Valtonen koncentrerar sig på nyhetstext som genre och studerar i vilken mån texterna implicerar abiturienternas förmåga att skriva en text som motsvarar den genre som kan kallas nyhetstext, dvs. studenternas genrekompetens. Hon analyserar 388 texter och som resultat får hon ny information om nyhetstexternas genre- och diskursdrag. Ett resultat är att abiturienter har kompetens att skriva en text som påminner om en nyhetstext även om de inte har fått mycket erfarenhet av att skriva nyhetstexter under sina studier i gymnasiet.

Jaana Puskala (2003) har studerat finsk- och svenskspråkiga ekonomistuderandes fackkommunikativa kompetens i sin doktorsavhandling. Hon närmar sig ämnet genom att analysera studenttexter som representerar genren pressmeddelande. Hon analyserar samspelet mellan studenternas fackområdesspecifika kognition, genrekompetens och textuella kompetens i företagsextern information. Alla texterna är skrivna på svenska: hälften av dem är skrivna av studenter som har svenska som andraspråk och hälften av

dem som har svenska som förstaspråk. De som har svenska som andraspråk har studerat ekonomi längre än den andra hälften. Det viktigaste resultatet ur min undersöknings synvinkel är att största delen av studenterna i båda språkgrupperna har svårigheter med genretypiska drag i sina texter. På basis av resultaten diskuteras också undersökningens bidrag till svenskundervisning. Puskala (2003) konstaterar att läraren borde öka studenternas medvetenhet om olika genrer. Detta mål kan förverkligas genom att läraren gör studenterna uppmärksamma på att texterna hör till olika genrer med varierande syften och kontexter. Läraren ska också se till att studenterna läser, skriver och analyserar texter inom många olika genrer. Läraren ska fokusera i första hand på den funktionella aspekten när hon läser en elevtext: hurdan den är som representant för en genre. Först efter detta borde blicken vändas mot den språkliga utformningen i texten.

Anne Mäkinens (2002) pro gradu -avhandling handlar om typiska drag i svenskspråkiga e-postmeddelanden. Den är den enda studie i Finland som jag har hittat om språkliga drag i e-postmeddelandena skrivna på svenska, vilket gör studien relevant för min avhandling. Hon har studerat hurdana tal- och skriftspråkliga drag förekommer i e-postmeddelandena skrivna av svenskspråkiga personer. Materialet består av 77 e-postmeddelanden skrivna av svenskar och finlandssvenskar och det handlar om meddelanden som har skrivits till en vän eller en person som är bekant på något sätt. Resultaten är att de utforskade e-postmeddelandena innehåller flera skriftspråkliga än talspråkliga drag. Meddelandena är i regel välformade och grammatiskt korrekta fast skribenterna använder också stilistiska medel som kan anses höra till den traditionella nonverbala kommunikationen. För att nämna några exempel på dessa medel, använder skribenterna smilisar, olika skiljetecken och versaler. Resultaten är intressanta med tanke på min studie: även om e-postmeddelande som text är skrivet språk, innehåller den också sådana stilistiska och språkliga drag som vanligtvis inte finns i skrivet språk. Å andra sidan påpekar Mäkinen (2002, 1, 66) att det finns inga gemensamma anvisningar för vilka är kriterierna för ett bra e-postmeddelande. E-post är problematiskt som genrekategori eftersom variationen är väldigt stor: e-postmeddelanden skrivs för olika syften och för olika mottagare och kontexten varierar: det är klart att stilen är olik om mottagaren är sändarens vän eller en okänd person.

Internationellt har genreforskning bedrivits i stor utsträckning inom språkvetenskap. Begreppet genre har studerats ur många synvinklar och det är svårt att ge en heltäckande översikt över forskningen eftersom det finns flera konkurrerande genreteorier och definitioner. Enligt Ledin (2001, 4) lyfter moderna genreteorier fram det sociala momentet i texter. Begreppet genre är en möjlig förmedlande länk mellan textuella och sociala förhållanden (ibid.). I stället för meningar, satser och enskilda språkliga drag har större texthelheter blivit ett centralt forskningsobjekt (ibid.). John Swales, en av de inflytelserikaste forskarna inom fältet, konstaterar att från och med början av 2000-talet har intressen klart förändrats. Fokus ligger nu på att centralisera genrebegreppet i språkundervisningen för speciella ändamål och i utvecklingen av professionella kommunikativa kunskaper (Swales 2004, 1). Enligt Shore & Mäntynen (2006, 27) har Swales (1990) också formulerat en av de inflytelserikaste definitionerna för genre. Enligt honom är det primära kriteriet för genre dess kommunikativa syfte: alla andra genredrag som språk och struktur förverkligar detta syfte (Swales 1990, 46, 52). Vijay Bhatia (t.ex. 1993) har vidare utvecklat icke-litterär genreanalys för att svara på nutida intressen att forska i andra än skönlitterära genrer. För att nämna några exempel, har han forskat i professionella och akademiska genrer. Sådana här genrer är till exempel arbetsansökan (en professionell genre) och sammanfattning i en vetenskaplig artikel (en akademisk genre).

Lennart Hellspong & Per Ledin är två forskare och lärare som har befrämjat textforskning och textanalys i Norden. Deras analysmodeller (Hellspong & Ledin 1997; Hellspong 2001) utnyttjas i avsevärd mån i textlingvistiska studier. Ylva Hård af Segerstad (2002) har analyserat skrivet språk och dess anpassning i datorförmedlad kommunikation i sin doktorsavhandling. Hon har studerat fenomenet med hjälp av e-post, webbchat, snabbmeddelanden och sms, vilket gör hennes studie relevant för min studie. E-post som hon har analyserat är e-brev från privata människor till en okänd myndighet, mer exakt till stadsfullmäktige. Hon har analyserat texterna med hjälp av ett korpuslingvistiskt verktyg som har möjliggjort att räkna t.ex. ordfrekvens. Jannika Lassus (2010) doktorsavhandling handlar om att hur den tänkta läsaren och institutionen synliggörs i texterna. Även om Lassus (2010) jämför sverigefinska och finlandssvenska

socialförsäkringsbroschyrer i sin avhandling, representerar den textforskning på samma teoretiska grund som min studie, m.a.o. den systemisk-funktionella lingvistik.

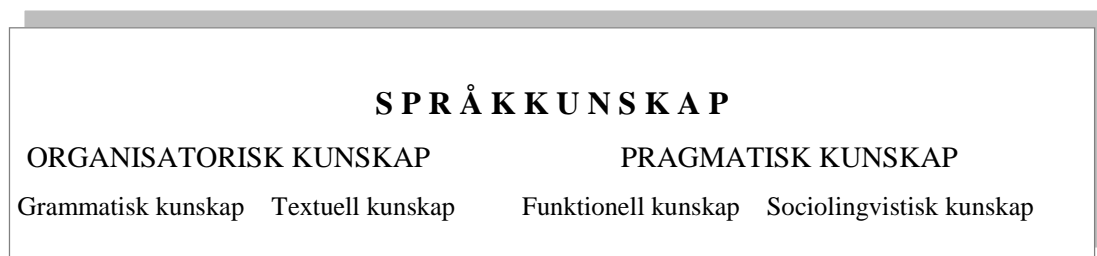
I Finland har Taina Juurakko-Paavola gjort omfattande forskning om språkundervisning i högskolor i Finland. Hon har varit med t.ex. i ett projekt vars syfte var att utveckla språkundervisning i högskolor (KORU-projekt). Det var det första riksomfattande projektet i vilket både universitet och yrkeshögskolor var med. Som resultat skapades rekommendationer om bedömning av svenskstudierna i högskolor och nivåbeskrivningar för både skriftliga och muntliga kunskaper. (Elsinen & Juurakko-Paavola 2006, 3-4.) Språkundervisning och -inläring i högskolor, studenternas erfarenheter och behov av språkkunskaper har varit av intresse också i Raija Elsinens arbete. Hennes doktorsavhandling (2000) handlar om universitetsstudenters erfarenheter av språkinläring i de akademiska språkstudierna. Enligt Elsinen är studenterna kraftigt orienterade mot arbetslivet och studiernas krav när de bedömer behovet av olika språk i sitt eget liv. Engelska språket bedöms som det viktigaste, därefter kommer svenska och tyska.

Därtill finns det utredningar om språkliga krav som förutsätts av akademiskt utbildade anställda i arbetslivet. Också språkkunskapernas tillräcklighet och behov inom statsförvaltningen har studerats och språkutbildning hos tjänstemän har bedömts (t.ex. Sajavaara 2000; Airola 2011). Tiia Turkia (2011) har studerat svenska språkets roll i arbetet vid inrikesministeriet i Finland i sin pro gradu -avhandling. Dessa studier och utredningar har betraktat språk närmast ur arbetslivets synvinkel. Därtill har det gjorts flera avhandlingar som har studerat genre t.ex. i bloggar eller tidningstexter. Å andra sidan finns det tydligt en lucka som väntar på att fyllas: genrekompetens som granskas genom analys av stil i svenskspråkiga texter skrivna av finska studenter. Även om temat har utforskats tidigare, finns det veterligen inga akademiska avhandlingar i Finland som skulle ha haft exakt samma forskningstema: genrekompetens som betraktas med hjälp av svenskspråkiga e-postmeddelanden skrivna av finskspråkiga universitetsstudenter. Därför anser jag att denna avhandling är relevant för att komplettera bilden av universitetsstudenters genrekompetens i andra språk än modersmål.

1.3 Centrala begrepp i avhandlingen

Min studie rör temat språkkunskap som är ett ytterst brett forskningsfält. Därför är det nödvändigt att förtydliga den syn på språkkunskap som formar basen för min avhandling. Begreppet texttyp eller genre har sitt ursprung i begreppet kommunikativ kompetens som sociolingvisten Hymes lanserade på 1970-talet (Hymes 1972). Detta påverkade genreforskningen kraftigt och kontexten började iakttas som en nödvändig förutsättning för språkforskning (Halonen 2012, 707). Jag närmar mig forskningsobjektet genom Bachman & Palmers modell som har utvecklats på basis av fenomenet kommunikativ kompetens. Med hjälp av modellen är det lättare att få en uppfattning också om de centrala begreppen genre, genrekompetens, stil och stildrag som ofta förekommer i min studie.

Bachman & Palmers modell har oftast använts i beskrivningen av språkfärdighet och dess bedömning (Huhta & Takala 1999, 185). Modellen erbjuder ett användbart sätt att närma sig forskningsobjektet också i min studie. I denna modell uppfattas språkfärdighet som en helhet som består av olika delkompetenser. Enligt Bachman & Palmer (1996, 67, 78) består språkfärdighet av två delkompetenser: *språkkunskap* (language knowledge) och *strategisk kompetens* (strategic competence). Med hjälp av dessa delkompetenser kan man skapa och tolka diskurs i olika kontexter av språkanvändning (Bachman & Palmer 1996, 67). Språkkunskap kan vidare indelas i *organisatorisk kunskap* (som innehåller *grammatisk kunskap* och *textuell kunskap*) och *pragmatisk kunskap* (som innehåller *funktionell kunskap* och *sociolingvistisk kunskap*). Figur 1 i det följande klargör relationerna mellan olika typer av språkkunskap:

Figur 1. En förenklad bild av Bachman & Palmers modell för språkkunskap.

Bachman & Palmer (1996, 78) konstaterar att organisatorisk kunskap möjliggör att skapa uttryck och meningar som är precisa och grammatiskt korrekta. Å andra sidan möjliggör

den också att kombinera dessa uttryck eller meningar till texter som är konsekventa och ändamålsenligt organiserade. Pragmatisk kunskap däremot möjliggör att vi kan tolka förhållanden mellan uttryck, meningar och texter och kan tolka den situation i vilket språk används. Därtill kan vi använda språket som passar den aktuella kontexten (Bachman & Palmer 1996, 69-70). Utöver de ovan diskuterade delkompetenserna av språkkunskap är också *strategisk kompetens* en viktig del av språkfärdighet. Strategisk kompetens betyder metakognitiva strategier som är till hjälp i språkanvändning (Bachman & Palmer 1996, 79). Metakognitiva strategier betyder medvetenhet om sin egen inläring, t.ex. medvetenhet om olika inlärningsstrategier. Olika typer av kunskap är ändå inte lätta att skilja åt för de överlappar varandra i verkliga texter.

Min forskning handlar ändå närmast om pragmatisk kunskap, dvs. *funktionell* och *sociolingvistisk kunskap*, eftersom den handlar om färdigheten att tolka förhållanden mellan olika språkliga enheter och tolka situationen i vilket språket används. Dessa sammanhänger med kompetensen att använda språket som passar den aktuella kontexten, vilket är viktigt då man skriver en text som borde representera en genre. Också *textuell kunskap* är viktig med tanke på min undersökning eftersom uttryck eller meningar kombineras till texter som är konsekventa och ändamålsenligt organiserade med hjälp av textuell kompetens (Bachman & Palmer 1996, 78; Huhta & Takala 1999, 187).

Med hjälp av den ovan presenterade modellen är det lättare att få tag på de centrala begreppen genre, genrekompetens, stil och stildrag. Genre innebär en viss typ av kulturellt betingad framställning med gemensamma språkliga, strukturella och stilistiska drag (se avsnitt 2.3). En genre har alltid ett kommunikativt syfte. Denna avhandling handlar om skriftliga genrer. Genrekompetens definieras som förmågan att förstå och skapa olika slags fungerande texter på basis av förkunskaper och vanor (se avsnitt 4.1). Stil innebär framställningssätt eller uttrycksform och stildrag hänvisar till drag hos texten som utmärker dess framställningssätt (se avsnitt 2.2). Olika stildrag kan utgöras t.ex. av olika hälsningsfraser: skribenten kan hälsa på ett informellt sätt (*hej*) eller på ett formellt sätt genom att använda kombinationen *bästa + för- och efternamn*. Ett annat exempel på hur olika stildrag förverkligas i text är olika tilltalssätt. Stilen är annorlunda om ett informellt *du* används i stället för ett formellt och artigt *Du* eller *ni*.

2 Textlingvistiska utgångspunkter

I detta kapitel ligger fokus på de textlingvistiska utgångspunkterna för min studie. Begrepp som jag diskuterar i detta kapitel är viktiga i min analys, dvs. denna referensram fungerar också som bas för forskningsmetoden eftersom jag närmar mig materialet genom metoder (se kapitel 6) som sammanhänger med dessa begrepp. Som jag redan har konstaterat, studeras språk i denna avhandling ur en funktionell synvinkel. Med andra ord handlar undersökningen om *textriktighet*: texten behandlas som helhet och det är alltså fråga om språk i funktion (Josephson 2006, 5-6). Man måste göra en skillnad mellan *textriktighet* och *språkriktighet*. Textriktighet fokuserar på språk i funktion medan språkriktighet fokuserar på frågor som rättstavning, ordböjning, ordval eller meningsbyggnad (ibid.). Dessa två kan inte skiljas från varandra fullständigt utan de påverkar varandra: texten måste både följa de textnormer vi har och vara riktigt uppbyggd (ibid.). Textriktighet har sin grund i pragmatik vars kärna är språkets användning i mänsklig kommunikation (Mey 2001, 6). Den mänskliga kommunikationen i sin tur definieras av det omgivande samhället och dess förutsättningar (ibid.).

Först reder jag ut vad som hör till begreppet text. Det är ett grundläggande begrepp i textlingvistiska studier och därför är det viktigt att specificera dess betydelse. Därefter definierar jag närmare andra viktiga begrepp som stil, stildrag, texttyp och genre.

2.1 Text

Vad är egentligen *text*? Begreppet är långt ifrån entydigt och definitionen beror bl.a. på kontexten i vilken begreppet används. Allmänspråket definierar *text* väldigt brett: text är ett ”språkligt yttrande, vanligen skrivet eller tryckt, ibland även muntligt” (*Nationalencyklopedin* 2014). I denna avhandling innebär begreppet text endast yttranden i skriven form. Ursprungligen kommer ordet text från det latinska verbet *texere*, 'väva'. Ordets etymologi syns fortfarande i begreppet: text är en tät och sammanbunden helhet med språkliga former och betydelser (Heikkinen 2012, 59). Dessa definitioner är ändå inte tillräckliga utan begreppet måste definieras mer specifikt. Heikkinen (2012, 60)

konstaterar att allmänspråkliga definitioner inte tar ställning till språkuppfattning som har inbakats i begreppet text. Därför är det nödvändigt att betrakta begreppet närmare ur olika teoretiska synvinklar.

En av de inflytelserikaste definitionerna för begreppet text har presenterats inom systemisk-funktionell lingvistik (SFL)¹ i vilken text uppfattas som en lingvistisk form för socialt umgänge (Heikkinen 2012, 65). Därför konstaterar Halliday & Hasan (1990, 10) att text är en semantisk enhet som måste betraktas från två perspektiv: både som *produkt* och *process*. Text som produkt innebär att text är ”output”, objekt som kan förvaras och studeras och vars struktur kan presenteras på ett systematiskt sätt. Text som process framhäver textens karaktär som kontinuerlig process genom meningspotential. Under processen görs semantiska val som vidare påverkar val som följer. (ibid.) Heikkinen (2012, 65-66) konstaterar ändå att dessa två perspektiv är två sidor av samma fenomen. Därför kan de inte skiljas från varandra helt.

I denna avhandling ses text mer som produkt, objekt som kan studeras och analyseras. Även den sociala aspekten ingår i produkten: text skapas alltid i en social kontext. Även Lassus (2010, 35) ser kontexten som ett viktigt element i definitionen av begreppet text. Enligt henne (ibid.) är text en sammanhängande helhet av verbala eller nonverbala betydelsebärande element i en viss situationskontext. Denna helhet kan vara längre eller kortare. Hellspong & Ledin (1997, 49) definierar kontext som ”hela den språkliga och sociala miljö som texten kommer ur och verkar i”. De uppfattar kontext genom delkomponenterna *situationskontext*, *intertextuell kontext* och *kulturkontext* (ibid., 43-44). Därigenom tillägger de två dimensioner till begreppet kontext: utöver situationskontexten kan kontexten uppfattas genom intertextualitet och kultur. Oberoende av hur omfattande kontexten definieras, är den en fast del av textens helhet. Som jag har påpekat i början av kapitel 2, har denna studie pragmatik som grund. Enligt pragmatiska utgångspunkter sker kommunikation alltid i en viss kontext som definieras av det omgivande samhället. Således är kontexten central även i denna studie.

¹ Härefter används förkortningen SFL för att hänvisa till Hallidays systemisk-funktionella språk teori.

Hellspång & Ledin (1997) närmar sig begreppet text från ett annat håll: ”en text består av *tecken*, ting som står för andra ting” (Hellspång & Ledin 1997, 30). De utgår alltså ifrån uppfattningen att text formas av språkliga tecken som representerar vissa fenomen i världen: tecken har en symbolfunktion. Text alltså konstruerar verkligheten genom att använda tecken för ett kommunikativt syfte. Därför är texten *kommunikativ*: kommunikation från en sändare till en mottagare. (ibid.) Denna uppfattning koncentrerar begreppet text till dess kommunikativa syfte medan i uppfattningarna presenterade ovan ligger fokus på kontexten. Också begreppet mottagaranpassning sammanhänger med textens kommunikativa funktion: när man skriver en text, måste man alltid tänka på vem man skriver för. Enligt Ehrenberg-Sundin et al. (2008, 16) borde man välja en s.k. genomsnittlig läsare, gärna en som man känner, och skriva för honom eller henne. Detta hjälper vid skrivandet fast man har de andra läsarna hela tiden i åtanke.

Hellspång & Ledin (1997, 31-38) beskriver begreppet text också i förhållande till ett antal andra egenskaper. Att en text är *intentionell* betyder att den är avsiktlig, tänkt för vissa verkningar (Hellspång & Ledin 1997, 32), vilket är en central egenskap med tanke på genrekompetens. En skribent syftar till något med sin text som representerar en genre. En central egenskap är att en text är *konventionell*: den följer vissa normer och regler som varierar i olika slags texter (Hellspång & Ledin 1997, 37). Dessa konventioner är viktiga vid skrivandet eftersom de styr skrivprocessen och sättet att skriva (ibid.). Därtill beskriver Hellspång & Ledin (1997, 33-36, 38) text som verbal, koherent, stabil och kreativ. De viktigaste egenskaperna i den diskuterade modellen är alltså att en text är verbal, kommunikativ, intentionell och konventionell. Därför beskriver jag inte de andra egenskaperna närmare.

Jag uppfattar text i denna studie som en skriven, verbal produkt. I min studie är det fråga om en text som är skriven på svenska. Texten har ett kommunikativt syfte: den skrivs för en viss mottagare. Text definieras här också som en intentionell, avsiktlig produkt som följer konventioner (normer och regler) som gäller skrivandet av e-postmeddelande, vilket syns i språkliga, strukturella och stilistiska drag i texten.

2.2 Stil, stildrag och stilmarkör

Stil spelar en viktig roll i kommunikationen. Saukkonen (1984) har konstaterat att valet av stil sammanhänger inherent med kommunikationssituationen, språkbrukarens synvinkel och syftet med kommunikationen: stilen kan även ha en avgörande roll i kommunikationen. I definitionen av stil utgår jag här ifrån textmodellen konstruerad av Hellspång & Ledin (1997). Den erbjuder en överskådlig syn på stil och fördjupar förståelsen om stil och dess koppling till text. Hellspång & Ledin (1997, 47) uttrycker sin textmodell i en enkel form som klargör stilens roll i textens helhet. En text blir till genom att skribenten:

- 1) i ett visst sammanhang (*kontexten*)
- 2) använder ord (*det textuella*)
- 3) för att meddela något (*det ideationella*)
- 4) till någon (*det interpersonella*)
- 5) på ett visst sätt (*stilen*)

Som jag har konstaterat i avsnitt 1.2, används denna modell i flera textlingvistiska studier. Det är motiverat att använda den i min studie eftersom den är en modell som är väldigt omfattande och möjliggör en grundlig analys. Modellen grundar sig på SFL och Hallidays tre metafunktioner av språket (Halliday & Hasan 1990, 44-45; Hellspång & Ledin 1997, 284). Modellen lyfter fram tre sidor av en text i sin omgivning: kontext, struktur och stil (Hellspång & Ledin 1997, 41). Text måste alltid sättas in i sin kontext eftersom språk är socialt inbäddat enligt SFL (Halliday & Hasan 1990; Hellspång & Ledin 1997). Detta hjälper också att förstå och förklara texten (Hellspång & Ledin 1997, 42). Textens struktur kan indelas i tre dimensioner eller metafunktioner: den *textuella*, *ideationella* och *interpersonella*. Den textuella dimensionen handlar om textens form, den ideationella om textens innehåll och den interpersonella om den sociala relationen mellan sändare och mottagare i en text (Hellspång & Ledin 1997, 44-45). Med beaktande av kontext kan stil definieras som de övergripande principerna för hur en text i en viss kontext organiseras till sin struktur (Hellspång & Ledin 1997, 198). Stil och struktur är därför sammanbundna.

Av samma åsikt är Cassirer (1999, 14) i sin definition av stil. Han definierar stil som ”det sätt varpå en författare framställer ett visst innehåll” (ibid.). Enligt honom är det fråga om förhållandet mellan tre dimensioner: form, innehåll och verkan (ibid.). Stil formas alltså som ett slags syntes av de tre strukturerna både enligt Hellspong & Ledin (1997) och Cassirer (1999). Även om det finns nyansskillnader mellan de två definitionerna, är innehållet i definitionerna ytterst nära varandra. Stil kan kort definieras som *framställningssätt* eller *uttrycksform*: hur en text organiserar sin struktur (Hellspong & Ledin 1997, 47, 197). Cassirer (1999, 15) påpekar att även om det råder en mångfald i olika stildefinitioner, är de allra flesta forskare överens om att stilistikens främsta intresse är att klarlägga *hur en viss effekt uppnås*. Stil är alltid resultatet av ett val (Cassirer 1999, 13). Därför kan alla språkliga val påverka stilen. I Finland har Saukkonen (1984) definierat stil på liknande sätt. Enligt honom handlar stilen om sändarens val och mottagarens jämförelser i relation till en kontextbunden norm (Saukkonen 1984, 118).

Textens stil kan uppnås med hjälp av *stildrag*. Stildrag är drag hos texten som utmärker dess framställningssätt (Hellspong & Ledin 1997, 198). Cassirer (1999, 15) definierar begreppet stildrag på liknande sätt: ett stilelement, en enstaka textuell företeelse som har en viss verkan, bildar stildrag i en text tillsammans med liknande element eller andra. Hellspong & Ledin (1997, 199) använder begreppet *stilmarkör* i stället för stilelement: en stilmarkör är enligt dem ett språkligt element som vittnar om eller bär upp ett visst stildrag. Jag följer Hellspong & Ledins terminologi och använder begreppet stilmarkör i denna studie. För att klargöra relationerna mellan olika begrepp ger jag exempel i det följande. Textens stil kan beskrivas t.ex. med hjälp av följande stildrag (adjektivet): *nominal*. Stildrag i sin tur formas av stilmarkörer: effekten nominal stil beror på att en text innehåller flera substantiv och nominalfraser. Beläggen på substantiven och nominalfraserna utgör tillsammans det stildrag som skapar den nominala stilen. Stildrag är således ett överbegrepp till stilmarkör. Stilmarkörer är språkets mindre enheter (ord från olika ordklasser, teman som hanteras i texten, vissa språkhandlingar eller perspektiv). Dessa tillsammans skapar stildrag och således textens stil. Att analysera stil är därför att se efter vilka drag som ingår i den (Hellspong & Ledin 1997, 198).

Enligt Cassirer (1999, 24) kan språkliga element (m.a.o. stilmarkörer) få stilistisk relevans, dvs. ge en viss stilistisk effekt, på alla lingvistiska nivåer. I denna studie klassificeras stildrag med hjälp av Hellspång & Ledin (1997) textmodell (se ovan). Stildrag indelas i *textuella*, *ideationella*, *interpersonella* och *kontextorienterade stildrag* (Hellspång 2001, 70-72; Hellspång & Ledin 1997, 199-213). Varje av dessa fyra grupper knyts till en viss struktur eftersom den normalt har viktiga stilmarkörer där (Hellspång & Ledin 1997, 1999). För att ge några exempel: det textuella stildraget *nominal* har viktiga stilmarkörer i nominalfraser och det ideationella stildraget *dynamisk* i dynamiska verbval. Grupperingen hjälper att systematisera analysen även om markörer för varje enskilt drag i regel kan finnas på flera nivåer i texten (Hellspång 2001, 70; Hellspång & Ledin 1997, 199). I följande punktuppställning presenterar jag de stildrag och stilmarkörer som kan användas:

- Textuella stildrag: nominal – verbal, tung – lätt, flytande – hackig, enkel – utsmyckad, pratig – koncentrerad.
- Ideationella stildrag: konkret – abstrakt, sinnlig – osinnlig, dynamisk – statisk, exakt – vag.
- Interpersonella stildrag: dialogisk – monologisk, formell – informell, objektiv – subjektiv, engagerad – distanserad.
- Kontextorienterade stildrag: typisk för någon litterär epok (t.ex. romantisk, realistisk), typisk för någon viss verksamhet (t.ex. allmänspråklig, byråkratisk, vetenskaplig, artistisk, journalistisk), modern – ålderdomlig, skriftspråklig – talspråklig. (Hellspång 2001, 70-72; Hellspång & Ledin 1997, 210-213.)

I punktuppställningen ovan presenteras vanliga stilmarkörer men den är inte en fullständig lista. Det är alltid själva texten analysen utgår från och därför är det inte relevant att analysera alla texter i relation till just dessa markörer utan de kan vara också andra. Olika genrer förutsätter olika stildrag och alla stildrag kan därför inte finnas i alla texter. I den föregående uppställningen har stilmarkörerna presenterats i form av axlar, som två alternativ mot varandra. Hellspång (2001, 70) påpekar ändå att de inte behöver vara motsatta alternativ utan stil kan beskrivas genom att gradera: *mer eller mindre*. Stildrag behandlas mera i kapitel 6 när metoden presenteras närmare.

2.3 Genre och texttyp

Texter som studeras i denna avhandling är *brukstexter*. Enligt *Svensk ordbok* (2009) kan ordet *bruk* definieras som faktisk (regelbunden eller fortlöpande) användning för praktiskt syfte. Brukstexter skrivs för att nå ett syfte som har en direkt koppling till livets olika funktioner, t.ex. e-post, brev eller sammanfattning. Elsinen & Juurakko-Paavola (2006, 33) konstaterar att kunskaper att skriva sådana här korta texter är det som högskolestudenter oftast behöver i arbetslivet, vilket har konstaterats redan tidigare i avsnitt 1.2. Brukstexter kan vidare indelas mer specifikt på olika sätt. I det följande presenterar jag olika sätt att kategorisera brukstexter för att klargöra mångfalden som råder på detta fält. Fokus ligger på begreppet genre – hur den uppfattas av olika forskare och vilken genreuppfattning denna studie bygger på.

Enligt Hellspong & Ledin (1997, 20) kan brukstexter delas in i *texttypologier* eller *genrer*. Enligt deras uppfattning är det karakteristiskt för *texttyper* att de bygger på utomspråkliga grunder såsom ämne, funktion eller publik (ibid.). Ett annat alternativ att skapa en texttypologi är att dela in texter i *framställningsformer* (Hellspong & Ledin 1997, 21). Indelningen sker då enligt språkliga kännetecken, dvs. på basis av språkliga medel som används för att länka satser och meningar till varandra. På basis av denna indelning kan text klassificeras som berättande, beskrivande, argumenterande eller utredande (ibid.), vilket innebär att klassificering bygger på inomspråkliga grunder. Hellspong & Ledin (1997, 21-22) konstaterar ändå att även om dessa två indelningar är systematiska och heltäckande, är de teoretiska konstruktioner. Texter är ofta svåra att skilja åt bara på grund av en typ av språkliga kännetecken eftersom de ofta växlar inom en och samma text. Shore & Mäntynen (2006, 37) är av samma åsikt och konstaterar att många genrer förmodligen kunde karakteriseras med en texttyp. Mer sannolikt är ändå att den innehåller också andra texttyper eftersom en text ofta har språkliga delar som skiljer sig från varandra (ibid.). Därför är indelningen i genrer ett bra sätt att närma sig texter. Denna kategorisering utgår från sådana kategorier som redan finns i vårt allmänna språkbruk, t.ex. sportreportage, protokoll eller offert (Hellspong & Ledin 1997, 24). Det är det sätt som jag använder i denna avhandling. Enligt Ledin (2001, 12) är poängen med en genreindelning att man får en naturlig anknytning mellan olika textsorter och

verksamheter. Han (ibid.) fortsätter och konstaterar att indelningen därför speglar de distinktioner som människor faktiskt gör inom ett textsamfund.

Enligt Nyström (2001, 9) tillhör texter i praktiken en genre. *Nationalencyklopedin* (2014) definierar genre som ”typ av konstnärlig framställning med vissa gemensamma stildrag eller innehållsliga faktorer”. Denna definition lyfter fram genrens starka koppling till stil och stildrag: framställningssätt och de språkliga element som utmärker framställningssättet. Också Saukkonen (2001, 190-191) konstaterar att stil och genre har en gemensam kontextuell utgångspunkt: en viss situationskontext och stil som är utformad enligt denna kontext har blivit etablerade så att den här varianten har blivit normativ. I Swales (1990) definition av genre är begreppet diskurssamfund centralt: genre är en etablerad textsort inom ett visst diskurssamfund (Swales 1990, 54-55, 58). Swales anser att det primära kriteriet för genre är dess kommunikativa syfte: alla andra genredrag som språk och struktur förverkligar detta syfte (Swales 1990, 46). Texter som hör till samma genre kan variera språkligt och strukturellt: det som avgör är det kommunikativa syftet. Shore & Mäntynen (2006, 29) påpekar ändå att Swales begrepp diskurssamfund och genredefinition passar bättre för att definiera akademiska samfund som bildas genom fackspråk och -texter. Bhatia (1993) har efteråt avgränsat Swales definition att handla närmast om akademiska och andra samfund som kräver expertis för något speciellt område (Bhatia 1993; Shore & Mäntynen 2006, 29).

Hellspong & Ledin (1997, 24) definierar genre som ”en socialt förankrad textsort, som har fått sitt namn av sina användare och som är rotad i en viss verksamhet”. Hedeboe & Polias (2008, 13) definierar genre i sin tur som ”en social process med igenkännbara steg och med ett särskilt socialt syfte”. Olika steg innebär att språkanvändare bygger småningom upp resurser för att kunna skapa betydelse i många olika sammanhang. Språkanvändare använder dessa resurser och handlar utifrån den specifika kultur de är medlem i (Hedeboe & Polias 2008, 12-13). I både Hellspong & Ledins och Hedeboe & Polias definitioner syns klart att genrer har särskilda syften och de är socialt inbäddade. Minna-Riitta Luukka (2004a, 151), professor i finska vid Jyväskylä universitet, definierar genre som ett begrepp som används för att beskriva textens språk och struktur i relation

till textens syfte och till den kulturella kontexten varav texten är en del². Luukkas definition tar fram likadana aspekter som de två föregående definitionerna: *en viss social kontext (kultur), ett syfte och språkliga och strukturella drag*. Dessa tre verkar vara fundamentala delar i begreppet genre.

På basis av denna diskussion formas genreuppfattning för min studie. Ledin (2001) har gjort en forskningsöversikt över det diffusa genrebegreppet. Han har avgränsat genrebegreppet och presenterar sina avgränsningar i fyra påståenden (Ledin 2001, 26-30). Dessa påståenden speglar den uppfattning om genre som används också i denna avhandling. I det följande presenterar jag dessa påståenden:

- En genre kopplar texter till en återkommande social process där människor samhandlar genom texter.
- En genre innefattar prototypföreställningar om textutformningen.
- En genre är normalt namngiven och på så sätt språkligt och socialt kodifierad.
- En genre är en tradition som tas i bruk i en situation, varför den förändras över tid.

Dessa påståenden sammanfattar det väsentligaste i begreppet genre. En viss social situation bildar utgångspunkten eller ramen för dess användning (Ledin 2001, 12). En genre har vissa språkliga, strukturella och stilistiska drag som sammanhänger med ett syfte. Genre är ett normativt begrepp eftersom det pekar på ett mönster för hur texter inom en viss verksamhet ska utformas (ibid.). Den kultur en text skrivs i är således en viktig del av genre: varje kultur har sina normer som pekar på mönster för olika genrer men dessa normer förändras också över tiden. Jag återkommer till begreppet prototypföreställning närmare i avsnitt 5.2 och 6.1 när jag definierar genren e-post.

² Luukkas (2004a, 151) fullständiga definition lyder på finska: ”Tekstilaji on [...] yksittäistä tekstiä abstraktimpi käsite, jolla kuvataan tekstin kielellisten ja rakenteellisten valintojen suhdetta tekstin tavoitteeseen ja siihen kulttuuriseen kontekstiin, jonka osa teksti on”. Den svenskspråkiga definitionen är min egen översättning.

3 Textens tre dimensioner

Genrekompetens betraktas i denna avhandling med hjälp av Hellspong & Ledins textmodell: den är som ett par glassögon genom vilka texterna i mitt material synas. Jag definierar genrekompetens som förmågan att förstå och skapa olika slags fungerande texter på basis av förkunskaper och vanor (se avsnitt 4.1). Genrekompetens kommer till uttryck i behärskning av textuella, ideationella och interpersonella språkdrag. Med hjälp av analys av textuella, ideationella och interpersonella språkdrag är det möjligt att få en djup förståelse av texter: de hjälper att förstå vilken betydelse orden i text uttrycker (jfr Lassus 2010, 91). I detta kapitel presenterar jag Hellspong & Ledins (1997) textmodell närmare för den är en central ram för min studie. De följande avsnitten handlar om de textuella, ideationella och interpersonella dimensionerna. Jag presenterar de tre dimensionerna i sin helhet men i analysen utnyttjar jag endast de innehåll av modellen som är relevanta i materialet. Därför har jag valt att förklara noggrant de innehåll som på basis av analysen är viktiga för min studie.

3.1 Det textuella

Det textuella handlar om textens formella uppbyggnad. Den kan beskrivas med hjälp av tre olika fenomen: *komposition*, *lexikogrammatik* och *textbindning*. Komposition och lexikogrammatik ger uttryck åt textens stil. I kompositionen är det fråga om textens sammansättning. Hellspong & Ledin (1997) föreslår att analys av textens komposition utgår från tre olika aspekter: textmönster, disposition och metatext. I min avhandling är *textmönster* viktigt. Det handlar om hur texten är uppbyggd funktionellt (Hellspong & Ledin 1997, 96-97). Textens olika delar har olika uppgifter och denna fördelning av funktioner bestämmer textens textmönster (ibid.). Enligt Hellspong & Ledin (1997, 97) kallas varje del av texten med en tydlig funktion för ett *drag*. Begreppet drag måste hållas isär från begreppet stildrag. I denna avhandling betyder drag funktioner som kan skiljas inom större textdelar, t.ex. inom ett stycke. Stildrag i sin tur betyder drag hos texten som utmärker dess framställningssätt. I avsnitt 6.1 behandlar jag e-postens textmönster närmare och beskriver hurdana uppgifter olika drag har i genren e-post. Textmönstret är

viktigt för stilen eftersom drag, dvs. textdelar som uppfyller sina uppgifter, skapar intryck av textens stil genom stildrag.

Lexikogrammatik innefattar ord och ordförråd i en text. Därtill handlar det också om syntaxen: hur orden går samman i fraser, satser och meningar. Tillsammans skapar lexikonet och syntaxen lexikogrammatiken. Hellspong & Ledin (1997, 67-90) tar upp många språkdrag³ som kan analyseras inom lexikogrammatiken. Möjliga språkdrag för analys är ordklasser och ordbildning, ordens längd, fack- och allmänord, innehålls- och formord, fraser, satser och meningar. Olika lexikogrammatiska drag kan också sammanfattas till olika lexikogrammatiska dimensioner. I min analys tar jag upp de lexikogrammatiska språkdrag som är viktiga med tanke på textens stil. Analysen i denna avhandling är materialbaserad, vilket leder till att texterna bestämmer språkdrag som tas upp. Jag presenterar de lexikogrammatiska dimensionerna närmare i samband med analys i kapitel 7.

3.2 Det ideationella

Den ideationella dimensionen handlar om textens innehåll. Enligt Hellspong & Ledin (1997, 115) utgår en analys av den ideationella strukturen från tre huvudinslag: *tema*, *proposition* och *perspektiv*. Perspektivet är det mest övergripande begreppet för analys: det är det allmänna synsättet som påverkar både teman och propositioner (Hellspong & Ledin 1997, 115, 135). Perspektiv är därför viktig i min studie. Det är inte ändamålsenligt att analysera tema eller propositioner eftersom meningen inte är att fördjupa mig i textens hierarkiska struktur, hur över- och underordnade teman (makro- och mikroteman) knyts samman på olika nivåer eller i vad texten säger om sitt tema och verkligheten i allmänhet utan att analysera hur den säger det.

Textens *perspektiv* granskar jag genom att betrakta språkdrag som röjer dess synvinkel. Dessa språkdrag kallas för *perspektivmarkörer* (Hellspong & Ledin 1997, 135). Det kan

³ *Språkdrag* är alla språkliga drag som tillhör språket och som kan studeras, t.ex. ordklasser, fraser eller satser. *Stildrag* är däremot drag hos texten som utmärker dess framställningssätt. Språkdrag kan beskrivas med stildrag, t.ex. substantiv (språkdrag) kan vara konkreta eller abstrakta (stildrag).

skildras olika former av perspektiv. Två huvudtyper av perspektiv är *subjekts-* och *jämförelseperspektiv*. Subjektsperspektiv kan vara individuellt såsom *författarperspektiv*, som syns i texten som sändarens synvinkel. Också mottagarens synvinkel är möjlig: då är det fråga om *läsarperspektiv*. Det tredje alternativet är *aktörsperspektiv* som utgår från textens aktörer. I mitt material är det fråga om *personperspektiv*, inte *sakperspektiv*. Subjektsperspektiv kan preciseras på många sätt, och i samband med stilanalys kan man betrakta t.ex. subjektets avstånd till ämnet med hjälp av *fjärr-* och *närperspektiv* eller subjektets relation till textvärldets giltighet med hjälp av *nutids-*, *dåtid-* eller *framtidsperspektiv* eller *realistiskt/fiktivt* perspektiv. (Hellspong & Ledin 1997, 135-139.) Jämförelseperspektiv är inte relevant i denna avhandling eftersom materialet består av texter som använder endast subjektsperspektiv.

3.3 Det interpersonella

Den interpersonella dimensionen handlar om sociala relationer i texten. Med andra ord är det fråga om textens mellanmännsliga strukturer. Analysen av textens interpersonella struktur utgår ifrån begrepp *språkhandlingar*, *attityder* och *ramar* (Hellspong & Ledin 1997, 158). Textens sociala relationer sammanhänger med deltagarna, textens sändare och mottagare. Med tanke på min undersökning vars fokus är på stil, är *allmänna* och *speciella språkhandlingar* centrala. Allmänna språkhandlingar är grundläggande språkliga handlingar som motsvarar en särskild grammatisk konstruktion (ibid., 161). Olika forskare använder varierande kategorier för att indela allmänna språkhandlingar. Hellspong & Ledin (1997, 161) delar in allmänna språkhandlingar i påståenden, frågor, uppmaningar, interjektioner och utrop. Det andra sättet är att kategorisera allmänna språkhandlingar i påståenden, frågor, uppmaningar och erbjudanden (Holmberg & Karlsson 2006; Holmberg 2011). Det sistnämnda systemet är bäst i denna studie eftersom det svarar bäst mot de kategorier som jag har hittat i materialet. Därtill är det grundläggande systemet att handlingarna *ger* eller *kräver* information eller varor och tjänster (Hedeboe & Polias 2008, 191-194; Holmberg & Karlsson 2006, 34; Holmberg 2011, 99). Detta system är i enlighet med SFL (se avsnitt 2.1) som formar grunden för hela analysmodellen i denna avhandling. I följande tabell finns dessa grundläggande

språkhandlingar i form som avslöjar på vilka sätt de vanligen kommer till uttryck i texterna:

Tabell 1 De interpersonella språkhandlingarna

	givande	krävande
information	PÅSTÅENDE	FRÅGA
varor och tjänster	ERBJUDANDE	UPPMANING

Tabellen ovan visar relationerna mellan olika språkhandlingar. Påståendet handlar om att ge information medan det i erbjudandet är fråga om att ge varor och tjänster. Idén med frågan är att kräva information medan man genom att uppmana kräver varor och tjänster.

Språkhandlingarna är inte alltid *direkta* utan kan också vara *indirekta*. Detta innebär att funktionen inte alltid framgår av formen utan kan förstås utifrån sammanhanget, dvs. relationen mellan deltagarna (Hellspong & Ledin 1997, 162). I texten kan också urskiljas *speciella språkhandlingar* som inte är bundna till någon särskild satsform utan i deras tolkning spelar situationen en stor roll. De använder t.ex. språkhandlingsverb för att förmedla betydelsen (Hellspong & Ledin 1997, 164-165). *Positiv* språkhandling kan uttryckas t.ex. med språkhandlings verbet *lova* som innehåller en hypotes om ett löfte. *Negativa* språkhandlingar uttrycks i sin tur t.ex. med hotande eller fördömande ordval (ibid.).

En text är inte bara spegel för sina yttre villkor utan den skapar sin egen textvärld som är i linje med dess syfte. Detta syns i texten som *ram* som betyder relationen mellan *textjag* och *textdu*, relationen mellan den tänkta sändaren och den förutsatta mottagaren. Denna relation formas med hjälp av språkliga val i texten (Hellspong & Ledin 1997, 172). Relationen mellan textjaget och textduet är relevant i min undersökning eftersom skribenten har gjort vissa språkliga och stilistiska val i situationen där textens kontext, syfte och målgrupp har getts och texten har utformats på basis av dessa utgångspunkter. Skrivandet har alltså påverkats av medvetandet om en viss mottagare som texten riktas till. Viktiga analysbegrepp är *tilltal* och *omtalt*. Tilltalet handlar om att placera mottagaren, textduet, i en lämplig mottagarroll som passar för textens syfte. Tilltalet skapas t.ex. med

hjälp av det personliga pronomenet *du* (Hellspång & Ledin 1997, 173). Omtalet i sin tur handlar om att definiera skribenten, textjaget, i textens sociala ram (ibid.). Det framgår av hur skribenten använder personliga pronomen om sig själv och på andra sätt relaterar till sig själv i texten. *Närhet* och *distans* är en dimension som definierar hur textjag positionerar sig i relation till textdu. Avståndet är närmare då textjag och textdu är nära varandra jämfört med då de inte känner varandra (Hellspång & Ledin 1997, 179). Hellspång & Ledin (1997, 181) konstaterar att om mottagaren tilltalas med ett pronomen som skrivs med versaler (*Du*), till exempel, får texten offentligare ton än om samma pronomen skrivs med gemener (*du*).

4 Genrekompetens i fokus

I kapitel 2 har jag presenterat de textlingvistiska utgångspunkterna för denna avhandling. I kapitel 3 har jag presenterat textens dimensioner som är basen för granskningen av materialet i denna studie. I detta kapitel, som är den sista delen i den teoretiska ramen, koncentrerar jag mig på att svara på frågan vad genrekompetens är och hur den kan befrämjas och utvecklas. Behärskning av skrivkonventioner kan anses vara en viktig faktor som påverkar utveckling av genrekompetens. Skrivandet i sin tur är kunskap som kan utvecklas och fördjupas. Ett sätt att befrämja genrekompetens är det genrepedagogiska arbetssättet vilket grundar sig på den genrebaserade språkmodellen. Enligt denna modell är syn på språket funktionell och utgångspunkten är den textholistiska modellen för språk i social kontext som utvecklats inom SFL (Hedeboe & Polias 2008, 7). Det finns flera olika uppfattningar som handlar om skrivandet och som har lett till olika syn på skrivundervisning (se t.ex. Valtonen 2012). Genrepedagogik representerar en sociokulturell syn på skrivundervisning och är därför relevant för min studie: genre är ett sociokulturellt begrepp (se avsnitt 2.3). Även om min studie handlar om universitetsstudenters genrekompetens, är det relevant att redogöra för utgångspunkterna i det genrepedagogiska arbetssättet mer utförligt eftersom min studie rör forskningsfältet skrivfärdigheter. För att någon ska bli en kunnig och mångsidig skribent måste personens skrivkunskaper utvecklas tidigare i skolan före de akademiska studierna.

4.1 Genrekompetens som fenomen

Bachman & Palmers modell för kommunikativ kompetens utgår från den uppfattningen att språkfärdighet är en helhet som består av språkkunskap och strategisk kompetens. Som jag har konstaterat tidigare, handlar min forskning närmast om pragmatisk kunskap och textuell kunskap som hör till organisatorisk kunskap (se avsnitt 1.3). Dessa är nödvändiga delkompetenser när det fråga om genrekompetens. Genrekompetens förutsätter kunskaper att ta hänsyn till kontexten och situationen men också kunskaper att bygga en konsekvent och tydlig text. Josephson (2006, 10) talar om textkompetens men hänvisar

till samma fenomen. Enligt honom (ibid.) innebär textkompetens och kunskap om textriktighet att en text och en språksituation värderas från fall till fall. Han (ibid.) definierar textkompetens och kunskap om textnormer på ett allmänt plan som förmågan att förstå och kunna tala om hur texter fungerar. Hellspong & Ledin (1997) talar om *genrekompetens* när de talar om samma fenomen. Kunskapen att snabbt kunna läsa igenom texter av olika slag är inte detsamma som att vara kompetent att hantera dem och förstå hur de fungerar (Hellspong & Ledin 1997, 28). Konsten att skapa brukstexter av en viss sort är ändå möjligt att lära sig (ibid.). Också Qarin Franker (2011, 13) konstaterar i sin doktorsavhandling att genom att läsa texter inom en viss genre blir man van vid dem och förstår dem snabbt. Sådana här genrer är t.ex. deckare, politiska reportage eller läroböcker (ibid.). Franker (2011, 13) definierar genrekompetens på följande sätt: ”det intresse, de förkunskaper och de vanor som den avsedda tolkningen av dessa texter förutsätter”. Jyrki Kalliokoski (2006, 241) uppfattar genrekompetens som kunskap om sociokulturella konventioner i språkanvändning och som sensibilitet för genrens konventioner och dess förändringar. Kalliokoski har forskat i genrer, språkundervisning och undervisning för utländska inlärare vid Helsingfors universitet. Han framhäver den sociokulturella definitionen av genre liksom flera andra forskare på detta forskningsfält gör (jfr avsnitt 2.3). På basis av dessa olika synvinklar uppfattar jag genrekompetens på följande sätt:

Genrekompetens är förmågan att förstå och skapa olika slags fungerande texter på basis av förkunskaper och vanor.

Denna studie handlar om genrekompetens i främmande språk. Jag närmar mig genrekompetens genom genren e-postmeddelande. Som jag har problematiserat i avsnitt 1.2 är e-post problematisk som genrekategori eftersom variationen är väldigt stor (se vidare avsnitt 5.2; Mäkinen 2002). Även om e-post inte är en lika traditionell genre som t.ex. nyhetstext, utgår jag i denna studie ifrån att e-post som genre har vissa normer som den vanligtvis följer. Att skriva ett stilistiskt fungerande e-postmeddelande förutsätter förmågan att förstå e-post som genre och skapa en text som följer genrens normer på basis av förkunskaper och vana som skribenten har av olika genrer. Jag problematiserar aspekter som sammanhänger med e-post som genre mera i avsnitt 5.2. Kalliokoski (2006, 248) påpekar att syn på text som produkt betonar normering av olika genrer: när skrivna

texter bedöms som produkter, fästs stor uppmärksamhet vid språkliga, stilistiska och textuella konventioner som styr skrivandet (ibid.). Därför konstaterar han (ibid.) att texter skrivna av icke-infödda skribenter bedöms noggrannare än deras tal. Detta ger en skriven text en speciell ställning i bedömningen av inlärnarnas språkkunskaper, vilket är bra att hålla i minnet också i min studie.

Som jag har konstaterat i kapitel 1, är skrivandet både en viktig studie- och yrkeskompetens och kraven på den skriftliga uttrycksförmågan har ökat (Dysthe et al. 2011, 13). Således blir skrivförmågan också ett medel för karriären (Hellspong & Ledin 1997, 28). Bhatia (2004, 142) betraktar begreppet genre närmast ur olika yrkens synvinkel och anser att behärskning av genrer i egen bransch (genrekompetens) är en del av professionell expertis. Bhatia uppfattar genrekompetens som en av tre delkompetenser som ingår i *diskurskompetens*. Diskurskompetens delas in i textuell kompetens, genrekompetens och social kompetens (Bhatia 2004, 143-144). Enligt honom (ibid.) är genrekompetens kompetens att reagera både på återkommande och nya retoriska situationer med att utnyttja genrekonventioner för professionella ändamål. Han ser genrekompetens som en delkompetens som vid sidan om textuell och social kompetens är en del av diskurskompetens. Om Bhatias syn på genrekompetens jämförs med Bachman & Palmers modell (se avsnitt 1.3), har de skillnader. Dessa två modeller ser på genrekompetens på olika sätt men som sagt, följer jag Bachman & Palmers modell. Bhatias tankar om genrekonventioner som ingår i en viss bransch är ändå betydelsefulla för min studie. E-post är en genre som behövs i ett stort antal yrken men vad som gör den till en genre som kräver professionell expertis är t.ex. ett speciellt ordförråd som skribenten måste behärska också på främmande språk.

Enligt Hellspong & Ledin (1997, 28-29) är skolan det första ställe där man kommer i kontakt med brukstexter i större utsträckning. De (ibid.) är ändå tveksamma till skolans roll i utvecklandet av genrekompetens. De konstaterar att skolundervisningen borde innehålla skrivundervisning som leder de unga från ett enklare till ett svårare skrivande (ibid.) Kalliokoski (2006, 265) ser att medlemskap i olika sociala nätverk erbjuder en möjlighet att lära sig behärska olika slags genrer. Skrivundervisning som ges i skolan är således bara en del av detta nätverk. För skolan utan tvivel har en central roll i främjandet

av genrekompetens, behandlar jag genrekompetens ur skolans synvinkel i följande avsnitt.

4.2 Utveckling av genrekompetens

Enligt Hedeboe & Polias (2008, 12-13) utvecklas språkinlärarens språk och genrekompetens i olika sociala och kulturella kontexter så att hen lär sig resurser som kan användas i olika sammanhang. Också Kalliokoski (2006, 248-249) anser att skrivandet av olika genrer lärs genom att skribenten övar sig i sociokulturella konventioner, inte bara genom att tillägna sig regler. Skolan är en sociokulturell kontext där elever lär sig använda språket på olika sätt i olika ämnen (Hedeboe & Polias 2008, 13). I denna kontext har läraren en viktig roll i att skapa sådana kontexter som möjliggör för eleverna att utveckla sitt språk. Valet av texter har en stor betydelse eftersom också grammatik lärs in funktionellt genom att skapa, beskriva, kritiskt tolka och värdera olika typer av texter. Dvs. grammatiska mönster ses som uttryck för genrens sätt att nå sitt syfte (Hedeboe & Polias 2008, 14). Dessa tankar åskådliggör den genrebaserade språkmodellen och en grundidé inom genrepedagogiken. Luukka (2004a, 146) har formulerat denna grundidé på följande sätt: läsning, skrivande och språkkunskap⁴ kan inte skiljas från varandra eftersom alla dessa tre tillhör textkompetenser, utan de måste behandlas tillsammans också i undervisningen. Enligt Bachman & Palmers modell för kommunikativ kompetens förutsätter förmågan att använda språket på ett kommunikativt sätt både kunskap om språket och kapacitet att förverkliga eller använda denna kompetens⁵ (Bachman 2003, 81). Kompetens att använda språket på ett ändamålsenligt sätt förutsätter således medveten inläring om språket. Dessa tankar är basen för den pedagogiska modellen som presenteras i det följande.

Genrepedagogik har sitt ursprung i Australien där språkforskare och utbildare började utveckla en ny pedagogik på 1980-talet (Hedeboe & Polias 2008, 7). De började betrakta

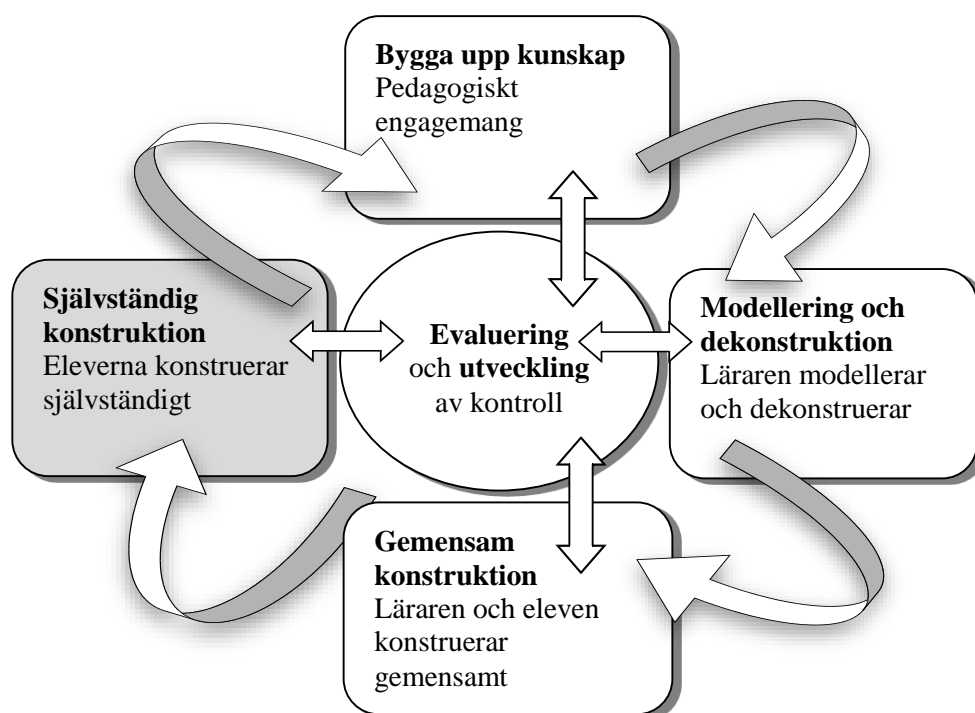
⁴ Luukka (2004, 146) använder finska ordet "kielitieto". Språkkunskap är min egen översättning.

⁵ Bachman (1990, 81) konstaterar på engelska att "[...] the ability to use language communicatively involves both knowledge of or competence in the language, and the capacity for implementing, or using this competence." Den svenskspråkiga texten är min egen översättning.

metoder och uppfattningar som formade basen för inläring och skrivundervisning (Luukka 2004a, 145-146). Gamla tankesätt inom pedagogik borde förändras eftersom elevernas resultat i skolundervisningen hade försämrats. Den nya pedagogiska modellen grundade sig på Halliday, Bernstein och Vygotskys tankar om inläring i allmänhet och språkinläring i synnerhet (Hedeboe & Polias 2008, 15-16; Luukka 2004a, 148). Genrepedagogiken handlar först och främst om modersmålsundervisning men dess idéer kan utnyttjas också i undervisningen i främmande språk: den ger idéer för hur genrekompetens kan utvecklas på ett medvetet sätt. Luukka (2004a, 150, 153, 156) framhäver att utgångspunkten för genrepedagogiken är sådan undervisning i vilken lärare erbjuder explicita språkliga mönster. Text och språk måste analyseras och hanteras för att elever ska kunna utveckla sitt medvetande om konventioner i olika genrer. Det genrepedagogiska sättet att närma sig språket är olik till exempel språkbad eftersom implicit språktillägnande inte ses som ett effektivt sätt att lära sig språket även om det är en nödvändig del av inlärningsprocessen. Också Hedeboe & Polias (2008, 20) konstaterar att genrepedagogiken syftar till att synliggöra sociokulturella textkonventioner och kontexter (jfr Bachman & Palmer 1996). Målet är att eleverna blir kompetenta både i skolans och i samhällets textvärldar.

Hedeboe & Polias (2008, 15) beskriver det genrepedagogiska arbetssättet med hjälp av *en cykel för undervisning och lärande* (se Figur 2). Denna cykel är en modell som konkretiserar på vilket sätt genrepedagogiken kan förverkligas i undervisningen. Modellen har fyra s.k. nyckelsteg som beskriver olika faser i processen: 1) bygga upp kunskap: pedagogiskt engagemang, 2) modellering och dekonstruktion, 3) gemensam textkonstruktion och 4) självständig textkonstruktion (Hedeboe & Polias 2008, 15). Också Luukka (2004a, 153-154) har skrivit om denna modell. Fas 1 innebär att lärare och elever först utforskar kontexten innan de fördjupar sig i en genre. På detta sätt tar läraren reda på vad eleverna redan vet om ämnet eller genren, hur de tänker och vilka styrkor och luckor de har. Efter detta går man vidare till fas 2: modellering och dekonstruktion. I denna fas undersöker lärare och elever tillsammans modelltexter och redogör för hur och varför de har byggts upp på ett visst sätt. (Hedeboe & Polias 2008, 17-18.) I fas 3 skriver lärare och elever en text gemensamt, antingen med hela klassen eller i mindre grupper. Idén med gemensamt skrivande är att dela gruppens kunskaper om ämnet, genren och

situationskontexten. Elever får också en aktiv roll i konstruktionen av en text och dess språkliga val (Hedeboe & Polias 2008, 19). I den fjärde fasen skriver eleverna texter på egen hand på basis av den föregående processen. Som syns i figur 2, är läraren elevernas stöd under hela processen, också i den sista fasen, och ger feedback på deras texter. I det följande finns en figur som klargör arbetssättet. Figuren har tagits från Hedeboe & Polias men jag har omarbetat den så att jag har framhåvt den sista fasen i modellen. Pilarna illustrerar hur processen går framåt från fas till fas.

Figur 2. Cykel för undervisning och lärande. Omarbetat utifrån Hedeboe & Polias (2008, 15).

Som syns i figuren, utgår det genrepedagogiska arbetssättet från ett gemensamt, socialt arbetssätt. Studenter får erfarenheter av verkliga texter och deras förståelse utvecklas i sociala inläringssituationer. Valtonen (2012, 190) skriver i sin doktorsavhandling att utnyttjandet av genrepedagogik i skolundervisning ökar studenters medvetande om genre och dess konventioner. Enligt henne (ibid.) är genrepedagogik ett effektivt arbetssätt tack vare möten med verkliga texter och social inläring. Valtonen (2012) har studerat nyhetstext som genre i sin doktorsavhandling och syftar därför till nyhetstext när hon talar om genre men samma principer gäller andra genrer. Min avhandling handlar närmast om den fjärde fasen av denna modell, dvs. *självständig konstruktion*, som jag har tydliggjort

genom att skugga denna ruta. Materialet som består av texter som studenter har skrivit i svenskkursen, är skrivna självständigt i provsituationen. Det betyder att min studie rör endast denna fas av det genrepedagogiska arbetssättet som utnyttjas i svenskundervisning vid Språkcentret vid Tammerfors universitet (*Språkcentret vid Tammerfors universitet* 2015, e-post).

Utvecklingen av textkompetens är en process som fortsätter genom livet (Luukka 2004a, 149; 2004b, 118). Skolan spelar ändå en viktig roll i att främja denna utveckling och skapa kontexter som möjliggör elevernas utveckling i skolmiljön. Luukka (2004a, 150) konstaterar att skolundervisningens uppgift är att erbjuda elever ”verktyg” för att analysera texter. Dessa verktyg kan eleverna senare tillämpa när de läser och skriver texter av olika slag. Hon påpekar ändå att textkompetens inte handlar om kunskaper som är fristående, allmänna och som lärs in en gång och sedan kan utnyttjas i olika situationer, utan dessa kunskaper skapas alltid i kontext (Luukka 2004a, 149). Inläring äger rum i autentiska kommunikationssituationer och skrivuppgifter: språkfärdigheter lärs in också i de andra läroämnenas kontext, inte bara i modersmålsundervisningen (ibid.).

När det gäller e-post som denna studie handlar om, förutsäger Crystal (2001, 128) att e-post blir ett medel i skolans läroplan som erbjuder elever möjligheter att förstärka sina stilistiska intuitioner och göra lingvistiska val. Å andra sidan har e-post också utvidgat språkets stilistiska gränser, vilket är en möjlighet för blivande språkutbildning.

4.3 Svenskstudierna vid Tammerfors universitet

I detta avsnitt beskriver jag kort kontexten inom vilken den empiriska undersökningen genomförs, dvs. svenskstudierna för studenterna som studerar på studieprogrammet i journalistik och kommunikation vid Tammerfors universitet. Jag anser att det är viktigt att reda ut vad som hör till svenskundervisning i denna kontext och på vilket sätt språket hanteras i de akademiska språkstudierna. På detta sätt skapas en bättre bild av svenskstudierna som hör till en akademisk examen och denna undersökning kan placeras i en större kontext.

I svenskstudierna som hör till högskoleexamen ligger fokus på studenternas egen bransch eller vetenskapsgren (Elsinen & Juurakko-Paavola 2006, 21; se avsnitt 1.2). Därför varierar tema, innehåll och ordförråd enligt vetenskapsgren som studentgruppen representerar: varje bransch kräver olikt ordförråd. I det följande beskriver jag de allmänna inlärningsmålen för kursen *Skriftlig och muntlig kommunikation i svenska*, dvs. den kurs som informanterna för denna studie deltagit i. Kursen syftar till att studenten når tillräckliga muntliga och skriftliga språkkunskaper för att klara kommunikationssituationer som förutsätter expertis i students egen bransch. En student som deltar i kursen kan efter kursen kommunicera på det sättet att hen tar hänsyn till syftet, innehållet, deltagarna och kommunikationssättet i den aktuella kommunikationssituationen. Kursen syftar också till att studenten kan berätta om sig själv, sina studier och sin egen bransch. Hen kan beskriva, förklara och definiera fenomen som hör till branschen. Hen kan också uttrycka och motivera sina åsikter och uppfattningar om teman inom branschen. För det sista syftar kursen också till att studenten kan referera och hänvisa till källor. (*Språkcentret vid Tammerfors universitet 2013-2014.*) Enligt en svensklärare används arbetsätt som har kopplingar till eller bygger på tanken om genrekompentens och olika genrer diskuteras mycket på kurserna (*Språkcentret vid Tammerfors universitet 2015, e-post*). Studenter övar språkliga funktioner som hjälper dem att nå inlärningsmålen, t.ex. genom att skriva ett e-postmeddelande på svenska (*Språkcentret vid Tammerfors universitet 2013-2014*).

5 Material

I detta kapitel beskriver jag det empiriska materialet som jag använder i denna undersökning. Det empiriska materialets art orsakar till att jag måste belysa e-post som forskningsmaterial noggrant. Jag diskuterar även e-post som elektronisk genre för elektroniska genrer i allmänhet är svåra att normera på grund av deras förändring och variation.

5.1 Materialets avgränsning

Materialet i min undersökning består av texter som studenter vid Tammerfors universitet har skrivit under en obligatorisk kurs i svenska *Skriftlig och muntlig kommunikation i svenska*. Kursen är en del av språkstudierna som alla studenter måste delta i för att avlägga examen vid universitetet. Även om kursen handlar både om skriftlig och muntlig kommunikation i svenska, ligger min fokus på den skriftliga delen. Texten som studenterna har skrivit är en del av provet och deras betyg har delvis bestämts på basis av texten. Texterna har således använts för att bedöma kursdeltagarnas skriftliga kunskaper i svenska. Valet av texterna har gjorts av två svensklärare vid Språkcentret vid Tammerfors universitet. Utifrån studiens syfte har vi kommit överens om vilket slags material jag behöver och jag har själv valt e-postmeddelanden som materialtyp. Det var dock inte möjligt att gå igenom alla potentiella studenttexter som kunde ha använts som material utan jag måste bestämma mig utan att granska alla alternativ. Ett viktigt kriterium för valet av material var att det var tillgängligt för mig och att texterna var skrivna av universitetsstudenter.

De analyserade texterna är exempel på kommunikativa skrivuppgifter (se avsnitt 1.2) och genren som jag undersöker är e-post. Den andra uppgiften i samma prov är en presentationstext men den hör inte till min undersökning utan jag analyserar endast e-postmeddelandena. Uppgiften är att skriva ett fiktivt e-postmeddelande till en svensk person eller någon instans som kunde hjälpa med information för en artikel. Skribenten håller på att skriva en artikel som publiceras i en tidning i Finland och behöver

tilläggsuppgifter. Skribenten får själv välja tema som artikeln behandlar och uppgifter som behövs. Skribenten får välja den svenska personen som kontaktas. Skribenten måste ändå motivera i sitt meddelande varför just den personen eller den instansen kontaktas. Det krävs också att skribenten nämner att en plan för artikeln har bifogats och berättar när svaret behövs och varför. Skribenten har alltså fått anvisningar om textens kontext, syfte och målgrupp. Också textens längd har angetts: 100-150 ord. Anvisningar för skrivuppgiften finns i Bilaga 1.

Antalet texter är 16 stycken och texterna är skrivna av deltagare i olika undervisningsgrupper vid Språkcentret vid Tammerfors universitet. 14 texter är skrivna av kvinnor och 2 texter är skrivna av män. Alla som har skrivit texterna som analyseras i min undersökning studerar på studieprogrammet i journalistik och kommunikation vid Tammerfors universitet. Studenterna är från två olika inriktningalternativ inom samma studieprogram. De har börjat sina studier vid universitetet på 2010-talet. Materialet består av texter som är skrivna av studenter från olika undervisningsgrupper men skrivuppgiften och syftet med textproduktionen har varit samma för alla. När alla skribenter har fått samma skrivuppgift och de skriver om likadana teman, ger det en möjlighet att iaktta förväntade stildrag och genremönster.

Valet av e-postmeddelande som material i denna avhandling är motiverat eftersom det är ett typexempel på en kommunikativ skrivuppgift som är styrd av anvisningar som ges till skribenten i samband med uppgiften. Det har konstaterats att studenter behöver kunskaper i att skriva likadana texter också i arbetslivet: att skriva ett e-postmeddelande på svenska är en av de situationer då svenska språket oftast behövs i arbetslivet (jfr Horppu 2005). På basis av denna undersökning kan jag dra slutsatser om studenters förmåga att skriva liknande texter på svenska senare i arbetslivet. Texterna i denna undersökning är skrivna av journalistikstudenter som i allmänhet är skrivkunniga skribenter vana vid att skriva olika texter som hör till varierande genrer. Deras språkkompetens är antagligen bra i deras modersmål men skrivandet på främmande språk kan förändra situationen. Därför gäller mina resultat endast svenska och inte modersmål.

5.2 E-post som forskningsmaterial

Avsikten med detta avsnitt är att beskriva e-post som genre. Som jag har konstaterat tidigare i denna avhandling (se avsnitt 2.3), kan en genre beskrivas med en prototypföreställning. Å andra sidan är det problematiskt att ge e-post en genredimension för den är en ytterst varierande genre. Jag uppfattar ändå prototyp i denna avhandling på samma sätt som Valtonen (2012, 53). En prototyp uppfattas som en allmän och konventionell form, en typisk representant för en genre, som studenternas texter mer eller mindre påminner om (ibid.). Också Shore & Mäntynen (2006, 27-28) konstaterar att ett av genreteoriens grundläggande antaganden är att texter kan vara mer eller mindre typiska som representant för en genre. För att kunna analysera texternas stil är det nödvändigt att abstrahera en prototypisk e-post-modell. I denna avhandling är det fråga om ett e-postmeddelande som är närmast ett *e-brev* för det skrivs till en okänd person eller någon instans. Därför kan jag framlägga en prototyp för e-post trots dess variation som genre.

I min studie består materialet av texter som inte är verkliga e-postmeddelanden som skrivs för att kontakta någon riktig person elektroniskt via e-post. I stället är de analyserade e-posttexterna texter som efterliknar e-post. Texterna har skrivits i en provsituation, vilket möjligen har påverkat texterna. Skribenterna har fått en skrivuppgift och de har skrivit en text som försöker uppfylla krav som uppgiften förutsätter. Texterna har skrivits på papper, inte i ett elektroniskt program för e-post. Textens kommunikativa syfte är därför i någon mån annorlunda än i en riktig e-post: texten har skrivits mera för en lärare som kommer att läsa och bedöma texten än för en riktig mottagare. Utgångspunkten för analysen är därmed likadan som Valtonen (2012) som studerade nyhetstexter som abiturienter hade skrivit i studentexamensprovet. Hon visar att det är möjligt och relevant att studera studenters genrekompetens och en viss genre med hjälp av texter som inte är riktiga texter i samma betydelse som t.ex. nyheter som publiceras i tidningar. Också Honkanen (2009, 213-214) konstaterar att det är relevant att analysera komplexa texter eftersom det öppnar nya forskningsfrågor inom genreforskning. Jag återkommer till detta i slutdiskussionen i kapitel 9.

Ovan tangerade jag en av de viktigaste egenskaperna som definierar e-post som genre, m.a.o. e-post som elektronisk genre. Den är ett exempel på *asynkron datorförmedlad kommunikation*, vilket betyder att skribenten kan konstruera sitt meddelande utan att kommunikationen förutsätter att sändaren och mottagaren är online samtidigt (Hård af Segerstad 2002, 4, 58). Sändaren har därför mer tid att planera och redigera meddelandet (ibid.). E-postmeddelandets utformning är inte lika normerad som de genrer som måste följa vissa normer för att vara godkända som texter, t.ex. en vetenskaplig artikel. Solin (2006, 80-81) nämner e-postmeddelande, textmeddelande och chattspalt som exempel på elektroniska genrer vars konventioner är väldigt varierande. Under namnet e-post kan förekomma texter vars innehåll varierar i stor utsträckning från text till text (Solin 2006, 81). Å andra sidan förändras alla genrer över tid (jfr Ledin 2001). Också Solin (2006, 94) konstaterar att genrer är varierande och formas i olika samfund. Därför är förändring betecknande för alla genrer: således kan genreforskning inte utgå ifrån att en genre är stabil och möjlig att beskriva entydigt. Mångfalden hör till genreforskningens karaktär. Solin (2006, 94) påpekar att också instabila genrer, som e-post, är kulturellt betydande och därför viktiga för textforskning. Enligt Solin (2006, 94) borde man närma sig e-post som forskningsobjekt från ett annat håll än dess konventioner: det lönar sig att studera hur genrens användning varierar mellan olika samfund. Hon (ibid.) föreslår också en annan synvinkel för att studera e-post som genre: att beskriva deras interdiskursiva karaktär och blandning.

I min studie är det inte fråga om e-post som skribenten får utforma helt självständigt utan skribenten har fått anvisningar om textens kontext, syfte och målgrupp (se Bilaga 1). Också textens längd har angetts. E-post i min studie liknar ett informellt brev och därför kan det påstås att detta förutsätter språkliga och stilistiska drag som normerar genren. Även om e-post liknar ett informellt brev, påpekar Crystal (2001, 125) att e-post är formellt och funktionellt unik. Crystal (2001) skrev ändå om detta för 14 år sedan och genren har ändrats en del sedan dess. Nuförtiden används e-post för väldigt varierande ändamål från vardagliga, korta meddelanden till formella brev. Därtill skiljer åtskilliga genrer sig åt i olika kulturer, vilket jag problematiserar vidare i det följande (se avsnitt 6.1).

6 Metod

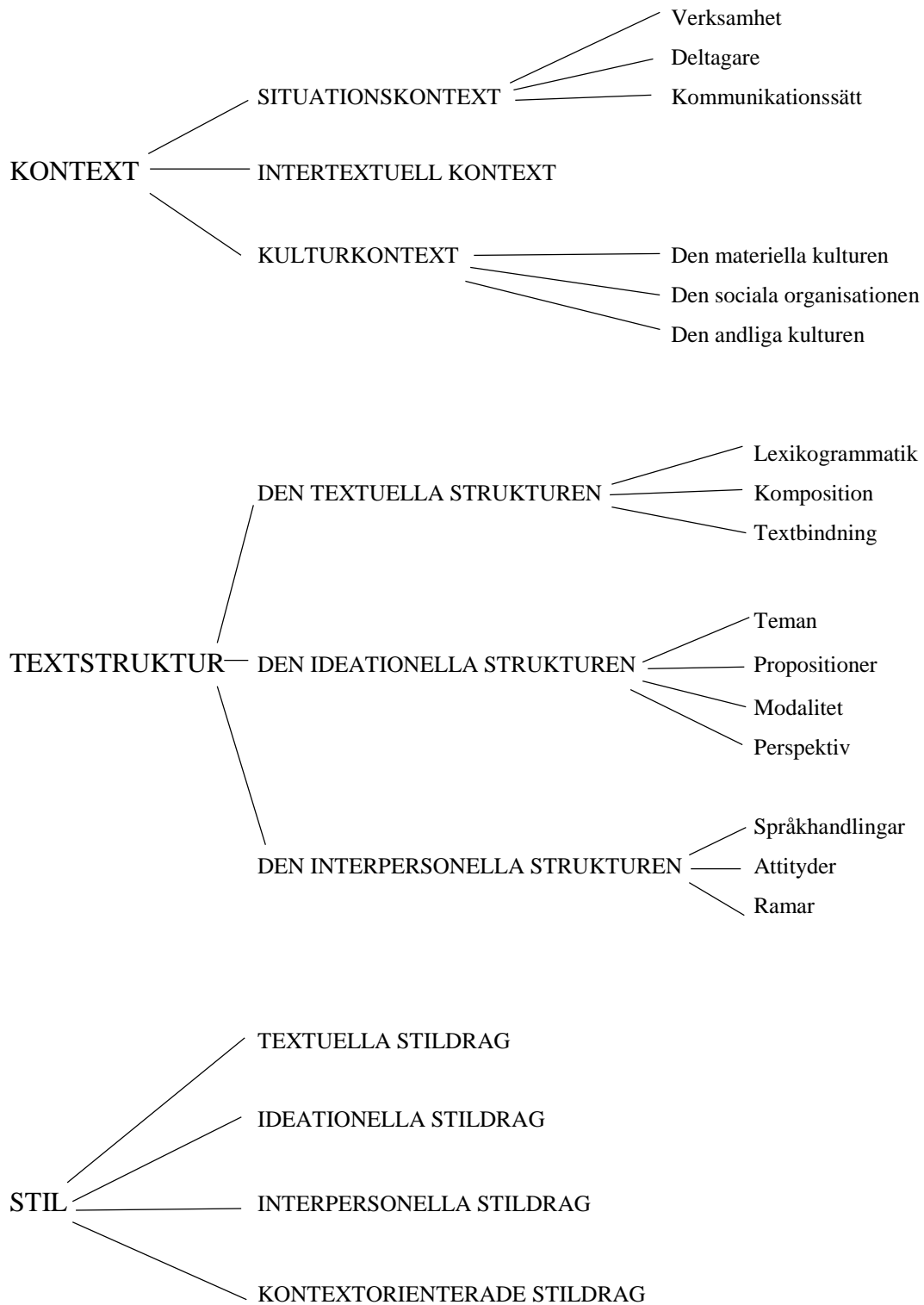
I detta kapitel presenterar jag metoder som jag använder i denna avhandling. Jag presenterar hur stil analyseras och på vilka grunder jag bedömer hur olika nivåer, dvs. textuella, ideationella och interpersonella, fungerar stilistiskt med varandra i texterna. Jag utnyttjar textforskningens metoder eftersom min studie är en kvalitativ textlingvistisk studie. Hellspong & Ledins (1997) metod för textanalys är ett viktigt verktyg i min undersökning (se avsnitt 2.2 och kapitel 3). Med andra ord hör min studie till den *funktionella stilistiken* (jfr Hellspong 2001, 73). Med hjälp av denna analys får jag svar också på den tredje forskningsfrågan som syftar till metodologisk utveckling (se avsnitt 1.1).

Först har jag anonymiserat, numrerat och transkriberat alla texter. Materialet har ursprungligen varit i handskrivnen form men jag har skrivit det om på datorn. Detta har hjälpt till att behandla texterna och att få en bättre helhetsuppfattning om varje text. När texterna är skrivna i samma format, har det varit lättare att jämföra texterna med varandra. Det har också möjliggjort att räkna mängden orden lätt med hjälp av datorn. Jag har ändå strävat efter att behålla den yttre utformningen som skribenten har valt i sin text. Med hjälp av denna process har jag blivit bekant med texterna: när jag har skrivit om texterna själv har jag gått dem igenom noggrant. Jag har inte korrigerat skrivfel eller grammatiska fel heller utan kopierat dem, också deras yttre utformning. Fel som förekommer i rättstavning i de textbitar som jag har använt som exempel i denna avhandling har jag markerat med markeringen [sic!] men inte fel i ordföljd eller klumpiga konstruktioner. Efter transkriberingen har jag börjat söka stildrag och språkliga strukturer, dvs. stilmarkörer bakom dem.

Jag har kvantifierat olika stildrag och stilmarkörer för att öka reliabilitet i min undersökning. Saaranen-Kauppinen & Puusniekka (2006) konstaterar att genom att kvantifiera är det möjligt att ge en bredare bild av materialet än genom att endast läsa det flera gånger. Jag syftar till resultat som kan stödas med hjälp av kvantitativa beräkningar. På detta sätt baserar resultat sig inte endast på forskarens egna tolkningar (ibid.). Eftersom min studie handlar om stil, som är ett mångtydigt forskningsområde, är det motiverat att

kvantifiera stildrag och stilmarkörer. Som Saaranen-Kauppinen & Puusniekka (2006) påpekar, bestämmer forskningsfrågorna och forskarens forskningsintressen de objekt som analyseras med hjälp av siffror. Jag kvantifierar sådana stilmarkörer i texten som är relevanta att presentera med siffror, dvs. fenomen som förekommer frekvent. När någon markör har förekommit flera gånger i materialet, har jag räknat exakta frekvenser för att få pålitligare resultat. Då kan presentationen med siffror förklara och hjälpa uppfatta resultat. Jag har utnyttjat även UAM Corpus Tool i min analys för att beräkna de mest frekventa orden i meddelandena när jag har analyserat textuella och interpersonella stildrag.

Hellspong (2001) presenterar olika analysmetoder i sin bok *Metoder för brukstextanalys*. Eftersom mitt fokus ligger på textens stil och hur den fungerar, utför jag en *funktionell stilanalys*. Analysmetoderna utgår från en textmodell som lyfter fram tre sidor av en text: sammanhanget eller kontexten, uppbyggnaden eller strukturen (den textuella, ideationella och interpersonella) och framställningssättet eller stilen (Hellspong & Ledin 1997, 41; se även avsnitt 2.2 och kapitel 3). Modellen grundar sig på SFL och Hallidays tre metafunktioner av språket som jag har presenterat i avsnitt 2.2 och kapitel 3. Hellspong & Ledin (1997, 197) konstaterar att genom att analysera strukturerna i förhållande till kontexten kan forskaren göra många iakttagelser. För att iaktta textens helhet är det ändå nödvändigt att gå vidare till textens stil (ibid.). Stilbegreppet har sammanfattande karaktär och därför passar det för synteser (Hellspong & Ledin 1997, 198). Detta i sin tur betyder att stilen inte ligger på någon enskild strukturnivå utan berör alla nivåer. Därför måste stil analyseras som samverkan mellan alla dessa nivåer, dvs. den textuella, ideationella och interpersonella (ibid.). Figur 3 i det följande klargör relationerna mellan olika nivåer i modellen:

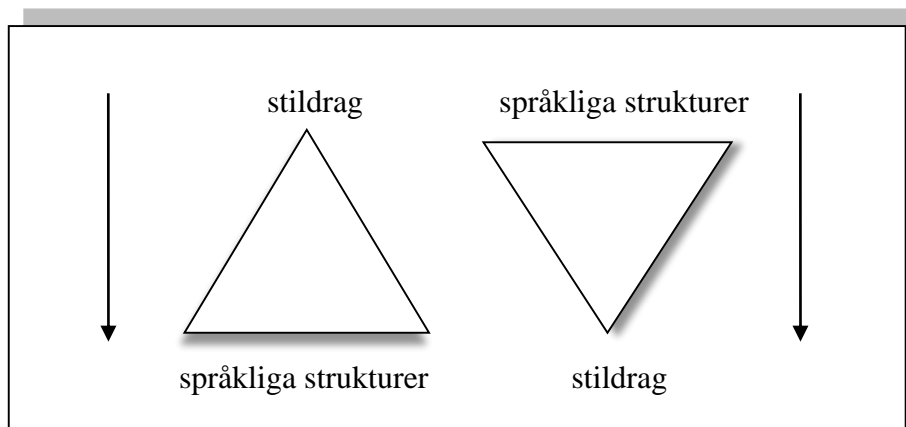

Figur 3. Olika nivåer i textmodellen och deras relation till varandra. (Hellspong & Ledin 1997, 49-195.)

I figuren syns hur jag har lett metoden att analysera olika stildrag från en textmodell av Hellspong & Ledin. Den klargör hur flerdimensionell text är när den uppfattas som en helhet som består av kontext, textstruktur och stil. Samtidigt kan dessa tre nivåer inte skiljas från varandra utan de tillsammans skapar en text. Detta leder till att i stilanalysen måste text uppfattas som produkt vars stil kan analyseras genom att ta hänsyn till olika nivåer och språkets tre metafunktioner som syns i figuren, dvs. den textuella, ideationella och interpersonella. Genom dessa drag är det möjligt att förstå hurdan en skribents genrekompetens är eftersom analysen tar hänsyn till 1) form 2) innehåll och 3) sociala relationer mellan textens sändare och mottagare.

Studien hör till den funktionella stilistikens fält även om den kombinerar additiv och funktionell stilanalys. Additiv stilanalys betyder metoden som utgår från en uppsättning givna stilaxlar (se punktuppställningen i avsnitt 2.2). Texten kan betraktas t.ex. längs axeln formell – informell. Fokus ligger på att undersöka var texten hör hemma längs varje stilaxel (Hellspong & Ledin 1997, 213). En sådan metod är systematisk men också mekanisk och därför räcker den inte i denna studie. Jag vill nå djupare förståelse av texterna och därför analyserar jag dem med hjälp av funktionell stilanalys även om jag kompletterar den med additiv stilanalys. Funktionell stilanalys betyder en metod som utgår från forskarens egna stilupplevelser. Forskaren ser efter om de vinner bekräftelse vid en närmare analys av texten (ibid.). Alternativt kan analysen börjas i den motsatta ändan genom att utgå från stilmarkörer som forskaren fäster uppmärksamhet vid. Dessa stilmarkörer granskas närmare för att reda ut om de pekar på något allmänt stildrag (ibid.).

Hellspong & Ledin (1997, 213) konstaterar att det bästa sättet att göra funktionell stilanalys är att kombinera två sätt att närma sig texten. Det första sättet är att utgå från upplevda stildrag mot språkliga strukturer bakom stildragen (m.a.o. stilmarkörer). Det andra sättet är att utgå från enskilda språkliga strukturer (stilmarkörer) till deras sammanhållande stileffekter (m.a.o. stildrag) (ibid.). Dessa två sätt att analysera text tjänar varandra och hjälper till att nå en djupare förståelse av texten (ibid.). I följande figur 4 klargör jag analysprocessen:

Figur 4. Funktionell stilanalys.

Figuren åskådliggör analysprocessen som genomförs på två sätt. Det första sättet utgår från något enskilt stildrag som iakttas. Därefter studeras vilka språkliga strukturer (stilmarkörer) ligger bakom denna effekt. Det andra sättet utgår däremot från språkliga strukturer (stilmarkörer) som väcker uppmärksamhet. Dessa stilmarkörer framkallar något stildrag. På detta andra sätt går analysen från enskilda stilmarkörer till ett stildrag som sammanfattar hur stilen är. Som redan konstaterades, förutsätter en djup analys båda dessa sätt att analysera stil. I denna avhandling analyserar jag materialet mestadels genom att iaktta språkliga strukturer som framkallar något stildrag, vilket jag har åskådliggjort på den högra sidan i figuren ovan.

Textens stil nås med hjälp av textuella, ideationella, interpersonella och kontextorienterade stildrag. Dessa stildrag fungerar parallellt (Holmberg & Karlsson 2006, 26-27; se avsnitt 2.2). Indelningen av stildrag hjälper ändå att systematisera analysen: stildrag som har viktiga markörer i den textuella (form), i den ideationella (innehåll) och i den interpersonella (den sociala relationen mellan sändare och mottagare) behandlas var för sig. Ett stildrag har viktiga stilmarkörer i en av dessa tre och därför kan stildrag indelas på detta sätt. Eftersom analysen anpassas till den aktuella texten, analyserar jag texterna inte i relation till varje stildrag som jag presenterade i punktuppställningen i avsnitt 2.2 utan tar upp de stildrag som visar sig vara relevanta i mitt material. Av samma anledning tar jag inte med kontextorienterade stildrag. Text måste alltid sättas in i sin kontext för det hjälper att förstå och förklara texten. I avsnitt 5.1 har jag redan beskrivit situationskontexten som gäller för studenterna som har skrivit

texterna som mitt material består av. Därför kommer jag inte att analysera den mera i själva analysen.

6.1 Att analysera stil i e-post

I samband med genredefinitionen (se avsnitt 2.3) har jag konstaterat att en genre innefattar prototypföreställningar om textutformningen. Det är därför nödvändigt att vara medveten om normer som gäller genren e-postmeddelande när jag analyserar stil i texter som representerar denna genre. Samtidigt är e-post en varierande genre, vilket leder till vissa utmaningar då det gäller att ge en genredefinition för e-post.

E-post kallas också mejl eller elektronisk post men i min studie använder jag begreppet e-post eller e-postmeddelande. Luukka skrev år 2000 att ett vanligt brev kan ersättas av e-post i framtiden. Detta har även ägt rum eftersom ett stort antal olika dokument och brev sänds i elektronisk form idag. E-post hör till allt fleras vardag och det behövs i jobbet (Luukka 2000). Luukka har skrivit om denna trend redan för 15 år sedan: sedan dess har e-post fått ännu mer fotfäste både på fritiden och i jobbet. E-post är ett snabbt och lätt sätt att kommunicera, vilket har lett till att e-post har blivit ett så vanligt kommunikationsmedel (Luukka 2000; Crystal 2001, 107). E-post har fört med sig en ny situation där språket används på ett nytt sätt och därför är språket i e-post olikt än i andra kommunikationsmedel (ibid.). Crystal (2001, 94) problematiserar den lingvistiska identiteten av e-post som en varietet av språk: å ena sidan är det lätt att definiera den, å andra sidan svårt. E-postens karaktär som genre har problematiserats också av andra lingvister. Flera lingvister har försökt definiera e-poststil genom att jämföra stilen med skriftliga och muntliga databaser. E-post är en problematisk genre eftersom den har muntliga, skriftliga och ”digitala” egenskaper (Hård af Segerstad 2002, 65). Som har konstaterats redan tidigare i denna studie, påverkar en social kontext genrenormer. Olika kulturer skiljer sig från varandra och några kulturer förutsätter mer formell och traditionell stil i e-post än andra (Crystal 2001, 106). Crystal (2001, 107) förutsäger ändå att e-postens stilistiska normer kommer att förändras eftersom detta kommunikationsmedel har möjligheter till väldigt varierande kommunikativa ändamål.

På samma sätt påpekar Hård af Segerstad (2002, 65-66) att språk i e-post förändras ständigt: e-post som genre påverkas av olika muntliga och skriftliga genrer som är närvarande i vår vardag.

Även om e-post tjänar många olika kommunikativa ändamål, konstaterar Luukka (2000) att skribenter föredrar drag som hör till brev när de skriver e-postmeddelanden. Därför kan man tala om *e-brev*. Crystal (2001, 94) avskiljer funktionella element som kan finnas också i ett traditionellt brev, vilket är en central orsak till att e-post ofta jämförs med ett informellt brev. Han (ibid.) uppfattar e-post som en serie av diskursiva element. Enligt Crystal (2001, 95) har e-post en delad struktur. Den första delen kallas för *rubrik* (the header or heading) och den andra delen för *meddelande* (the body or message). Denna del innehåller också hälsningar och avslutningsfraser. Enligt Crystal (2001, 95) är den tredje delen för möjliga bilagor: där står en ikon som representerar en bilaga. Därför kallas denna del *bilaga* i min studie. Den tredje delen finns inte alltid med i e-post. I mitt forskningsmaterial borde denna del finnas eller nämnas i meddelandet eftersom det krävs i skrivuppgiften att skribenten nämner att en plan för artikeln har bifogats.

Ehrenberg-Sundin et al. (2008) ger råd för att skriva ett bra e-postmeddelande i en professionell kontext i arbetslivet. Enligt dem (ibid., 160-163) bör skribenten följa i stort sett samma regler som gäller vanliga brev. Det är mer ansträngande att läsa text på skärm än på papper och därför försvårar krångligt språk kommunikationen i betydlig mån: därför är en *enkel* stil den som rekommenderas (ibid., 162). Rubriken måste vara tydlig, informativ och tala om vad meddelandet handlar om (Ehrenberg-Sundin et al. 2008, 158, 161). Också Crystal (2001, 97-98) konstaterar att rubriken måste vara kort, precis och tydlig eftersom den är det första som mottagaren ser. E-post syftar oftast till lätt, snabb och smidig kommunikation (Luukka 2000; Ehrenberg-Sundin et al. 2008, 160). Därför är *korthet* en viktig egenskap i e-post. Skribenten måste gå rakt på sak och hålla sig till saken. Meningarna borde vara korta och tydliga. Styckena borde alltid inledas med en nyckelmening, dvs. en mening som sammanfattar huvudtanken i stycket. Skribenten bör ändå vara omsorgsfull och inte utelämna ord. (Ehrenberg-Sundin et al. 2008, 161-162.) Crystal (2001, 109) konstaterar att den delen som kallas meddelande bör synas i skärmen i sin helhet så att läsaren inte behöver rulla längre ner för att se resten av meddelandet.

Både Crystal (2001, 109) och Ehrenberg-Sundin (2008, 158) rekommenderar att börja med det som är viktigast för läsaren. Efter detta ges eventuella förklaringar eller bakgrund. I slutet av meddelande ges olika detaljupplysningar, undantag och förutsättningar som möjligen behövs (Ehrenberg-Sundin et al. 2008, 158, 162). Detta dispositionsmönster används i nyheter och kallas ofta *omvänd pyramid* (inverted pyramid) (Crystal 2001, 109; Ehrenberg-Sundin et al. 2008, 158).

På basis av denna diskussion skapar jag en prototyp för e-post som behövs för att analysera stil i texterna. Tabell 2 nedan sammanfattar textdelar, stildrag och stilmarkörer som jag har diskuterat i detta avsnitt. I min avhandling utnyttjar jag samma indelning som Crystal (2001). Enligt indelningen är e-post indelad i tre delar: varje del borde innehålla stilmarkörer som visar vissa stildrag. Utöver de källor som har nämnts i texten ovan, har jag utnyttjat Valtonen (2012, 132, 147, 153, 176) som har sammanfattat genre- och diskursdrag som hör till nyhetstexts olika delar. Även om Valtonen har forskat nyhet som genre, är åtskilliga drag samma som gäller e-post. Jag har även kompletterat tabellen på basis av analysen för den har avslöjat aspekter som är centrala. I följande tabell 2 framställer jag en prototyp för e-post i tredelad form.

Tabell 2 Textdelar, stildrag och stilmarkörer som förekommer i e-post

Textdel	Stildrag	Stilmarkör
RUBRIK	informativ	syftet med e-post
	precis	temat av e-post
	tydlig	inte för lång
		inte finitverb
		inte språkliga fel
		inte skiljetecken i slutet
MEDDELANDE	enkel	hälsnings- och avslutningsfraser
	kort	
	mer informell än formell	dispositionsmonster: omvänd pyramid
	neutral	styckena inleds med en nyckelmening
	saklig	fullständiga meningar
		korta meningar
		rakt på sak
BILAGA		

Den här tabellen fungerar som verktyg i analysen. Som framgår av tabellen, sammanfattar den stilmarkörer som visar vissa stildrag i de textdelar som borde finnas i ett stilistiskt fungerande e-postmeddelande. I det följande specificerar jag vidare analysprocessen av de textuella, ideationella och interpersonella nivåerna.

6.2 Metod för analys av de tre nivåerna

Ovan har jag belyst grunderna för analysen. I detta kapitel klarlägger jag vidare metoden för analys av textens tre nivåer och syntesen som jag utför om stilen i texterna. Jag vill klarlägga grunderna för analysmetoden och själva analysmetoden noggrant och därmed öka tillförlitligheten, vilket leder till att jag ägnar analysmetoder en stor del av avhandlingen.

6.2.1 Den textuella analysen

För att svara på den första forskningsfrågan har jag analyserat textmönster och lexikogrammatik. Jag har definierat dessa begrepp i avsnitt 3.1. Både textmönster och lexikogrammatik ger uttryck åt textens stil. För att analysera textmönster har jag gått igenom varje text noggrant och markerat vad olika stycken i texten berättar, m.a.o. vad som innehållet i varje stycke är. På detta sätt har jag redogjort för vilka är e-postmeddelandets *drag*⁶ som upprepas i varje text i materialet.

Utöver textmönstret har jag analyserat lexikogrammatik. I den lexikogrammatiska analysen har jag utnyttjat UAM Corpus Tool. Jag har matat in materialet i verktyget och räknat de frekventaste orden i varje text. Tabell 5 över de tio frekventaste orden i varje text finns även som bilaga (se Bilaga 2). Utöver frekvensordlistorna har jag utnyttjat datorprogrammet MS Word och granskat varje text i form av en ordlista. Detta har för sin del hjälpt att iaktta ordförrådet i texterna. Jag har även utnyttjat lexikogrammatiska dimensioner i den textuella stilanalysen. Dessa har hjälpt till att systematiskt granska lexikogrammatiken på ett omfattande sätt. För att försäkra mig om textens nominala eller verbala stil och abstrakta eller konkreta stil har jag markerat och räknat de ord och uttryck som har syftat till de ovannämnda lexikogrammatiska dimensionerna i varje text. Jag har granskat hur konsekvent skribenten har använt nominal eller verbal och abstrakt och konkret lexikon genom texten.

⁶ Begreppet *drag* måste hållas isär från begreppet *stildrag*. I denna avhandling betyder drag funktioner som kan skiljas inom större textdelar, t.ex. inom ett stycke. Stildrag i sin tur betyder drag hos texten som utmärker dess framställningssätt.

6.2.2 Den ideationella analysen

För att svara på den första forskningsfrågan har jag också analyserat den ideationella nivån i texterna. Med hjälp av analys av perspektiv har jag kommit till resultat som berättar om textens stil. Jag har analyserat hurdana perspektivmarkörer texterna i materialet innehåller. Detta har jag gjort genom att gå igenom varje text och markerat personliga pronomen som syftar till textens aktörer. Efter detta har jag granskat hur konsekvent skribenten har använt olika perspektivmarkörer genom texten.

Jag har betraktat även relationen mellan textjäget och textduet. Den hör nära samman med fenomenet perspektiv även om i Hellspong & Ledins textmodell (1997) hör den i själva verket till textens ideationella struktur. I min avhandling har jag bestämt mig att analysera relationen mellan textjäget och textduet i samband med perspektivet. Jag har granskat hur skribenten har tilltalat mottagaren och hur tilltalssätt möjligen varierar eller alternativt är konsekvent genom texten.

6.2.3 Den interpersonella analysen

För att svara på den första forskningsfrågan har jag analyserat även den interpersonella nivån i texterna. Jag har koncentrerat mig på språkhandlingar. Med tanke på min undersökning vars fokus är på stil, är allmänna och speciella språkhandlingar centrala. Jag har fördjupat mig i de tre allmänna språkhandlingarna, dvs. påstående, fråga och uppmaning (se avsnitt 3.3). Jag har analyserat hur olika skribenter har använt olika språkhandlingar både kongruent och inkongruent, dvs. för primära och andra syften. Jag har närmast mig texterna med hjälp av olika drag som jag presenterar i avsnitt 7.1. För att försäkra mig om antalet olika språkhandlingar och att få pålitligare resultat har jag markerat varje drag i varje text med språkhandlingen som används i respektive draget för att uttrycka budskapet.

Jag har utnyttjat UAM Corpus Tool även i den interpersonella analysen för att räkna antalet olika modala hjälpverb i texterna. Med hjälp av denna analys har jag iakttagit vilka modala hjälpverb används mest, dvs. om skribenter oftast använder modala hjälpverb som uttrycker villkorlighet, sannolikhet eller villighet. Analysresultat presenteras i kapitel 7.

6.2.4 Syntes om stilen på olika nivåerna

För att koppla ihop stilen på tre olika nivåer textuella, ideationella och interpersonella och att svara på den andra forskningsfrågan har jag utfört en syntes som syftar till att granska om stilen är jämn över textuella, ideationella och interpersonella nivåer i ett och samma e-postmeddelande. Jag har granskat textmönster, lexikogrammatik, perspektiv och språkhandlingar i varje text samtidigt. För att rapportera resultaten av denna analys på ett åskådligt sätt har jag delat in resultaten så att först presenterar jag jämförelser mellan textmönster och lexikogrammatik. Efter detta presenterar jag jämförelser mellan perspektiv och språkhandlingar. Denna indelning är ändamålsenlig även på basis av resultaten som jag har fått när jag har analyserat varje nivå var för sig i kapitel 7. Till slut diskuterar jag alla nivåer tillsammans med hänsyn till enskilda texter. Jag fokuserar mig på frekventa iakttagelser i materialet. Dessa analysresultat rapporterar jag i kapitel 8.

7 Hur stilen ser ut

I detta kapitel och i kapitel 8 redogör jag för resultat som jag har fått när jag har analyserat texterna. Materialet har jag beskrivit i kapitel 5 och metoden har jag presenterat i kapitel 6. Analys utgår från en textmodell som uppfattar texten som en helhet som består av olika strukturnivåer (se avsnitt 2.2; kapitel 3; kapitel 6). Med hjälp av dessa strukturer nås textens stil som jag studerar i denna avhandling. I detta kapitel svarar jag på den första forskningsfrågan. Meningen är först att studera hur stilen ser ut. Jag närmar mig texterna med hjälp av begrepp som jag har presenterat tidigare i denna avhandling. I kapitel 8 svarar jag däremot på den andra forskningsfrågan. Där fördjupar mig i olika nivåer och redogör för hur olika nivåer fungerar stilistiskt med varandra. Svaret på den tredje forskningsfrågan får jag efter jag har gjort analysen eftersom först min analys som helhet ger svaret på det. I det följande går jag igenom texterna och beskriver stilen i deras olika delar. Jag tar upp sådana stildrag och stilmarkörer som är kännetecknande för stilen i texterna i mitt material. Jag följer huvudsakligen Hellspong & Ledins (1997) analysmodell och använder deras indelning för tydlighetens skull.

Eftersom jag delvis syftar till metodologisk utveckling med min studie, använder jag även andra modeller på några ställen. För det första behandlar jag textmönster och för det andra lexikogrammatik. För det tredje analyserar jag stil genom perspektiv och för det fjärde språkhandlingar. Jag synliggör min analys med hjälp av exempel på studenternas texter. De ställen som jag åskådliggör med hjälp av exempel är understrukna i varje exempel.

7.1 Textmönster

Jag har börjat min analys med att forska i komposition i texterna. Jag har fokuserat mig på textmönstret för på basis av noggrann genomgående av materialet har jag iakttagit att det har mest stilistisk relevans jämfört med andra områden inom komposition. Det är även en bra utgångspunkt eftersom det hjälper att få en helhetsuppfattning om stilen i varje text. Nästan alla texter i materialet innehåller de tre delar som Crystal (2001) uppfattar som e-postens tre centrala delar: rubrik, meddelande och bilaga (se avsnitt 6.1). Endast

en text innehåller inte bilaga: där finns varken en ikon eller en hänvisning till en bilaga i själva texten. Jag fördjupar mig i dessa tre huvuddelar i det följande.

Crystal (2001, 97) uppfattar e-postens rubrik som enhet som består av olika egenskaper. Han (ibid.) nämner samma egenskaper som syns i skrivuppgiften i mitt material (se bilaga 1). Dessa egenskaper är mottagare (till), sändare (från) och ärende (själva rubriken). Crystal (2001, 97) nämner också datum och tid som egenskaper som hör till rubriken. Datumet finns endast i en text i mitt material. Detta beror troligen på att skrivuppgiften inte förutsätter att skriva datum och tid, vilket har lett till att skribenter inte har skrivit det. Den andra möjliga orsaken till dess frånvaro är att det program som e-post skrivs i tillägger datum och tid automatiskt: skribenten tillägger inte dessa uppgifter när hen skriver ett e-postmeddelande. Jag studerar i denna avhandling den del av rubriken som heter ärende eftersom den är den relevanta delen med tanke på stilen. Som har redan konstaterats, rubriken är viktig för hela texten eftersom den är det första som mottagaren ser. Rubrikens stil kan analyseras i relation till stildragen tydlig, informativ och precis (jfr avsnitt 6.1, tabell 2). Rubrikerna i materialet varierar från precisa och informativa till mer generella och mest generella. I det följande finns exempel på rubriker i materialet.

Exempel (1) Hjälp med en artikel om traditionell nordisk mat

(2) Artikel om Susijengi

(3) Julfirandet i Sverige

(4) Information till finska artikel/intervju?

(5) Anhållan om information

(6) Information begäran [sic!]

Enligt Hellspong & Ledin (1997, 121) borde makrotemat synas på ett tydligt och specifikt sätt i rubriken (genom rubricering). Jag delar in rubrikerna i materialet i tre grupper enligt stilen. Som indelningskriteriet använder jag hur precis information rubriken innehåller. Grupp 1: *precis stil* innebär att rubriken innehåller information både om meddelandets syfte och tema. Totalt sju av rubrikerna kan klassificeras till denna grupp. Exempel 1 och

2 representerar denna grupp för de informerar både om e-postens syfte (att få uppgifter för artikeln) och om tema (traditionell nordisk mat/Susijengi).

Om rubriken innehåller information antingen om syfte eller tema men inte om båda av dessa, hör rubriken till grupp 2: *mer generell stil*. Totalt sex av rubrikerna representerar denna grupp. Exempel 3 och 4 representerar den andra gruppen. Exempel 3 informerar om temat (julfirandet i Sverige) och exempel 4 i sin tur om syftet (skribenten behöver uppgifter för artikeln).

Om rubriken inte ger information varken om syftet eller temat, hör den till grupp 3: *mest generell stil*. Totalt tre texter kan klassificeras som mest generella eftersom de nämner endast på en ytterst generell nivå att information av något slag behövs. Exempel 5 och 6 representerar denna grupp. Därtill är orden *anhålla* och *begära vaga*: de används vanligen i officiella sammanhang, t.ex. i betydelsen 'anhålla om två dagars permission' (*Svensk ordbok* 2009).

När jag analyserar rubrikerna i relation till andra stilmarkörer (se tabell 2), varierar stilmarkörer i olika texter. Ju mer precis rubriken är, desto längre är den. Å andra sidan är en bra rubrik inte för lång (jfr avsnitt 6.1). Några rubriker är korta men trots detta kan de klassificeras som precisa (t.ex. exempel 2 ovan). En text har rubrik som innehåller ett finit verb som påverkar rubrikens stil: det är inte lika tydlig som andra rubriker. Även Valtonen (2012, 132) konstaterar att enligt den typiska tendensen innehåller rubriker inte finit verb. Hon talar om rubrikerna av nyheter men eftersom rubriken har lika stor betydelse både för nyhet och e-post, är dessa två jämförbara. I mitt material har en skribent valt att använda ett skiljetecken i slutet av rubriken och en annan skribent har tillagt semikolon i mitten av rubriken. Dessa hör inte till den förväntade stilen i rubriker. Rubrikerna innehåller också språkliga fel som påverkar stilupplevelsen eftersom rubriken är den första som mottagaren ser när hen läser meddelandet (jfr avsnitt 6.1).

Den andra huvuddelen kallas för meddelande (se avsnitt 6.1, tabell 2). Som har konstaterats, innehåller denna del även hälsningar och avslutningsfraser. De funktioner som olika avsnitt har i meddelandets helhet urskiljs genom de uppgifter som texten fyller

i sitt sammanhang (Hellspong & Ledin 1997, 97). Därför har jag markerat varje stycke i texterna enligt dess funktion, dvs. enligt dess drag⁷ (t.ex. hälsning, presentation av sändaren, motivering för kontakt, avslutning). Dessa drag är mindre delar inom tre större textdelar (rubrik, meddelande, bilaga). E-post är en genre som framträder i varierande former och därför är det inte möjligt att urskilja ett enda textmönster för e-post. Även om samma drag upprepas från text till text, har olika skribenter valt att ta upp olika funktioner i varierande ordning i sina texter. I det följande analyseras textmönstret i själva meddelandet: för det första hälsningar, för det andra delen som förmedlar själva budskapet och för det tredje avslutning.

Alla e-postmeddelanden i mitt material börjar med en hälsningsfras. När jag har analyserat den andra delen (delen som förmedlar budskapet), har jag märkt drag som förekommer regelmässigt i texterna men vars ordning och stil varierar. I följande punktuppställning finns alla olika drag som förekommer i e-postens textmönster i mitt material:

- Drag 1: hälsning
- Drag 2: presentation av sändaren
- Drag 3: motivering för kontakt
- Drag 4: uppgifter som behövs (tema + specifika uppgifter)
- Drag 5: önskemål om svar
- Drag 6: hänvisning till bilaga
- Drag 7: avslutning

Skrivuppgiften definierar aspekter som e-posten borde innehålla, vilket kan antas vara en central orsak till att dragen i meddelandena är likadana. Skrivuppgiften nämner inte drag 1 (hälsning), 2 (presentation av sändaren) och 7 (avslutning) utan skribenter har valt dessa drag självständigt.

⁷ Begreppet *drag* måste hållas isär från begreppet *stildrag*. I denna avhandling betyder drag funktioner som kan skiljas inom större textdelar, t.ex. inom ett stycke. Stildrag i sin tur betyder drag hos texten som utmärker dess framställningssätt.

När jag analyserade hälsningar (drag 1) i e-postmeddelandena, visade sig den mest frekventa hälsningsfrasen vara *hej*. Totalt nio e-postmeddelanden använder denna hälsning. Fyra texter i sin tur börjar med direkt tilltal som kombineras med hälsningsfrasen *hej* (t.ex. *Hej Mia, Hej Erik*). En text använder hälsningen *hej* med mottagarens för- och efternamn (*Hej, Ulrike Erikson*). Totalt två texter använder hälsning som kombinerar ordet *bästa* med mottagarens för- och efternamn (t.ex. *Bästa Pernilla Gustafson*). Crystal (2001, 101) konstaterar att hälsningar kan studeras i relation till formalitet. Hård af Segerstad (2002, 104) konstaterar att ”*hej*” är en informell hälsningsfras. Också enligt min uppfattning kan ”*hej*” anses som neutral hälsningsfras som passar för nästan alla kontexter. Största delen av skribenterna i mitt material har således börjat sin text på ett informellt sätt. Hälsning som tilltalar mottagaren med för- och efternamn är mer formell och hälsningar som *Bästa Pernilla Gustafson* är mest formella. Direkt tilltal (hälsningar typ *Hej Mia*) skapar närhet och är den mest informella av hälsningsfraserna som används i texterna. Den skapar ett intryck att sändaren känner mottagaren. Hellspong & Ledin (1997, 179) konstaterar att ett samtal äger rum på närmare avstånd med nära människor än med yrkeskolleger eller tjänstemän. Därför är informell stil av detta slag intressant i kontexten i fråga eftersom sändaren skriver till en person som hen antagligen inte känner förut (jfr skrivuppgiften i Bilaga 1). Denna aspekt diskuteras vidare i kapitel 9. Som jag har konstaterat tidigare i denna avhandling, jämförs e-post ofta med ett informellt brev (se avsnitt 5.2 och 6.1). Detta kan leda till mer informell stil, även i e-post som skrivs till obekanta instanser eller människor.

Presentation av sändaren (drag 2) är drag som oftast förekommer i det första stycket i mitt material. Skribenter presenterar sig själv på olika sätt. I det följande finns exempel på framställningssätt som skribenterna använder för att presentera sig själv:

Exempel (7) jag är en journalist från Finland och jag skriver till dig eftersom jag vill fråga om råd på en sak.

Exempel (8) jag håller på med en artikel om hur svenska människor firar jul! Jag skriver till Helsingin Sanomat som är den största tidningen i Finland.

Exempel (9) jag är [för- och efternamn], en journalistikstudent från Finland. Jag skriver en artikel för ens [sic!] finsk tidning Aamulehti om svensk

”mankultur”, dvs. hur svenska män klär sig och uppförar [sic!] sig, speciellt jämfört med finska män.

Exempel (10) Jag är [för- och efternamn] från finska regionaltidningen Turun Sanomat. Jag skriver en artikel som handlar om nordiska matvanor och jag tänkte att du skulle kunna hjälpa mig.

I exempel 7 presenterar skribenten sig själv på ett ospecifikt sätt som *journalist*; också motiveringen för kontakten är ospecifik (*jag vill råd på en sak*). Samma text presenterar temat av artikeln i nästa stycke men sändaren presenterar sig själv närmare inte heller där. Exempel 8 representerar stil som går rakt på sak genom att presentera temat av artikeln i den första meningen. Också den tidning som skribenten skriver till presenteras (*Helsingin Sanomat som är den största tidningen i Finland*). I Exempel 9 och 10 presenterar skribenten sig själv på ett specifikt sätt eftersom skribenten berättar sitt för- och efternamn och (i exempel 9) sin status som journalistikstudent. Också mediet presenteras kort och efter detta presenteras temat av artikeln. Totalt i 4 av de 16 analyserade texterna presenterar skribenten sin för- och efternamn i början av meddelandet, de andra i sin tur ger sitt namn och kontaktuppgifter först i slutet av meddelandet. Ändå i totalt 10 av 16 texterna presenterar skribenten sig själv först på något sätt (t.ex. som journalist eller journalistikstudent) i brödtexten och efter detta övergår de till den tredje funktionen (drag 3: motivering för kontakt). Motiveringen för kontakten presenteras antingen i samma stycke som presentationen av sändaren eller i det följande stycket.

I de andra 6 texter har skribenten valt att börja på ett annat sätt: presentera sig själv men motivera kontakten först i det tredje stycket eller först motivera för kontakten och presentera sig själv efter detta. I två texter presenterar skribenten sig själv genom att berätta bara att skribenten skriver en artikel om något tema och efter detta motivera för kontakten. I en text (exempel 11) är utgångspunkten annorlunda eftersom mottagaren är redan bekant: skribenten går rakt på sak:

Exempel (11) Jag intervjuade dig förra veckan och har just fått första versionen av artikeln färdigt.

Drag 4 (uppgifter som behövs), drag 5 (önskemål om svar) och drag 6 (hänvisning till bilaga) framträder i relativt samma ordning i alla texter. En del av skribenterna har valt

att specificera frågor som de vill ha svar på genom att numrera frågorna, den andra delen ger bara temat som skribenten vill få uppgifter om. Önskemål om svaret och hänvisning till bilagan finns båda regelmässigt i slutändan av meddelandet. Skribenten nämner att meddelandet innehåller en bilaga eller hen har tillagt en ikon som representerar bilagan. Önskemål om svaret framställs på olika sätt som framgår av det följande:

Exempel (12) Jag skulle vara tacksam om du kunde svara mig före veckoslutet, för att artikeln ska komma ut nästa tisdag.

Exempel (13) Om du blev intresserad, skulle du kunna svara så snart som möjligt? Artikeln måste vara färdig senast den 15 december.

Exempel (14) Kan du skicka e-post till mig idag? Jag har ganska brottom [sic!] med den här artikel.

Exempel (15) Artikeln publiceras i Helsingin Sanomat-tidningen [sic!] i januari. Fast det händer nästa år, jag begärar att du kunde svara i nästa väckan [sic!]. Jag måste ha färdig artikel före jullovet!

Exempel 12 och 13 ber sändaren om svara på ett ganska artigt sätt, vilket syns i ordval (*jag skulle vara tacksam, om du kunde svara mig, skulle du kunna svara*). Skribenterna har formulerat sina önskemål som påståenden. Skribenten av exempel 14 däremot frågar rakt och i exempel 15 *begärar* skribenten svaret snart, vilket leder till ett formellt och även oartigt intryck. Jag återkommer till detta i avsnitt 7.4 i samband med analys av språkhandlingar.

Till sist analyserade jag avslutning (drag 7) i delen som enligt Crystal (2001) kallas meddelande. Skribenterna har använt likadana sätt att avsluta sina e-postmeddelanden. Crystal (2001, 102) konstaterar att avslutning inte erbjuder många alternativ, vilket leder till att de är av samma slag. Enligt honom (ibid.) är det möjligt att konstruera avslutning med hjälp av två olika element: 1) med fraser som *Med vänliga hälsningar* (Best wishes) och 2) med identifikation av sändaren. I 14 av totalt 16 texter har skribenten avslutat meddelandet med fraser som *med vänliga hälsningar/med (en) vänlig hälsning/vänliga hälsningar/med hälsningar/hälsningar*. En text avslutar utan hälsningar, med tack och för- och efternamn. En text avslutar med *härligt julväntande, önskar* [för- och efternamn]. Det finns alltså skillnader i formalitetsgrad. Elva skribenter har valt att avsluta kort med

hälsningar eller tack och sitt för- och efternamn. Detta sätt är mer informellt. Fem skribenter har avslutat på ett längre sätt genom att tacka mottagaren och ge flera kontaktuppgifter eller sin professionella status. Dessa skribenter har således satt ihop båda elementen som Crystal (2001) presenterar och avslutningen blir således mer formell. En text innehåller alla följande kontaktuppgifter utöver tack och hälsningar: för- och efternamn, professionell status, mediet, telefonnummer och e-postadress. Crystal (2001, 103-104) konstaterar att ju flera olika uppgifter av sändaren avslutningen innehåller, desto mer formell blir avslutningen. Konventioner som gäller vanliga brev syns i utformningen av e-brev: skribenter tenderar att sätta olika uppgifter i olika rader på samma sätt som i vanliga brev. Denna konvention syns också i materialet i fråga. Mängden av blankrader mellan själva brödtexten och avslutningen är anmärkningsvärd i förhållande till textens formalitet: ju flera blankrader, desto mer formellt brev. (ibid., 102.)

7.2 Lexikogrammatik

Ovan har jag presenterat resultat som jag har fått när jag har granskat materialet ur en textuell synvinkel, textmönstret. I det följande analyserar jag stil ur en annan textuell synvinkel som handlar om ordförrådet, fraser, satser och meningar, dvs. lexikogrammatik. I min analys betraktar jag vilka är de vanligaste orden i texterna och hurdana substantiv och verb skribenterna använder. Jag analyserar även språkets större enheter: fraser och satser. Jag sammanfattar mina resultat av texternas stil med hjälp av lexikogrammatiska dimensioner. De är dimensioner som kan användas för att beskriva textens stil (jfr Hellspong & Ledin 1997, 78-80). Hellspong & Ledin (ibid.) påpekar att även om dessa dimensioner kan användas för att sammanfatta lexikogrammatiska drag, fungerar ett enskilt språkdrag på olika sätt i olika texter. Därför är textens kontext ytterst viktig när det dras slutsatser på basis av en textuell analys, vilket har kommit fram i denna avhandling.

Hård af Segerstad (2002, 252-253) konstaterar att det finns likheter mellan ordfrekvenser i talspråket och informell kommunikation som sker genom sms, chat och snabbmeddelanden. Detta syns bland annat i pronomenen jag och du som förekommer

frekvent både i talspråket och i informell kommunikation. Även icke-konventionell stavning som liknar talspråket är typiskt för informell kommunikation, inklusive e-post (ibid., 257). För att studera stilen i relation till lexikogrammatiska stilmarkörer har jag räknat ordfrekvenser i mitt material med hjälp av UAM Corpus Tool. Jag jämför mina resultat med Hård af Segerstads (2002) och Lassus (2010) resultat för att jämföra stilen i mitt material med andra studier gjort om svenskspråkigt textmaterial. Jag har räknat vilka är de tio frekventaste orden i varje text. Jag granskar de tio ord som förekommer först i frekvensordlistorna (se tabell 5 i Bilaga 2). Även Lassus (2010) har använt frekvensordlistor över 10 ord i sin avhandling.

På basis av frekvensordlistorna kan jag konstatera att de mest frekventa orden i alla texter är grammatiska ord. Detta resultat är detsamma som Lassus (2010) har fått när hon har sammanfattat de vanligaste orden i några sverigesvenska allmänspråkliga korpusar. Enligt hennes resultat (ibid., 92) är de vanligaste orden *och*, *det*, *att*, *som* och *på* i alla de genrer hon har undersökt. Hård af Segerstad (2002) har fått liknande resultat när hon har räknat ordfrekvenser i sitt material som består av e-postmeddelandena till en okänd myndighet. Bland de mest frekventa orden i hennes material är *i*, *på*, *att*, *och* och *jag* (ibid., 118). Lassus (2010) och Hård af Segerstads (2002) resultat är således liknande. De tre vanligaste orden i mitt material är *jag*, *du* och *om*. Totalt förekommer ordet *jag* 101 gånger i mitt material. Motsvarande siffror för ordet *du* är 66 gånger och för ordet *om* 64 gånger. I 10 av totalt 16 texter är pronomenet *jag* på plats 1 på frekvensordlistan. I dessa 10 texter upprepas ordet *jag* 5–11 gånger per text. Därtill förekommer pronomenet i dess olika former, t.ex. som objektspronomen: textjaget syns alltså i texten i olika former. De mest frekventa orden i 6 andra texter är varierande: *som*, *för*, *du*, *att*, *om* och *en*. Av dessa ord förekommer orden *om* och *du* oftast på plats 2 och 3 på frekvensordlistorna. Ovan har jag hänvisat till Hård af Segerstads resultat enligt vilket anknytning mellan talspråket och informell kommunikation syns bland annat i höga frekvenser av pronomenen *jag* och *du*. I mitt material är dessa pronomen de två mest frekventa orden. Även Lassus (2010, 92) har kommit till resultat att de personliga pronomenen *jag*, *hon* och *han* och det generaliserande *man* är bland de vanligaste orden i talspråket och i romaner. Höga frekvenser av personliga pronomen i mitt material berättar om syftet med e-post i mitt material: å ena sidan talar skribenten utgående från sig själv genom att ofta använda

pronomenet jag. E-postens syfte är således att informera mottagaren om ärendet som utgår från skribenten. Å andra sidan tilltalar skribenten mottagaren ofta med pronomenet du. Detta i sin tur berättar om skribentens stil att tilltala mottagaren. Jag återkommer till denna stilmarkör i avsnitt 7.3. Ordet *om* är bland de tre vanligaste orden i materialet. Den höga frekvensen av ordet beror möjligen på dess användning i så många olika betydelser. Ordet *om* fungerar t.ex. som tids- eller rumspreposition eller uttrycker villkor (jfr t.ex. *Svensk ordbok* 2009).

Det är problematiskt att dra slutsatser om textens stil endast på grund av de ord som oftast förekommer i texterna eftersom egentligen berättar de inte så mycket om stilen. De är pronomen, artikel, prepositioner och bindeord, dvs. grammatiska ord. De är viktiga ord för att text blir en enhet som har en logisk struktur. Antalet och typ av substantiv och verb i sin tur ger information vilket hjälper till att betrakta texterna i relation till stilen. Därför har jag undersökt dessa ordklasser i materialet. Substantiv och verb förekommer inte som frekventaste ord i studenternas texter. En text innehåller vanligen flera olika substantiv och därför får ett och samma substantiv inte så höga frekvenser som pronomen som upprepas många gånger i samma form. Detta leder till att det lönar sig att titta på hurdana substantiv skribenter använder hellre än att räkna antalet belägg på ett specifikt substantiv.

Substantiv är innehållsord som bär textens betydelse och är därför viktiga för textens innehåll. Alla texter i mitt material innehåller flera substantiv som har en anknytning till temat journalistik, vilket är logiskt när det är fråga om skribenter som skriver som journalister som behöver hjälp för sina artiklar. Alla skribenter har använt ordet *artikel* i sina texter. Därtill har alla skribenter använt även andra fackord som hör till journalistiken, t.ex. *tidning, journalist, journalistikstudent, intervju, redaktör*. Texternas längd varierar i stor utsträckning: den kortaste texten är 81 ord lång och den längsta texten är 166 ord lång, dvs. dubbelt så lång som den kortaste. Den genomsnittliga längden av alla texter är ändå 129 ord, vilket motsvarar skrivanvisningen enligt vilken texten borde vara 100–150 ord lång. På samma sätt som texternas längd varierar även ordförrådet: en del texter har ett betydligt enklare och mer begränsat ordförråd medan den andra delen har ett rikt och mångsidigt ordförråd. För att systematiskt analysera och dra slutsatser om texternas ordförråd betraktar jag materialet med hjälp av lexikogrammatiska dimensioner.

De hjälper att betrakta ordförrådet ur olika synvinklar och att sammanfatta iakttagelser jag har gjort.

På basis av substantiv och verb har jag delat in texterna i konkreta och abstrakta texter. Denna dimension är en av de lexikogrammatiska dimensionerna som jag har hänvisat till tidigare i detta avsnitt. För det mesta följer jag indelningskriterierna av Hellspong & Ledin (1997, 78-80) men eftersom analysen utgår från materialet, tar jag med endast de kriterier som är relevanta i materialet i fråga. Kriterierna som jag tar hänsyn till i denna avhandling för konkret och abstrakt stil finns i följande tabell. Tabellen är från Hellspong & Ledin (1997, 79) men jag har omarbetat den enligt vilka stilmarkörer som förekommer i mitt material:

Tabell 3 Indelningskriterierna för abstrakt-konkret i denna avhandling

Abstrakt	Konkret
Många abstrakta substantiv, t.ex. verbalsubstantiv och adjektivsubstantiv	Många konkreta substantiv, t.ex. egennamn och tingbeteckningar
Få dynamiska verb	Många dynamiska verb
Många passiva verb	Få passiva verb

Som framgår av tabellen, är abstrakta eller konkreta substantiv, statiska eller dynamiska verb och aktiva eller passiva verb kriterierna för att skilja olika texter från varandra i mitt material. Statika verb uttrycker tillstånd och stannar situationen medan dynamiska verb uttrycker förändringen av något slag och uttrycker vad ett levande subjekt gör (Hellspong & Ledin 1997, 69; Valtonen 2012, 138). Därtill betraktar jag fördelningen av aktiva och passiva verb. Eftersom texterna betecknas som personliga e-brev (se avsnitt 5.2) innehåller alla texter första och andra personens pronomen. Såsom Hellspong & Ledin (1997, 78-80) påpekar, fungerar ett enskilt språkdrag på olika sätt i olika texter. Med hänsyn till kontexten kan texterna indelas i abstrakta och konkreta även om alla texter

innehåller första och andra personens pronomen. Nedan analyserar jag abstrakta och konkreta texter närmare.

Ett viktigt resultat är att den största delen av texterna är konkreta: totalt 11 texter är konkreta och 5 texter abstrakta. Alla texter som jag har klassificerat som abstrakta innehåller flera verbal- och adjektivsubstantiv. I det följande finns exempel på abstrakta texter i materialet:

Exempel (16) När jag gjorde lite bakgrundsutredning för artikeln hittade jag en artikel om svenska mäns identitet som du hade skrivit i en socialvetenskaplig tidning ett år sedan [...] Jag undrar om du kunde ge mig en akademisk [sic!] synvinkel för artikeln och svara på två påståenden som jag ska föreställa i artikeln [...]

Exempel (17) Jag har uppfattningen att du har den bästa sakkunskapen om de här sakerna.

Exempel (18) Jag [...] skriver en artikel om jämställdhet i svenska samhället.

Exempel (19) Vilken alternativet [sic!] finns för bildjournalistik att förvara den här profession och hög kvalitet av bilderna i tidningarna?

I exempel 16 har skribenten använt verbalsubstantiven *bakgrundsutredning* och *påstående*. Därtill har hen använt abstrakta adjektiv, t.ex. *socialvetenskaplig* och *akademisk*. Även i exempel 19 förekommer abstrakta substantiv, t.ex. *profession* och *kvalitet*. De är inte verbal- eller adjektivsubstantiv men ord vars abstraktionsnivå är hög. I exempel 17 används verbalsubstantiv, t.ex. ordet *uppfattning*. I exempel 18 används adjektivsubstantiv *jämställdhet* vars grund är i adjektivet *jämställd*. Statiska och dynamiska verb är fördelade ganska jämnt. Även abstrakta texter beskriver handlingar med hjälp av dynamiska verb: frekventa verb är *skriva*, *svara* och *hitta*. Statiska verb som förekommer ofta är *är* och olika hjälpverb (har + modala hjälpverb). Skribenterna använder flera aktiva än passiva verb, vilket sammanhänger med tendensen att beskriva handlingar ur skribentens egen synvinkel. Intrycket av texternas abstrakta stil beror således i stort sett på abstrakta substantiv.

Den största delen av texterna (11 stycken) i mitt material är konkreta. Dessa texter innehåller substantiv som är på olik abstraktionsnivå som största delen av substantiven i de texter som jag klassificerade som abstrakta texter. Substantiven i de konkreta texterna är konkreta tingbeteckningar som syns i exempel nedan. Det är påfallande att på samma sätt som i de abstrakta texterna, varierar verb i stor utsträckning. Enligt Hellspong & Ledin (1997, 79, 110) innehåller konkreta texter många dynamiska verb som bidrar till konkretion. Texterna i mitt material innehåller statiska och dynamiska verb ganska jämnt men intrycket är mer dynamiskt än statiskt, dvs. skribenterna använder många verb som beskriver olika handlingar. Statika verb som har höga frekvenser är liknande som i de abstrakta texterna: *är, har, skulle* och andra hjälpverb. Aktiva verbformer är dominerande i de konkreta texterna. I det följande finns exempel:

Exempel (20) Jag planerar en artikel, som jämförar [sic!] hur finska och svenska artister har erövat världen och gått inspelningavtal [sic!] utomlands.

Exempel (21) Jag läste om dina saffranpepparkakor och indiska köttbullar på din blogg [...]

Exempel (22) I lördags tidning [sic!] ska vi presentera några traditionella nordiska maträtter och berätta om nordiskt [sic!] matkultur.

Som framgår av exemplen ovan, innehåller texterna dynamiska verb som *planera, erövra, har gått* (exempel 20), *läste* (exempel 21), *presentera* och *berätta* (exempel 22). De substantiv som jag har understrukt är exempel på det konkreta ordförrådet som är tendensen i de konkreta texterna. T.ex. i exempel 20 talas om artister och inspelningsavtal och i exempel 21 nämns konkreta maträtter: saffranspepparkakor och köttbullar. I exempel 22 talas om maträtter och matkultur men specifika maträtter nämns inte. Trots detta är intrycket av textens ordförråd tämligen konkret.

Utöver den lexikogrammatiska dimensionen abstrakt – konkret har jag använt en annan lexikogrammatisk dimension som hjälp i min studie. Denna dimension är nominal – verbal. I det följande fördjupar jag min analys genom att studera antalet substantiv och verb, nominalfraser och huvud- och bisatser. Som hjälp använder jag Hellspong & Ledins (1997, 78) tabell men jag använder endast de delar som är relevanta för min studie:

Tabell 4 Indelningskriterierna för nominal-verbal i denna avhandling

Nominal	Verbal
Många substantiv på bekostnad av verb och pronomen	Många verb och pronomen på bekostnad av substantiv
Många långa nominalfraser	Få långa nominalfraser
Långa meningar orsakas i regel av långa nominalfraser och många sammanordningar och uppräknings	Långa meningar orsakas i regel av långa prepositionsadverbial och många underordningar av satser

Som framgår av tabellen, föreslår Hellspong & Ledin (1997) flera olika kriterier för att skilja nominala och verbala texter. Jag betraktar antalet substantiv och verb, nominalfraser och huvud- och bisatser. Jag har kvantifierat och markerat alla substantiv och verb i mitt material och resultatet är att alla texter i mitt material innehåller flera substantiv än verb. Verb som består av många delar (hjälpverb + huvudverb) uppfattar jag som ett verb. Mellan texterna finns mycket skillnader mellan andelen substantiv och verb och därför har jag indelat materialet in i två grupper enligt *den relativa andelen* av substantiv och verb. Den ena gruppen består av texterna i vilka substantiv och verb är fördelade ganska jämnt. En text hör till denna grupp om skillnaden i antalet substantiv och verb är cirka 10 ord eller mindre. Hälften av texterna (åtta stycken) hör till denna grupp. Den andra gruppen består av texterna som innehåller betydligt flera substantiv än verb. En text hör till denna grupp om skillnaden i antalet substantiv och verb är cirka 20 ord eller mera. Den andra hälften av texterna (åtta stycken) hör till denna grupp. Även den kortaste texten tillhör denna grupp. Denna text består av 23 substantiv och 11 verb, dvs. substantiv förekommer dubbelt så frekvent som verb, vilket är orsaken till att texten tillhör denna grupp.

Andelen substantiv och verb berättar ändå inte i och för sig om texten är nominal eller verbal. För att försäkra mig om att jag kan nämna de ovannämnda grupperna som nominala och verbala har jag granskat nominalfraser och huvud- och bisatser i texterna. Texterna som innehåller betydligt flera substantiv än verb och texterna som innehåller substantiv och verb jämnt varierar i relation till nominalfraser. Texterna som innehåller många substantiv innehåller också längre och mer komplicerade nominalfraser än

texterna som är mer verbala. I texterna som är skrivna i mer verbal stil används kortare nominalfraser och kortare attribut mer frekvent. I det följande finns några exempel på långa (ex. 23-25) och korta (ex. 26-27) nominalfraser som förekommer i materialet:

Exempel (23) Jag skriver en artikel för ens [sic!] finsk tidning Aamulehti om svensk ”mankultur”

Exempel (24) den nya matlagningsgurun till alla foodister [sic!] i Sverige

Exempel (25) Jag är [sic!] journalist på finska tidningen Pohjalainen och skriver en artikel om jämställdhet i svenska samhället.

Exempel (26) Jag skriver en artikel över ärftlig [sic!] sjukdomar

Exempel (27) Jag jobbar på tidningen Aamulehti och jag skriver en artikel om rasism

På grund av dessa iakttagelser konstaterar jag att i materialet finns verkligen nominala och verbala texter. Exempel 23–25 är från nominala texter. De understrukna delarna i exemplen visar hur i nominala texter används långa hypotaktiska nominalfraser, dvs. nominalfraserna har konstruerats med hjälp av långa prepositionsattribut. Exempel 26 och 27 åskådliggör verbala texter i vilka nominalfraserna är kortare. I exempel 23 har skribenten valt att skriva *en finsk tidning Aamulehti* medan exempel 27 åskådliggör en enklare stil: *tidningen Aamulehti*, vilket åskådliggör skillnaden mellan dessa texter.

När jag jämför mina resultat med tabell 4 ovan, konstaterar jag att även om nominala och verbala texter är svåra att skilja från varandra i mitt material, är mängden substantiv, verb och nominalfraser de viktigaste kriterierna för att skilja nominala och verbala texter från varandra i denna avhandling. När jag har granskat huvud- och bisatserna och satsernas kopplingar till varandra, har jag iakttagit att båda grupperna innehåller texter där huvud- och bisatser används på varierande sätt men också texter med flera huvudsatser, vilket leder till en konstaterande stil. Både i nominala och verbala texter kopplas satser till varandra oftast med orden *och*, *så att*, *som* och *om*. Som jag har konstaterat tidigare i detta avsnitt, är dessa ord delvis samma som förekommer mest frekvent i mitt material när jag betraktar hela ordförrådet i materialet. Dessa ord är även bland de mest frekventa orden i svenska språket (jfr Hård af Segerstad 2002; Lassus 2010).

7.3 Perspektiv

Perspektiv innebär textens synvinkel (Hellspång & Ledin 1997, 135). Valet av perspektiv är viktigt för textens stil eftersom text uppfattas genom dess perspektiv. Med andra ord, textens perspektiv är de allmänna synsätt som påverkar även teman och propositioner, som är andra huvudinslag i textens ideationella struktur (Hellspång & Ledin 1997, 115). I min avhandling analyserar jag endast perspektiv för med hjälp av den är det möjligt att betrakta texternas stil. Teman och propositioner hör däremot inte till forskningsintresset i denna studie. I det följande analyserar jag hurdana perspektivmarkörer texterna i mitt material innehåller. Jag betraktar även relationen mellan textjaget och textduet. I mitt material hör relationen nära samman med begreppet perspektiv även om den i Hellspång & Ledins textmodell (1997) i själva verket räknas till textens ideationella struktur. Relationen mellan sändare och mottagare är ytterst relevant i min undersökning eftersom genren förutsätter att alla texter innehåller direkt tilltal till mottagaren. Sätt på vilket samspelet mellan sändaren och mottagaren konstrueras påverkar stilen i hög grad.

I alla texter i mitt material är det fråga om subjektsperspektiv. Pronomenet jag används som perspektivmarkör i alla 16 texter i mitt material. Uppgiften har varit att skriva ett e-postmeddelande till en svensk person: om skribenten inte hade skrivit sin text från textjagets perspektiv, skulle det inte ha varit en text som motsvarar genrens krav. Därför förutsätter genren att skribenten väljer ett perspektiv som visar skribentens närvaro genom att använda första personens pronomen. Alla texter har *författarperspektiv*: skribenten skriver som redaktör som behöver hjälp för sin artikel. Skribenten skriver därför ur sin egen synvinkel och riktar sitt meddelande till en person hen vill få uppgifter av. De flesta texterna använder också *läsarperspektiv* som enligt Hellspång & Ledin (1997, 136) kommer till uttryck i andra personens pronomen, i ett tilltal av ett du. Största delen av skribenterna i mitt material, totalt tio stycken, har valt att använda konsekvent pronomenet *jag* när de skriver ur författarperspektiv och pronomenet *du* när de tilltalar mottagaren. Användningen av dessa pronomen är konsekvent genom hela texten. Dessa pronomen är även bland de vanligaste orden meddelandena består av (se avsnitt 7.2).

I de sex andra texter finns pronomenet *jag* som markör för författarperspektiv och pronomenet *du* som markör för läsarperspektiv. Utöver dessa två perspektivmarkörer används också andra pronomen: *vi* och *ni*. I fem av dessa sex texter används pronomenet *vi*. Genom bruket av dessa pronomen uttrycks olika perspektiv, med andra ord för att hänvisa till olika referenter. För det första, två texter använder pronomenet *vi* som markör för författarperspektiv. Skribenten använder pronomenet *jag* och *vi* för att syfta till samma referent: både *jag* och *vi* syftar till de personer som skriver tidningsartikel, med andra ord representanter för en media. Perspektivet blir då kollektivt: skribenten ser sig själv som medlem i ett kollektiv av journalister och använder pronomenet *vi* om sig själv. Valet av pronomenet kan således tolkas som skribentens vilja att uttrycka sitt medlemskap i ett samfund hen representerar. I det följande finns två exempel:

Exempel (28) Vi skulle gärna intervjua nån som har svårigheter med dessa ”sjukdomar”.

Exempel (29) I lördags tidning ska vi presentera några traditionella nordiska maträtter och berätta om nordiskt matkultur [...] Vi behöver en matrecept till [...]

För det andra, två skribenter hänvisar både till sändaren och mottagaren med hjälp av pronomenet *vi* inom samma text. Jag tolkar det som medel att övertyga mottagaren om sändarens och mottagarens gemensamma mål, med andra ord som medel att bryta mark för sändarens och mottagarens gemensamma mål. Exempel på detta är exempel 30 och 31 i det följande:

Exempel (30) Så vi vet hur ska det blir, jag hoppas att du återkommer på mig fort.

Exempel (31) Vi hörs!

I exempel 30 hänvisas till sändarens och mottagarens gemensamma förståelse om saken. I exempel 31 bryts mark för den gemensamma förståelsen genom bruket av ett talspråkligt, informellt och reciprokt uttryck *Vi hörs!*

I en text används pronomenet *jag* för att syfta endast till skribenten själv medan pronomenet *vi* används för att syfta till gruppen finländare (inklusive skribenten själv).

Påfallande är att endast en text använder pronomenet ni för att tilltala mottagaren (läsarperspektiv). Skribenten använder både du-tilltal och ni-tilltal och perspektivet varierar inom texten som syns i följande avsnitt:

Exempel (32) Jag har läst, att ni på Västerbottens Kuriren väljer intervjuade så, att det finns lika många kvinnor och män i tidningen. [...] Det skulle vara fint, om du som chefredaktör skulle kunna svara på några frågor.

I materialet förekommer en tendens att skribenter försöker påverka mottagarens känslor när de motiverar varför hen är det bästa alternativet att svara till deras frågor. Dessa skribenter hänvisar till expertis som mottagaren har inom det område deras frågor handlar om. I det följande finns tre exempel om den här tendensen:

Exempel (33) Du, Kalle, är en ledande sakkunnig i det här ämnen [sic!] och jag vet jag kan fick [sic!] den omtagning [sic!] information från dig.

Exempel (34) Jag vet att du är en expert, om du har forskat den [sic!] här ämne.

Exempel (35) [...] du är den nya matlagningsgurun till alla foodister [sic!] i Sverige, varför kunde du inte vara det till oss finländare också?

I exemplen ovan syns en artig stil som dessa skribenter använder för att få mottagaren svara till deras frågor. I exempel 33–35 förekommer till och med i någon mån överdrivna bestämningar såsom en *ledande sakkunnig* (ex. 33) och den nya *matlagningsgurun* till *alla* foodister i Sverige (ex. 35).

I min analys betraktar jag perspektiv ytterligare med hjälp av några begrepp för att precisera min analys. Jag utnyttjar vidare Hellspong & Ledins (1997) terminologi. Textjaget i mitt material ser på världen från ett *inifrånperspektiv*. Inifrånperspektivet betyder att den som har perspektivet betraktar sitt eget jag och sin egen situation som de ter sig för en upplevare (Hellspong & Ledin 1997, 138). Detta är ganska självklart när det tas hänsyn till att genren är e-postmeddelande (från en individuell redaktör till en annan person). Texterna i mitt material är skrivna ur ett realistiskt perspektiv även om det är fråga om fiktiva texter skrivna till svenskläraren. För genren e-postmeddelande finns det

inte ett *tidsperspektiv* som skulle gälla alltid utan tidsperspektivet beror på meddelandet. Ändå används e-post oftast för att meddela om sakerna som är aktuella vid den tiden meddelandet skrivs. Tidsperspektivet i texterna i mitt material är nuet eller den nära framtiden. I slutändan av meddelandena förekommer tidsadverbial som *fort, så snart som möjligt, före veckoslutet, före onsdag, nästa vecka, om en vecka, inom två veckor* när skribenten framställer önskemål om tid (drag 5, se avsnitt 7.1) när hen behöver svaret. Några texter innehåller hänvisningar till det förflutna om textjaget och textduet har samarbetat redan tidigare (som i exempel 36) eller om textjaget hänvisar till någon annan händelse i det förflutna (som i exempel 37).

Exempel (36) Jag intervjuade dig förra veckan och har just fått första versionen av artikeln färdigt.

Exempel (37) Vi förberedar [sic!] en stor artikel om Lady Gaga, liksom gjorde [sic!] vi om Kraftwerk förra året.

Stilistiskt är dessa hänvisningar till det förflutna relevanta: de bryter mark för sändarens och mottagarens gemensamma mål. De visar att sändaren och mottagaren har samarbetat redan tidigare (ex. 36) eller har kunskap om ämnet på grund av tidigare erfarenheter (ex. 37).

7.4 Språkhandlingar

I detta avsnitt analyserar jag stilen med hjälp av språkhandlingar, dvs. inslag i textens interpersonella struktur. Som Holmberg & Karlsson (2006, 31) konstaterar, handlar det interpersonella om hur språket fungerar som en resurs för att skapa relationer mellan skribenten och läsaren. Jag har åskådliggjort vad det interpersonella betyder t.ex. i avsnitt 3.3 i denna avhandling. Som Holmberg & Karlsson (2006, 31) konstaterar, är språkets interpersonella struktur mest uppenbar i dialoger mellan två eller flera personer som turas om att tala och lyssna eller skriva och läsa. De (ibid.) konstaterar ändå att språket fungerar på ett liknande sätt också i mer monologa texter. Materialet i denna avhandling är exempel på en sådan mer monolog text för den handlar endast om skribentens text. Texten vänder sig ändå till den tänkta läsaren och därför avslöjar den språkhandlingar som riktar sig till

motparten. I detta avsnitt strävar jag efter att besvara hur skribenterna med hjälp av språkhandlingar kommunicerar med mottagaren och hur skribenten informerar, uppmanar och ber läsaren att handla på ett önskat sätt. Jag analyserar både allmänna och speciella språkhandlingar i materialet. Speciella språkhandlingar fördjupar analysen för då tar jag upp även språkhandlingsverb som skribenterna använder.

Påstående är den vanligaste allmänna språkhandlingen (Hellspong & Ledin 1997, 161). Detta gäller även texterna i mitt material för största delen av språkhandlingarna är påståenden. Som jag har konstaterat i avsnitt 3.3, kan funktionen inte alltid ses av formen utan förstås utifrån sammanhanget, dvs. utifrån relationen mellan deltagarna. Även Lassus (2010, 199) talar om samma fenomen. Hon använder begrepp *kongruent* och *inkongruent* för att beskriva hur språkhandlingar kan användas på olika sätt. Å ena sidan har skribenterna i materialet oftast använt påståenden för att ge information, vilket är dess primära syfte (kongruent). Å andra sidan har största delen av skribenterna i mitt material använt påståenden även för att kräva information eller tjänster av mottagaren (inkongruent). Som jag har konstaterat, krävs information eller tjänster vanligen genom att använda frågor eller uppmaningar (se tabell 1 i avsnitt 3.3).

De drag, dvs. textdelar som har en tydlig funktion (se avsnitt 7.1), som oftast kommer till uttryck genom språkhandlingen påstående är drag 3 (motivering för kontakt), drag 4 (uppgifter som behövs) och drag 5 (önskemål om svar). Jag tar inte upp drag som självklart uttrycks genom påståenden, såsom presentation av sändaren (drag 2) och hänvisning till bilaga (drag 6). Detta sätt att använda påståenden i stället för frågor ger intrycket av en artig stil. Enligt Lassus (2010, 199) begärs information i en kongruent form genom att ställa en fråga i en frågeformad sats. Ett inkongruent sätt att begära information är en uppmaning (ibid.). Uppmaningen i min avhandling innebär att sändaren uppmanar mottagaren att göra något eller begär något av mottagaren i form av påståendesats (jfr Lassus 2010, 203). Det realiserar således en form av artighet. I avsnitt 7.3 har jag redan diskuterat om beröm och komplimanger som skribenterna använder för att motivera varför de har valt att kontakta en viss person (drag 3: motivering för kontakt). Dessa anknyter ofta till personens expertis eller förtjänster inom forskning, vilka är orsaker till att skribenten kontaktar mottagaren. Hälften av skribenterna har framställt

drag 4 (uppgifter som behövs) som påståendesats. I det följande finns exempel på hur skribenterna ber om mottagarna att svara till deras frågor utan att använda direkta frågor:

Exempel (38) Om du har tid, jag skulle gärna höra detaljer om hur ofta är tåg i Sverige försenad [sic!] eller inställda [...]

Exempel (39) Femton segrare från olika länder har redan svarat, så jag hoppas att du har liten [sic!] tid för mina frågor!

Exempel (40) Jag undrar om du kunde ge mig en akatemisk [sic!] synvinkel för artikeln och svara på två påståenden som jag ska föreställa i artikeln.

Exempel (41) Jag skulle vilja veta hur kampanjen har gått och vem som har varit er [sic!] viktigaste stödpersoner [...]. Också skulle jag vilja veta hur mycket världmästerskap turneringen [sic!] kostar.

Exempel (42) Det skulle vara jätte trevligt om jag kunde intervju dig för artikeln.

Som framgår av exemplen ovan, har skribenterna använt konditionalis och modala hjälpverb (ex. 38, 41, 42) eller andra ordval som ger uttryck åt en artig stil (ex. 39 *jag hoppas att*, ex. 40 *jag undrar om*). Dessa uttryck ger motparten handlingsfrihet och baserar sig på mottagarens villighet, för skribenten frågar inte direkt eller uppmanar inte motparten att svara. Samtidigt när dessa uttryck erbjuder motparten handlingsfrihet, är de *positiva språkhandlingar*. Som Hellspång & Ledin (1997, 165) konstaterar, ger en positiv språkhandling uppskattning eller förmåner och skapar även närhet till motparten. I följande exempel är positiva språkhandlingar särskilt påfallande tack vare många positiva adjektiv:

Exempel (43) Om du skulle kunna ge oss några tips om att hur vi kunde uppdatera vårt julbord till en festlig men skojig, trendig upplevelse, skulle vi bli så himla glada! [...] Jag har några traditionella finska julrätter med sina recept som bifoga [sic!], så att du kan lite modifiera dom!

I exempel 43 används konditionalis, positiva adjektiv *festlig*, *skojig*, *trendig* och *glad* men också adverb *himla* för att locka mottagaren att svara. Därtill används det modala verbet *kan*. Modala verb i denna kontext är skribentens sätt att förskjuta språkhandlingsbetydelsen på någon av de fyra skalorna som är sannolikhet, vanlighet, förpliktelse och villighet (Holmberg 2011, 105). I exempel 43 får motparten

valmöjligheter som syns till exempel i slutet av exemplet: hen *kan* modifiera recept om hen vill.

Hälften av skribenterna har däremot använt fråga som språkhandling när de framställer de uppgifter som de behöver svar till för artikeln (drag 4). Många av dessa skribenter har valt att numrera frågorna som de framställer i listform. Några framställer endast dessa frågor, några inleder sina frågor genom påståendesatser genom vilka de berättar om temat. Efter detta framställer de precisa frågor i frågeform. En intressant skillnad mellan skribenterna är alltså i språkhandlingen som används när det handlar om att berätta för mottagaren vad skribenten vill veta: den ena hälften skriver det genom påståendesatser, den andra hälften använder frågesatser. Frågor som numrerad lista är ändå ett tydligt sätt att presentera frågorna: mottagaren ser dem snabbare jämfört med dem som är inbakade i brödtexten som påståendesatser.

I mitt material har största delen av skribenterna (10 stycken) uttryckt sina önskemål om svar (drag 5) med hjälp av påståendesatser. I fem texter använder skribenterna stil som innehåller flera frågor och även utrop. En text innehåller inte önskemål om svar. Den största delen av skribenterna uttrycker sina önskemål om svar med följande typ av språkhandlingar:

Exempel (44) Jag ska skriva artikeln på [sic!] nästa onsdag, så om du skulle svara före onsdag, skulle det vara jätte fint.

Exempel (45) Jag hoppas att du kan svara till mig så snabbt du kan, helst under den här veckan, eftersom artikeln ska publiceras före jul.

För dessa texter (ex. 44–45) gäller detsamma som jag har diskuterat ovan i samband med drag 3 (motivering för kontakt) och 4 (uppgifter som behövs). Genom positiva språkhandlingar ger dessa skribenter mottagaren en möjlighet att välja och således uttrycker de uppskattning och skapar en artig stil. I dessa texter upprepas orden *kan/kunde*, *skulle vara*, *skulle svara*, *hoppas*, *jättefint*, *tacksam*, m.a.o. positiva språkhandlingar som kommer till uttryck i modala verb, satsadverbial och andra positiva verb och adjektiv. Följande exempel åskådliggör stilen som inte är lika artig. Det är fortfarande fråga om drag 5 (önskemål om svar):

Exempel (46) Kan du skicka e-post till mig idag? Jag har ganska brottom [sic!] med den här artikel.

Exempel (47) Kan du svara på [sic!] mig på två veckan sedan [sic!]?

Exempel (48) Artikeln publiceras i Helsingin Sanomat -tidningen [sic!] i januari. Fast det händer nästa år, jag begärar att du kunde svara i nästa väckan [sic!]. Jag måste ha färdig artikel före jullovet!

Exempel (49) Så vi vet hur ska det blir, jag hoppas att du återkommer på mig [sic!] fort.

Som framgår av exemplen, använder skribenterna frågor och utrop för att uttrycka sina önskemål. Stilen att be om svar av mottagaren är inte lika artig jämfört med stilen rik på positiva språkhandlingar. I dessa exempel använder skribenterna å ena sidan modala verb som ger motparten en möjlighet att välja (*kan*) men å andra sidan ger de uttryck även för negativa språkhandlingar. Hellspong & Ledin (1997, 165) konstaterar att en negativ språkhandling inkräktar på motpartens handlingsfrihet och markerar eller medför distans till den andra. Negativa språkhandlingar tar inte hänsyn till vad mottagarna själv önskar utan strävar efter att styra och reglera deras handlingar (ibid.). Orden *bråttom*, *fort*, *begära* och *måste* är exempel på negativa språkhandlingar av detta slag.

Jag har betraktat materialet i relation till de tre allmänna språkhandlingarna, dvs. påstående, fråga och uppmaning. Den fjärde allmänna språkhandlingen är erbjudande. I mitt material använder skribenterna inte erbjudanden, vilket har sin orsak i textens karaktär. Enligt Lassus (2010, 201) är erbjudande en mycket konkret språkhandling som handlar om att ge någon något. Med tanke på syftet med texterna som jag har granskat, handlar det inte om ett konkret givande till läsaren utan snarare tvärtom: skribenten ber om läsaren att göra en tjänst (ge information eller svara på frågorna). Därför analyserar jag inte erbjudanden som språkhandlingar i materialet.

Som avslutning betraktar jag de vanligaste modala hjälpverben som förekommer i texterna som jag har analyserat. Med hjälp av UAM Corpus Tool har jag räknat modala verb som förekommer oftast i materialet. De mest frekventa modala hjälpverben är *skulle* (29 stycken), *kan* (23 stycken), *ska* (13 stycken), *vilja* (11 stycken) och *kunde* (8 stycken).

Dessa modala verb uttrycker villkorlighet (speciellt verben skulle, kan och kunde). *Ska* uttrycker sannolikhet och villighet att göra något och *vilja* uttrycker villighet (jfr skalorna presenterat tidigare i detta avsnitt; Holmberg & Karlsson 2011, 105-106). Analysen har synliggjort att olika språkhandlingar kan uttryckas såväl kongruent som inkongruent. I den inkongruenta realiseringen av olika språkhandlingar används t.ex. modala hjälpverb (Lassus 2010, 208; Holmberg 2011, 106). I mitt material har de valda modala hjälpverben fört texternas stil åt artigt håll (t.ex. *kan*) eller oartigt håll (t.ex. *måste*).

8 Hur stilen fungerar

Detta kapitel är den andra av de två analyskapitlen. I kapitel 7 har jag svarat på den första forskningsfrågan och redogjort för hur stilen ser ut på e-postmeddelandets olika nivåer. Jag har granskat materialet på textuella, ideationella och interpersonella nivåer och beskrivit stilen på varje av dessa nivåer. Syftet med detta kapitel är att svara på den andra forskningsfrågan och således redogöra för hur olika nivåer fungerar stilistiskt med varandra inom en text. Som Hellspong & Ledin (1997, 214) konstaterar, är stilanalysen inte slutförd med en uppräkningslista av textens olika stildrag och deras markörer. En funktionell stilanalys förutsätter att man undersöker hur de olika stildragen samverkar med varandra (ibid.). Jag har indelat detta kapitel i mindre helheter för att presentationen av analysresultat ska vara tydlig. Först diskuterar jag om textmönstret och lexikogrammatiken. Båda dessa hör till den textuella nivån. För det andra diskuterar jag om perspektivet och språkhandlingarna. Dessa två överlappar varandra i denna avhandling och är därför meningsfulla att betrakta tillsammans. Samtidigt jämför jag alla tre nivåer, den textuella, ideationella och interpersonella, med varandra för att få svar på forskningsfrågan.

8.1 Textuella stildrag i materialet

I detta avsnitt analyserar jag huvudsakligen hur textmönstret och lexikogrammatiken samverkar med varandra inom en text. Jag har granskat texterna var för sig genom att jämföra stilen i e-postmeddelandets rubrik, hälsningsfraser, själva meddelandet (brödtexten) och avslutning med varandra i varje text. Största delen av meddelandena (13 texter) börjar med informella hälsningar *hej* eller *hej + tilltal [förnamn]*. I totalt 11 av dessa 13 texter avslutar skribenten antingen genom att tacka, genom att använda frasen *med vänliga hälsningar/hälsningar* eller genom att kombinera hälsningar och tackar. Rubrikerna av dessa texter, med undantag av en text, är precisa eller mer generella, dvs. innehåller informationen både om meddelandets syfte och tema eller antingen om syfte eller tema (se avsnitt 7.1). Ingen rubrik av dessa texter är på en riktigt generell nivå, dvs. en rubrik som inte ger informationen om e-postens syfte eller tema. Stilen i dessa texter

är alltså konsekvent från början till slut. Stilen kan även beskrivas som neutral för rubrikerna, hälsnings- och avslutningsfraserna är alla sådana som ofta används i e-brev. Olika drag, såsom presentation av sändaren, motivering för kontakt och uppgifter som behövs (se avsnitt 7.1), förekommer i olika ordning. Om ordningen av olika drag jämförs med tabell 2 i avsnitt 6.1, har alla disponerat sin text så att det viktigaste kommer till uttryck tidigt. Detta betyder att största delen av skribenterna har disponerat sin text enligt modellen omvänd pyramid (se avsnitt 6.1). Alla skribenter börjar antingen med presentation av sändaren (drag 2) eller motivering för kontakt (drag 3), vilket jag har konstaterat i den första delen av analysen i avsnitt 7.1.

När jag har tittat på de tre texterna som börjar på ett mer formellt eller mest formellt sätt (*Bästa Pernilla Gustafson*, *Bästa Anna Olof*, *Hej Ulrike Erikson*), har jag iakttagit att en formell hälsning inte korrelerar med formaliteten av hela meddelandet. I en av dessa texter hälsar sändaren mottagaren med en formell hälsning *Bästa [för- och efternamn]* men avslutar på ett informellt sätt som syns i exempel 50. Rubriken av denna text har jag klassificerat som mer generell.

Exempel (50) Bästa Pernilla Gustafson,
[...]
Härligt julväntande, önskar
[för- och efternamn] Helsingin Sanomat matjournalist

Även den andra av de tre texterna som börjar på ett riktigt formellt sätt är likadan på det sättet att stilen varierar genom meddelandet. Skribenten börjar med en formell hälsning *Bästa Anna Olof!* och rubriken är ytterst generell (*Information begäran*). Däremot avslutar skribenten meddelandet på ett neutralt sätt som ofta används, dvs. *med hälsningar*. Stilen är således varierande i denna text och går varken åt det informella eller det formella hållet. Den tredje av de tre texterna är formell från början till slut. Den börjar med en formell hälsningsfras *Hej, Ulrike Erikson*. Skribenten avslutar på ett följande sätt:

Exempel (51) Jag ser fram emot sin ansvar [sic!].
Häl[]sningar,
[för- och efternamn]
[e-postadress]
[telefonnummer]

Som framgår av exemplet ovan, har skribenten tillagt en artig fras före hälsningar. Därtill ger hen flera uppgifter om sig själv. Som Crystal (2001, 103-104) konstaterar, blir avslutningen formell om sändaren tillägger flera olika uppgifter om sig själv till slutet. Rubriken av denna text är ytterst generell (*Intervjuanhållan*), vilket vidare ökar intrycket av en formell stil. På basis av textmönstret kan således konstateras att alla texter i mitt material inte är stilistiskt likadana från början till slut utan stilen varierar även inom en text. Texterna har ändå ett gemensamt textmönster som får olika former. Med andra ord, textmönstrets olika drag förekommer i någon mån i varierande ordning.

Utöver textmönstret har jag granskat texterna i relation till lexikogrammatiken. När textmönstret och lexikogrammatiken jämförs med varandra inom ett och samma e-postmeddelande av en skribent, kan jag konstatera att formaliteten i rubriken, hälsningsfraserna eller avslutningsfraserna inte berättar allt om lexikonet i meddelandet. Jag har betraktat hur skribenten använder lexikonet i olika drag inom själva meddelandet, dvs. i delen som förmedlar budskapet. I kapitel 7 har jag indelat texterna i nominala och verbala och abstrakta och konkreta på basis av iakttagelserna jag har gjort. Texterna som jag har markerat som nominala eller verbala är nominala eller verbala från början till slut. På ett motsvarande sätt är den abstrakta eller konkreta stilen utmärkande för hela texten. Andra betydande skillnader mellan olika textdelar i relation till dessa lexikogrammatiska dimensioner inte hittas. Den enda påfallande iakttagelsen är att drag 5 (önskemål om svar) är verbal i största delen av texterna. Detta gäller även om texten annars är nominal. Samtidigt minskar antalet substantiv i detta drag. Syftet med detta drag är att framställa skribentens önskemål om tidsperioden inom vilken hen önskar svar. Detta förutsätter att skribenten använder många verb för att uttrycka detta önskemål. I det följande finns två exempel från två olika texter:

Exempel (52) Jag hoppas att du kan svara till mig så snabbt du kan, helst under den här veckan, eftersom artikeln ska publiceras före jul.

Exempel (53) Så vi vet hur ska det blir [sic!], jag hoppas att du återkommer på mig [sic!] fort.

I exemplet 52 ovan syns klart hur verb är dominerande jämfört med substantiv i denna textdel. I exempel 53 förekommer inga substantiv. Texten som exempel 53 är en del av har jag klassificerat som nominal: endast denna del av texten är genomgående verbal.

Jag har även betraktat texternas lexikon i relation till stildraget *saklig* (jfr tabell 2 i avsnitt 6.1). Valtonen (2012, 260–261) talar om evaluerande eller deskriptivt lexikon jämfört med neutralt lexikon. Hon (ibid., 78–89) påpekar att saktexter sällan innehåller deskriptiva ord, dvs. icke-normativa ord. Valtonen talar om nyhet som en genre som förutsätter neutrala ordval som inte väcker uppmärksamhet. E-post som jag har studerat är på samma sätt saktexter, vilket förutsätter en saklig stil och neutrala ordval. När jag tar hänsyn till alla texter som mitt material består av, är stilen huvudsakligen saklig. Ord som skribenterna använder väcker inte uppmärksamhet utan är huvudsakligen enkla, neutrala ord som anknyter till temat i texten. Mäkinen (2002), som har studerat hurdana tal- och skriftspråkliga drag ett antal e-postmeddelanden innehåller, har kommit till slutsatsen att de utforskade e-postmeddelandena innehåller flera skriftspråkliga än talspråkliga drag. Resultatet i min undersökning är detsamma: meddelandena består av lexikon som stilistiskt hör till den skriftliga svenskan. Skribenterna använder saklig, skriftspråklig svenska från meddelandets början till slut. De undantag som förekommer finns oftast i slutändan av meddelandet. Även Valtonen (2012, 266) har rapporterat om samma tendens: meningar som inte passar nyhetsdiskurs är oftast sista meningar i texten. I det följande finns exempel. Understrukna delar är ordval som väcker uppmärksamhet:

Exempel (54) Jag sänder också en bilaga från min idé, hoppas att du kan svara mig om en vecka! Vi hörs!

Exempel (55) Så vi vet hur ska det blir [sic!], jag hoppas att du återkommer på mig fort.

Exempel (56) Min artikel plan är befogad som en pdf-form. Ringa, om du inte kan öppna det. Jag ser fram emot sin ansvar [sic!].

I exempel 54 avslutas meddelandet med ett talspråkligt uttryck *Vi hörs!* som är ovanlig i en saktext som annars har en neutral stil. Även i andra ställen i materialet finns ordval som går åt det talspråkliga hållet, t.ex. adverbena *jätte* och *himla*. Dessa har jag ändå hittat i totalt tre texter. I exempel 55 och 56 har skribenterna tillagt konstateranden som inte

ligger i linje med den i övrigt sakliga och neutrala stilen. Med dessa understrukna fraser har skribenterna troligen syftat till en artig stil men eftersom de också är grammatiskt inkorrekta, påverkar de stilupplevelsen.

8.2 Ideationella och interpersonella stildrag i materialet

I detta avsnitt analyserar jag hur de ideationella och interpersonella nivåerna, dvs. perspektiv och språkhandlingar, fungerar stilistiskt i relation till den textuella nivån. Som i avsnitt 8.1, har jag granskat texterna var för sig och tittat på hur stilen fungerar genom texten inom ett och samma meddelande.

Som jag har konstaterat i avsnitt 7.2, har ordet jag den högsta frekvensen i hela materialet. Detta anknyter till perspektivet och tilltalet i enskilda texterna för alla skribenter i mitt material skriver från sitt eget perspektiv. Ordet som har den andra högsta förekomsten är ordet du. Största delen av skribenterna tilltalar mottagaren med pronomenet du och dess olika former (totalt 10 texter). Tilltalssättet är konsekvent från början till slut i dessa texter. I 6 av totalt 16 texter tilltalas mottagaren så att skribenten modifierar pronomenet hen använder. Skribenterna av dessa sex texter använder du-tilltal men även andra pronomen (vi och ni). I avsnitt 7.3 har jag analyserat hur dessa olika pronomen har använts.

För att redogöra för om de ovannämnda tio texterna är konsekventa från början till slut även med hänsyn till andra stildrag, har jag granskat var och en av de 10 texterna som använder du-tilltal konsekvent från början till slut. Jag har jämfört olika delar inom en text med varandra och iakttagit olika språkhandlingar och deras möjliga modifikation. Jag har märkt att andra stildrag inte är lika konsekventa inom texten som tilltalssättet är. Även om tilltalssättet (du-tilltal) uttrycker närhet till mottagaren, kan andra delar vara riktigt formella. T.ex. på basis av hälsningen *Hej, Ulrike Erikson*, som är en formell hälsning, kunde antas att skribenten för texten åt det formella hållet och använder ni som tilltal. På ett motsvarande sätt är några avslutningar så pass formella, dvs. innehåller så många olika uppgifter om skribenten, att tilltalssättet kunde förväntas vara niandet, vilket inte ändå är fallet i dessa texter. Inte heller de två texter som hälsar mottagaren med formella

hälsningar (*Bästa + för- och efternamn*) när mottagaren även om det i dem förekommer även andra pronomen än pronomenet du.

Den andra påfallande iakttagelsen är att även om variationen mellan olika språkhandlingar inom en text inte är drastisk utan ganska konsekvent från början till slut, är drag 5 (önskemål om svar) oftast den del av texten där skribenten använder språkhandlingar på ett avvikande sätt jämfört med stilen i meddelandets andra delar. Med detta menar jag att i andra textdelar framställer skribenten både givande och krävande språkhandlingar (se avsnitt 3.3) huvudsakligen genom påståendesatser och använder ord som ger uttryck för positiva språkhandlingar. I delen där skribenten ber om mottagaren att svara inom en viss tidsperiod, förändras stilen så att den betecknas av negativa språkhandlingar. Det följande exemplet klargör iakttagelsen:

Exempel (57) [...] jag begärar att du kunde svara i nästa väckan [sic!]. Jag måste har [sic!] färdig artikel före jullovet!

Exempel 57 är från texten som annars använder positiva språkhandlingsverb, t.ex. verbet *hoppas*. Som exemplet tydliggör, har skribenten valt att framställa drag 5 med att använda tämligen negativa språkhandlingar. Största delen av skribenterna (totalt 10 av 16) framställer ändå detta drag med hjälp av medel som leder till en artig stil. Med andra ord, största delen av skribenterna har skrivit en text som modifierar språkhandlingarna så att stilen är enhetlig från början till slut.

9 Sammanfattning och slutdiskussion

I detta avslutande kapitel reflekterar jag över studien och vad jag har åstadkommit. Jag tar upp forskningsfrågorna, kopplar ihop resultaten jag har fått och diskuterar resultaten mot bakgrund av forskningsfrågorna. Eftersom den sista forskningsfrågan syftar till metodologisk utveckling, svarar jag även på den när jag reflekterar över hela studien. Vidare ger jag förslag till fortsatt forskning inom samma forskningsfält.

Syftet med denna undersökning var att studera universitetsstudenters genrekompetens i svenska språket. Jag har forskat i ämnet genom att studera en genre, svenskspråkiga e-postmeddelanden skrivna av finskspråkiga studenter, med fokus på textuella, ideationella och interpersonella stildrag. Jag har utnyttjat Bachman & Palmers språkkunskapsmodell som utgångspunkt i min undersökning (se avsnitt 1.3). Med hänsyn till modellen har min studie rört närmast funktionell, sociolingvistisk och textuell kunskap. Som jag har konstaterat i denna avhandling, är e-post ett utmanande material för genreforskning. E-post skrivs för olika ändamål, vilket naturligtvis påverkar stilen som skribenten väljer. Fasta konventioner för att skriva ett stilistiskt koherent och fungerande e-postmeddelande finns således inte. Detta har lett till att jag har analyserat stil både som enskilda stildrag som förekommer i materialet och som samverkan mellan dessa olika stildrag. På detta sätt har jag fått resultat som berättar om studenternas genrekompetens. Bristen på en tydlig analysmodell för att analysera stil fick mig även sträva efter för att utveckla metoden som kan användas när stil analyseras i brukstexter.

Den första forskningsfrågan handlade om hur stilen ser ut på e-postens olika nivåer, dvs. den textuella, ideationella och interpersonella nivån. Jag använde Hellspong & Ledins textmodell som ram när jag genomförde analysen. På den textuella stilnivån analyserade jag textmönster och lexikogrammatik i texterna för de var relevanta med tanke på stil i mitt material. Jag kom till resultatet att cirka hälften av rubrikerna i materialet (7 stycken) var precisa och den andra hälften (9 stycken) mer eller mindre generella. Rubriken är en viktig del av en text eftersom den oftast är det första som mottagaren ser, vilket jag konstaterade i avsnitt 6.1. Om detta resultat granskas utifrån de förväntade stilmarkörerna för e-postmeddelanden (som presenteras i tabell 2, avsnitt 6.1), innehöll de flesta

rubrikerna information om syftet och/eller temat. Dessa är stilmarkörer i en stilistiskt fungerande e-post enligt modellen som jag konstruerade. Däremot var rubrikens längd inte en relevant stilmarkör i mitt material. Enligt många forskare som har skrivit om e-postens struktur (se avsnitt 6.1) är längden en relevant stilmarkör. Min studie pekar således på att det är svårt att skapa en prototyp som skulle omfatta alla e-postmeddelanden för det är fråga om en väldigt varierande genre. Rubrikerna i materialet innehöll också några språkliga fel som påverkade intrycket av stil men finit verb eller skiljetecken i slutet av rubriken förekom endast i två texter. Intrycket av rubrikernas stil var således tudelat: det förekom både precisa, tydliga och informativa rubriker men även otydliga och mer generella rubriker.

När jag analyserade själva meddelandet, var intrycket av texternas hälsnings- och avslutningsfraser mer informell än formell. Jag fick ett tydligt resultat att största delen av skribenterna använde en informell stil för att börja och avsluta sina meddelanden. Ett centralt resultat var också att största delen av skribenterna (10 av 16) presenterade sig själva på något sätt i början av meddelandet även om ordningen mellan olika drag i texten annars varierade.

De mest frekventa orden i de olika meddelandena var *jag*, *du* och *om*, dvs. grammatiska ord. Resultatet var liknande som t.ex. Lassus (2010) och Hård af Segerstad (2002) har fått tidigare. Dessa ord berättar om texternas perspektiv: textjaget tilltalade textduet oftast genom pronomenet du. Detta sammanhänger med ett viktigt resultat som jag kom till på den ideationella stiltivån. Största delen av skribenterna riktade sitt tilltal från jag till du. Tio skribenter använde endast pronomenet du för att tilltala textens mottagare medan sex skribenter använde även andra pronomen (vi och ni) för att bryta mark för skribentens och mottagarens gemensamma mål eller framhäva skribentens ställning som medlem i ett kollektiv av journalister.

Utifrån lexikogrammatiken kunde jag också fastslå att största delen av texterna var konkreta (11 av 16). När det gäller nominal och verbal stil i texterna var de ändå jämnt fördelade: hälften av texterna var nominala och den andra hälften var verbala.

Resultat som jag fick på den interpersonella stilnivån handlade om hur skribenterna använde språkhandlingar för att uttrycka olika drag i sina texter. Alla skribenter använde påståenden för att ge information men även för att kräva information, dvs. för att ställa frågor eller uppmana på ett indirekt sätt genom påståendesatser. Största delen av skribenterna (10 av 16) framställde sina önskemål om svar (drag 5) genom påståendesatser i stället för direkta frågor, vilket kan tolkas som en markör för en artig stil. Därtill använde många skribenter modala verb och positiva språkhandlingar, vilket vidare ökade intrycket av en artig stil.

Den andra forskningsfrågan handlade om hur textuella, ideationella och interpersonella nivåer fungerar stilistiskt ihop. De flesta skribenterna skrev en text som framställde textens olika drag så att olika nivåer fungerade stilistiskt koherent ihop från början till slut. Största delen av skribenterna disponerade sin text så att de började med det viktigaste även om ordningen av olika drag annars var varierande. Med hänsyn till de lexikogrammatiska dimensionerna nominal-verbal och abstrakt-konkret kunde jag inte hitta betydande variation inom någon text. Stilen var huvudsakligen saklig genom texterna och skribenterna använde lexikon som följde konventionerna för skriven svenska. Resultatet är detsamma som Mäkinen (2002) fick när hon studerade språket i svenskspråkiga e-postmeddelanden (se avsnitt 1.2). Största delen av skribenterna i mitt material (10 av 16) tilltalade mottagaren konsekvent med pronomenet du och dess olika former. Också valet av språkhandlingar var oftast konsekvent från början till slut.

Största delen av texterna var informella, vilket är kännetecknande för stilen i e-post (se avsnitt 6.1). Det är intressant att även i kontexten i vilken e-post riktades till en okänd människa i min undersökning, valde skribenterna oftast en informell stil. Ändå innehöll några informella texter även formella drag. Detta innebär att t.ex. rubriken, hälsningen eller avslutningen kunde vara formella även om meddelandet annars var informell, vilket leder till slutsatsen att ett drag inte alltid korrelerade med formaliteten av hela meddelandet. Hård af Segerstad (2001, 119) konstaterar i sin 14 år gamla avhandling att normerna för e-postspråk håller på att formas och därför är skribenter osäkra på vilka konventioner de borde följa och hur deras meddelanden påverkar. Hennes (ibid.) resultat är likadana som jag har fått: stilen i e-postmeddelandena varierade från informell till

formell i hennes material. Kännetecknande för de texter vars stil varierade från informell till formell i samma text i mitt material var att ordvalen i rubrik, hälsningsfraserna och avslutningsfraserna inte var i linje med varandra utan varierade från formella till informella. Samtidigt var tilltalssättet oftast informellt så att skribenten tilltalade mottagaren med pronomenet du även om stilen annars var ytterst formell. Avvikelse i textens stil kom ofta fram i slutet av meddelandet. Också Valtonen (2012) har kommit till samma resultat. Dragets uppgift var att informera mottagaren om när svaret önskades (drag 5) var ofta avvikande i de texter där stilen inte var koherent. Både lexikon och språkhandlingar användes så att intrycket av stilen blev oartigt även om stilen annars var artig. Detta kan ha sin orsak i studenters kunskaper om olika nyanser i lexikonet: skribenter som inte känner till nyansskillnader i ord med samma syftning kan använda dem fel. Samma gäller hälsnings- och avslutningsfraser som kan bli ytterst formella om skribenten inte känner till betydelskillnaderna eller i vilka kontexter de används (t.ex. *Bästa + för- och efternamn* jämfört med *Hej + förnamn*).

Jag har forskat i stilen på textens olika nivåer för att skapa en mångsidig bild av stilen som skribenten har använt. Resultaten av min undersökning är intressanta också i relation till Puskalas (2003) resultat som jag har hänvisat till i avsnitt 1.2. I hennes studie hade största delen av studenterna svårigheter med genretypiska drag i sina texter. En inkonsekvent stil kan därför ha sin orsak också i brister på kunskaper som gäller e-postens genretypiska drag. Detta väcker en intressant fråga vilken jag hänvisade till i början av denna avhandling: om ens en del av studenterna har brister i kunskaperna om genretypiska drag, borde man då öva genrekompetens ännu mer i språkundervisningen? Det genrepedagogiska arbetssättet kunde vara ett hjälpmedel för att förstärka kunskaper i olika genrer, även i främmande språk.

Syftet med den tredje forskningsfrågan var att reda ut hur genrekompetens kan studeras i texter skrivna av studenter. Jag syftade till att utveckla metoden som kan användas för att analysera stil eftersom jag ansåg att en tydlig metod för detta ändamål behövs. Den empiriska delen av denna undersökning som helhet svarar på denna fråga och presenterar ett sätt att närma sig fenomenet genrekompetens med hjälp av begreppet stil. Jag har skapat en modell som kan användas för att analysera stil i brukstexter. Min undersökning

exemplifierar hur textens textuella, ideationella och interpersonella nivåer kan kombineras med stilanalys. Den exemplifierar också vilka aspekter som är relevanta att studera noggrant när fokus ligger på att få tag på textens stil. Stil är ett utmanande forskningsobjekt eftersom stilen är känslig för olika stilupplevelser. Olika människor kan uppleva stilen i samma text på olika sätt. Jag har strävat efter att skapa en modell som baserar sig på SFL och dess tanke om språkets tre metafunktioner. Modellen har möjliggjort en systematisk analys som inte är lika känslig för olika stilistiska omdömen som modellen som använder endast olika stilaxlar. I denna undersökning har jag analyserat e-postmeddelanden men analysmodellen kan tillämpas för att analysera även andra brukstexter.

Figur 4 i kapitel 6 åskådliggör analysprocessen som jag har genomfört. Som jag har konstaterat i kapitel 6, har jag analyserat materialet genom att iaktta språkliga strukturer som framkallar stildrag. Analysen som jag har genomfört utgår således mera från språkliga strukturer än stildrag. Det skulle vara intressant att genomföra också analys i motsatt riktning, dvs. från upplevda stildrag till språkliga strukturer. Denna analys kunde dock inte genomföras inom ramen för denna avhandling men kunde vara ett tema för fortsatt forskning. Min analys har ändå avslöjat hurdana språkliga strukturer som hör t.ex. till en artig, formell eller precis stil i brukstexter. Även om min studie är en kvalitativ textlingvistisk studie, innefattar den också kvantitativa iakttagelser för jag har kvantifierat olika stilmarkörer. Detta i sin tur har gett exaktare resultat jämfört med att jag skulle ha analyserat stilmarkörer med att tala om endast mer eller mindre av något.

I avsnitt 6.1 konstruerades en prototyp för delar i ett e-postmeddelande i tredelad form (se även Crystal 2001; Ehrenberg-Sundin et al. 2008; Valtonen 2012). Jag har diskuterat hur de stilmarkörer och stildrag som presenteras i tabellen förverkligas i mitt material. Jag har använt denna tabell som hjälpmedel i min analys. Samtidigt har jag också märkt att det inte är möjligt att konstruera en fullständig prototyp för brukstext som ett e-postmeddelande för det är en väldigt varierande genre. Jag kunde delvis analysera materialet genom stilmarkörer och -drag som förekommer i tabellen men det visade sig relevant att granska också andra stilmarkörer och -drag. Enligt resultaten kan jag konstatera att stilmarkörerna rubrikens längd och korta meningar som förekommer i

tabellen inte fanns belagda i mitt material. Detta pekar på att analysera stil alltid är beroende av den text som studeras och därför måste dessa stilmarkörer och stildrag diskuteras utifrån det specifika forskningsmaterialet.

I denna undersökning har jag hittat drag som faktiskt motsvarar autentiska e-postmeddelandens drag. Därför kan det påstås att analys av e-postmeddelanden som studenterna har skrivit i provsituationen berättar mycket om e-post som dessa studenter förväntas skriva på svenska i riktiga kommunikationssituationer. Valtonen (2012, 204) skriver att skribenten visar genrekompetens genom att använda drag som kan identifieras som markörer för en viss genre. På samma sätt visar skribenterna i min undersökning på sin genrekompetens genom att använda olika drag som förknippas med e-post. Dessa drag är i min studie hälsning, presentation av sändaren, motivering för kontakt, uppgifter som behövs, önskemål om ett svar, hänvisning till en bilaga och avslutning. Alla skribenter i materialet i min studie hade således utvecklat någon slags genrekompetens som handlar om e-postens konventioner även om denna genrekompetens var varierande, vilket kunde konstateras på basis av stilen i deras texter.

Å ena sidan var största delen av texterna i mitt material stilistiskt konsekventa texter. Å andra sidan uppvisade de texter vars olika nivåer inte var i linje med varandra stor intern variation. Detta pekar på att om skribenten inte har ett klart schema för stilen som en svenskspråkig e-post förutsätter, blir texten en helhet som kan innehålla alldeles motsatta stildrag, t.ex. formell–informell eller artig–oartig. Med tanke på att mina resultat ligger i linje med tidigare forskningsresultat är det tänkbart att de gäller mer generellt, trots att mitt material var litet. Mina resultat kan med fördel användas som jämförelsematerial i framtida studier, med målet att hitta generaliserbara mönster för hur studenter erövrar genrekompetens.

När jag till slut återkommer till figur 2 i avsnitt 4.2, kan jag konstatera att min studie har fokuserat på endast en fas i cykeln som beskriver det genrepedagogiska arbetssättet. Texterna som jag har granskat har konstruerats självständigt i provsituationen. I fortsatt forskning kunde forskningen utvidgas till andra faser i det genrepedagogiska arbetssättet. Det skulle exempelvis vara intressant att observera hur studenter jobbar under

lektionerna. På detta sätt kunde det genrepedagogiska arbetssättet jämföras med texter som studenter producerar. Detta skulle möjliggöra slutsatser om effektiviteten av det genrepedagogiska arbetssättet i förstärkandet av genrekompetens. Detta leder även till diskussionen om skrivet och talat språk. I avsnitt 4.1 har jag hänvisat till Kalliokoski (2006, 248) som påpekar att bedömningen av skrivna texter som produkter framhäver normeringen av olika genrer. Texter skrivna av icke-infödda skribenter bedöms noggrannare än deras tal. Därför skulle det vara intressant att jämföra genrekompetens i skriven svenska med samma studenters muntliga genrekompetens. Då kunde man utreda hur skrivet och talat språk skiljer sig åt ur genre synvinkel. Ur svenskundervisningens synvinkel är det viktigt att göra elever eller studenter medvetna om olika genrer och drag som hör till dem.

I min undersökning har jag fokuserat på stilen utan att ta hänsyn till skrivfel och grammatiska fel som skribenter har gjort. Med andra ord har jag fokuserat mer på textriktighet än språkriktighet och har utgått ifrån textens funktionalitet, vilket enligt min mening oftare borde tas som utgångspunkt när man granskar student- eller elevtexter. Språk- och textriktighet kan förstås inte skiljas åt fullständigt för t.ex. ordval skapar stilen i hög grad, vilket jag också visat i min analys. Enligt min mening visar resultaten att ämnet är värt att studera vidare. Med hjälp av mera omfattande material och mångsidiga synvinklar på ämnet är det möjligt att få mera generaliserbara resultat som kunde användas t.ex. i utvecklingen av språkundervisning så att genrekompetens skulle nå ställning som en kompetens som skulle övas ännu mer i språkundervisningen.

Källförteckning

- Airola, Anneli 2011. Kansainvälistyminen edellyttää monipuolista kielitaitoa. I: *Kieli, koulutus ja yhteiskunta*. Språknätets webbtidning november-december 2011.
Tillgänglig: <http://www.kieliverkosto.fi/article/kansainvalistyminen-edellyttaa-monipuolista-kielitaitoa/> (Hämtad 14.3.2014)
- Bachman, Lyle F. 1990. *Fundamental Considerations in Language Testing*. Oxford: Oxford University Press.
- Bachman, Lyle F. & Palmer, Adrian S. 1996. *Language Testing in Practice*. Oxford: Oxford University Press.
- Bhatia, Vijay K. 1993. *Analysing Genre: Language Use in Professional Settings*. London & New York: Longman.
- Bhatia, Vijay K. 2004. *Worlds of written discourse: A genre-based view*. London: Continuum.
- Cassirer, Peter 1999. *Stilistik och stilanalys*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Crystal, David 2001. *Language and the Internet*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Dysthe, Olga, Hertzberg, Frøydis & Hoel, Torlaug Løkesgard 2011. *Skriva för att lära. Skrivande i högre utbildning: 2. uppl.* Övers. av Sten Andersson. Lund: Studentlitteratur.
- Ehrenberg-Sundin, Barbro, Lundin, Kerstin, Wedin, Åsa & Westman, Margareta 2008. *Att skriva bättre i jobbet. En basbok om brukstexter*. 4. uppl. Norstedts Juridik AB.
- Elsinen, Raija 2000. "Kielitaito – väylä Suomen ulkopuoliseen maailmaan." *Yliopistopiskelijoiden vieraiden kielten oppimiseen liittyviä käsityksiä kielikeskusopettajan tulkitsemana*. Joensuu: Joensuu universitet.
- Elsinen, Raija & Juurakko-Paavola, Taina 2006: *Korkeakouluopiskelijoiden ruotsin kielen taidon arviointi*. HAMKin julkaisuja 4/2006. Saarijärvi: Saarijärven Offset Oy.
- Franker, Qarin 2011. *Val, vägar, variation. Vuxna andraspråkinlärares interaktion med svenska valaffischer*. Institutionen för språkdidaktik. Stockholm: Stockholms universitet.

- Halliday, M.A.K. & Hasan, Ruqaiya 1990. *Language, context and text: aspects of language in a social-semiotic perspective*. Oxford: Oxford University Press.
- Halonen, Mia 2012. Toisen kielen oppimisen tutkimus. I: Heikkinen, Vesa, Voutilainen, Eero, Lauerma, Petri, Tiililä, Ulla & Lounela, Mikko (red.), *Genreanalyysi – tekstilajitutkimuksen käsikirja*. Helsingfors: Gaudeamus. S. 707-709.
- Hedeboe, Bodil & Polias, John 2008. *Genrebyrån. En språkpedagogisk funktionell grammatik i kontext*. Stockholm: Hallgren & Fallgren Studieförlag AB.
- Heikkinen, Vesa 2012. Teksti. I: Heikkinen, Vesa, Voutilainen, Eero, Lauerma, Petri, Tiililä, Ulla & Lounela, Mikko (red.), *Genreanalyysi – tekstilajitutkimuksen käsikirja*. Helsingfors: Gaudeamus. S. 59-66.
- Hellspong, Lennart 2001. *Metoder för brukstextanalys*. Lund: Studentlitteratur.
- Hellspong, Lennart & Ledin, Per 1997. *Vägar genom texten. Handbok i brukstextanalys*. Lund: Studentlitteratur.
- Holmberg, Per 2011. Texters interpersonella grammatik. I: Holmberg, Per, Karlsson, Anna-Malin & Nord, Andreas (red.), *Funktionell textanalys*. Norstedts. S. 97-113.
- Holmberg, Per & Karlsson, Anna-Malin 2006. *Grammatik med betydelse. En introduktion till funktionell grammatik*. Uppsala: Hallgren & Fallgren Studieförlag AB.
- Honkanen, Suvi 2009. Lauseet, jaksot ja (ala)laji viraston ohjailevissa kirjeissä. I: Heikkinen, Vesa (red.), *Kielen piirteet ja tekstilajit. Vaikuttavia valintoja tekstistä toiseen*. Helsingfors: SKS. S. 191-217.
- Horppu, Ritva 2005. Akateemisissa ammateissa tarvittava kielitaito Helsingin yliopistosta valmistuneiden kuvaamana. I: Karjalainen, S. & Lehtonen, T. (red.), *Että osaa ja uskaltaa kommunikoida – akateemisissa ammateissa tarvittava kielitaito työntekijöiden ja työnantajien kuvaamana*. Publikationer utgivna av Helsingfors universitetsförvaltning. Rapporter och utredningar 13/2005. Helsingfors: Helsingfors universitet. S. 19-125. Tillgänglig: <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/17500> (Hämtad 11.3.2014)
- Huhta, Ari & Takala, Sauli 1999. Kielitaidon arviointi. I: Sajavaara, Kari & Piirainen-Marsh, Arja (red.), *Kielenoppimisen kysymyksiä. Soveltavan kielentutkimuksen teoriaa ja käytäntöä*. Jyväskylä: Jyväskylä universitet.

- Hymes, Dell 1972. Models of interaction of language and social life. I: Gumperz, John & Hymes, Dell (red.), *Directions in Sociolinguistics: The Ethnography of Communication*. New York: Holt, Rinehart & Winston. S. 35-71.
- Hård af Segerstad, Ylva 2002. *Use and Adaptation of Written Language to the Conditions of Computer-Mediated Communication*. Göteborg: Göteborgs universitet. Tillgänglig:
https://www.academia.edu/2982087/Use_and_Adaptation_of_Written_Language_to_the_Conditions_of_Computer-Mediated_Communication (Hämtad 30.11.2014)
- Josephson, Olle 2006. En bok om textvård. I: *Textvård – Att läsa, skriva och bedöma texter*. Skrifter utgivna av Svenska språknämnden, 94. Norstedts Akademiska Förlag.
- Kalliokoski, Jyrki 2006. Tekstilajin taju ja toisella kielellä kirjoittaminen. I: Mäntynen, Anne, Shore, Susanna & Solin, Anna (red.), *Genre – tekstilaji*. Helsingfors: SKS. S. 240-265.
- Lag om de språkkunskaper som krävs av offentligt anställda 424/2003*. Tillgänglig:
<http://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/2003/20030424> (Hämtad 6.2.2014)
- Lassus, Jannika 2010. *Betydelser i barnfamiljsbroschyrer: Systemisk-funktionell analys av den tänkta läsaren och institutionen*. Helsingfors: Helsingfors universitet.
- Ledin, Per 2001. *Genrebegreppet – en forskningsöversikt*. Rapport nr 2 från projektet Svensk sakprosa. Lund: Studentlitteratur. Tillgänglig:
https://www.studentlitteratur.se/files/sites/svensksakprosa/Ledin_rapp02.pdf
(Hämtad 23.5.2014)
- Luukka, Minna-Riitta 2000. Sinulle on postia!. I: *Kielikello 1/2000*. Tillgänglig:
<http://www.kielikello.fi/index.php?mid=2&pid=11&aid=1157> (Hämtad 18.6.2014)
- Luukka, Minna-Riitta 2004a. Genre-pedagogiikka: askelia tekstitaitojen jatkumolla. I: Luukka, Minna-Riitta & Jääskeläinen, Pasi (red.), *Hiiden hirveä hiihtämässä: hirveä(n) ihana kirjoittamisen opetus*. Helsingfors: Finska modersmålslärarföreningen i Finland. S. 145-160.
- Luukka, Minna-Riitta 2004b. Tulevaisuuden tekstitaitureita?. I: Luukka, Minna-Riitta & Jääskeläinen, Pasi (red.), *Hiiden hirveä hiihtämässä: hirveä(n) ihana kirjoittamisen opetus*. Helsingfors: Finska modersmålslärarföreningen i Finland. S. 111-119.

- Mey, Jacob L. 2001. *Pragmatics: An Introduction*. 2. uppl. Oxford: Blackwell.
- Mäkinen, Anne 2002. *Mellan tal och skrift – svenska i e-postmeddelanden*. Jyväskylä: Jyväskylä universitet.
- Nationalencyklopedin 2014: Genre. Tillgänglig: <http://www.ne.se/sok?q=genre> (Hämtad 26.5.2014)
- Nationalencyklopedin 2014: Text. Tillgänglig: <http://www.ne.se/sok?q=text> (Hämtad 21.5.2014)
- Nyström, Catharina 2001. *Hur hänger det ihop? En bok om textbindning*. Uppsala: Hallgren & Fallgren Studieförlag AB.
- Puskala, Jaana 2003: *Fackkommunikativ kompetens, i synnerhet textuell. Finsk- och svenskspråkiga ekonomi studerande informerar på svenska om ett företagsvärv*. Vasa: Vasa universitet.
- Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna 2006. *KvaliMOTV – Menetelmäopetuksen tietovaranto*. Tammerfors: Finlands samhällsvetenskapliga dataarkiv. Tillgänglig: <http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/index.html> (Hämtad 12.11.2014)
- Sajavaara, Anu 2000. *Virkamies ja vieraat kielet. Virkamiesten kielikoulutuksen arviointihankkeen loppuraportti*. Jyväskylä: Jyväskylä universitet. Tillgänglig: <http://www.solki.jyu.fi/julkaisee/virkamiesjavieraatkielet.pdf> (Hämtad 1.4.2014)
- Saukkonen, Pauli 2001. *Maailman hahmottaminen teksteinä: tekstirakenteen ja tekstilajien teoriaa ja analyysia*. Helsingfors: Yliopistopaino.
- Saukkonen, Pauli 1984. *Mistä tyyli syntyy?* Helsingfors: WSOY.
- Shore, Susanna & Mäntynen, Anne 2006. Johdanto. I: Mäntynen, Anne, Shore, Susanna & Solin, Anna (red.), *Genre – tekstilaji*. Helsingfors: SKS. S. 9-41.
- Solin, Anna 2006. Genre ja intertekstuaalisuus. I: Mäntynen, Anne, Shore, Susanna & Solin, Anna (red.), *Genre – tekstilaji*. Helsingfors: SKS. S. 72-95.
- Språkcentret vid Tammerfors universitet 2013-2014: Studiehandbok 2013-2014, KKRUYTK Skriftlig och muntlig kommunikation i svenska. Tillgänglig: <https://www10.uta.fi/opas/opintojakso.htm?rid=7553&idx=0&uiLang=fi&lang=fi&lv=2013> (Hämtad 4.2.2015)

Språkcentret vid Tammerfors universitet 2014: Presentation. Tillgänglig:
<http://www.uta.fi/kielikeskus/esittely.html> (Hämtad 7.2.2014)

Språkcentret vid Tammerfors universitet 2015: E-post.
Information om arbetssätten i svenskämnet vid Språkcentret (26.2.2015)

Språklagen 423/2003. Tillgänglig: <http://www.finlex.fi/sv/laki/alkup/2003/20030423>
(Hämtad 7.2.2014)

Statsrådets förordning om bedömning av kunskaper i svenska och finska inom statsförvaltningen 481/2003. Tillgänglig:
<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2003/20030481> (Hämtad 7.2.2014)

Svensk ordbok 2009. 1. uppl. Stockholm: Svenska Akademien.

Swales, John 1990. *Genre analysis: English in academic and research settings*.
Cambridge: Cambridge University Press.

Swales, John M. 2004. *Research Genres: Explorations and Applications*. Cambridge:
Cambridge University Press.

Turkia, Tiia 2011. "Ruotsin kieli on katoava luonnonvara Suomessa ja valtionhallinnossa." *Svenska språket i arbetet vid inrikesministeriet – användning, kunskaper och beaktande vid anställning*. Jyväskylä: Jyväskylä universitet.

Valtonen, Päivi 2012. *Abiturientti uutistoimittajana. Tekstilajin taju ja uutisen tuottaminen äidinkielen tekstitaidon kokeessa*. Åbo: Åbo universitet.

Bilaga 1 Skrivuppgift

Språkcentret
Tammerfors universitet

ht 2013

Tehtävä 2: Sähköposti

Lähetä sähköpostia ruotsalaiselle henkilölle pyytääksesi häneltä lisätietoja artikkeliin, jota olet kirjoittamassa suomalaiseen lehteen. Perustele, miksi otat yhteyttä ko. henkilöön/tahoon. Valitse itse aihe, jota artikkeli käsittelee, sekä tiedot, joita tarvitset.

Mainitse viestissäsi myös, että lähetät juttusuunnitelman sähköpostin liitteenä. Kerro myös, koska toivot vastausta ja perustele miksi.

Tekstin pituus 100 – 150 sanaa.

Till:	
Från:	
Ärende:	

Bilaga 2 Ordfrekvenser

Tabell 5 Frekvensordlistan över 10 ord för varje text i materialet (substantiv och verb markerade med fetstil och kursiv)

Text1	Text2	Text3	Text4	Text5	Text6
jag	jag	jag	jag	som	för
för	om	om	som	du	och
en	hur	<i>skulle</i>	om	en	jag
män	<i>skulle</i>	på	du	om	i
artikeln	det	det	<i>skulle</i>	i	du
du	<i>vilja</i>	i	det	den	bildjournalistik
om	med	och	med	<i>kunna</i>	en
<i>är</i>	<i>har</i>	<i>vilja</i>	<i>vilja</i>	och	<i>kan</i>
som	susjengi	frågor	och	<i>skulle</i>	här
svenska	basketboll	järnvägssystemet	artikeln	vi	framtiden

Text7	Text8	Text9	Text10	Text11
jag	du	att	om	jag
du	om	du	jag	i
i	till	jag	det	<i>har</i>
<i>skulle</i>	jag	det	på	att
om	<i>är</i>	om	och	<i>är</i>
för	som	din	<i>skulle</i>	artikel
rasism	några	med	att	den
<i>är</i>	att	förra	män	så
och	i	några	här	artikeln
artikeln	med	dig	många	det

Text12	Text13	Text14	Text15	Text16
jag	jag	jag	jag	en
att	<i>är</i>	<i>har</i>	<i>är</i>	om
du	du	du	vi	jag
på	det	om	i	du
om	<i>kan</i>	med	en	till
en	om	från	det	<i>har</i>
eftersom	artikel	i	att	det
till	en	<i>är</i>	om	och
<i>är</i>	här	och	och	<i>kan</i>
så	ämne	som	lady	från